

Täysistunto

Keskiviikko 23.9.2020 klo 14.03—20.11

6. Lasten ja nuorten syrjäytymiseen johtaviin ongelmiin puuttuminen alakouluissa

Kansalaisaloite KAA 4/2019 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 2/2020 vp

Ainoa käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 2/2020 vp.

Puheenjohtaja, edustaja Risikko esittelee, olkaa hyvä.

Keskustelu

14.06 **Paula Risikko kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tosiaan esittelen sivistysvaliokunnan mietinnön tähän asiaan liittyen. Aloitteessa siis esitetään, että on saatettava voimaan laki, joka velvoittaa saamaan jokaiseen maamme alakouluun terapeuttisia valmiuksia omaavan aikuisen. Valiokunta kävi hyvin monipuolisesti asiaa läpi, ja totesimme näin:

”Kansalaisaloitteen tavoitteena on tehostaa perusopetuksen ja oppilaiden hyvinvoinnin edistämistä siten, että jokaisessa perusopetuksen alakoulussa oppilaiden tukena olisi terapeuttisia valmiuksia omaava aikuinen. Aloitteen mukaan kyseinen henkilö pystyisi eheyttävään ja parantavaan lastensuojelutyöhön. Hän kykenisi omalla elämäntaitojen valmentavalla ohjauksellaan ennaltaehkäisemään muun muassa koulukiusaamista ja muita turvallista koulunkäyntiä haittaavia ongelmia sekä parantamaan kaikkien oppilaiden oppimisympäristöjä.”

”Valiokunta katsoo, että kansalaisaloitteessa on tartuttu aiheelliseen ja todelliseen ongelmaan ja pitää aloitteessa esitetyn tavoin ehdottoman tärkeänä huolehtia siitä, että lasten ja nuorten pahoinvointia ehkäistään ja syntyneisiin ongelmiin puututaan tehokkain ja vaikuttavin toimin.”

Toteamme myöskin ajankohtaisesti tästä tälläkin hetkellä ajankohtaisesta aiheesta, että koulukiusaaminen on vakava ongelma.

”Kansalaisaloitteessa tuodaan esille huoli lasten ja nuorten pahoinvoinnista ja syrjäytymisestä, joiden taustalla on usein koulukiusaaminen. Koulukiusaaminen vaarantaa oppilaan oikeuden turvalliseen oppimisympäristöön. Kiusaaminen on merkittävä pahoinvointia aiheuttava tekijä nuoren kehityksessä ja vakava uhka terveydelle, hyvinvoinnille ja koulumotivaatiolle. Kiusatuksi tulemiseen liittyvät kokemukset usein vaikuttavat pitkälle aikuisikään. Esimerkiksi Nuorisotutkimusverkostossa toteutetussa haastattelututkimuksessa tuli esiin, että koulutuksen ja työn ulkopuolella olevilla nuorilla on usein ollut kouluajan kiusaamiskokemuksia.”

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

”Viimeisimmissä kouluterveyskyselyn tuloksissa tulee esille, että kiusaamista, syrjintää, väkivaltaa ja seksuaalista häirintää esiintyy edelleen kouluissa, oppilaitoksissa ja vapaa-ajalla. Kouluterveyskyselyn neljäs- ja viidesluokkalaisia koskevassa aineistossa 34 prosenttia vastaajista ilmoitti tulleen kiusatuksi lukuvuoden aikana. Noin 7 prosenttia ilmoitti tulleen kiusatuksi kerran tai useita kertoja viikossa. Vuotta 2019 koskevat tulokset eivät juurikaan poikkea vuoden 2017 vastaavista tuloksista.”

”Valiokunta katsoo, että vaikka kiusaaminen, mielenterveysongelmat ja syrjäytyminen ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa ja kiusaamiseen puuttuminen terapeuttisin menetelmin olisi merkittävässä osassa syrjäytymiskehityksen ehkäisyssä, tulee tunnistaa, että syrjäytymisen syyt ovat monimutkaiset. Valiokunnan saaman asiantuntijalausannon mukaan rekisteritutkimuksessa on osoitettu, että kasautuvan huono-osaisuuden taustalla on usein rakenteellisia tekijöitä, kuten köyhyyttä, työttömyyttä ja rikkonaisia perhesuhteita. Lisäksi Suomessa tehtyjen tutkimusten mukaan yksi keskeisiä riskitekijöitä lasten mielenterveysongelmille ja syrjäytymiselle on vanhempien psyykinen sairaus. Kansainvälisissä tutkimuksissa ja suomalaisissa rekisteritutkimuksissa koulutustason, toimeentulovaikeuksien ja mielenterveysongelmien on todettu siirtyvän seuraavaan sukupolveen. Valiokunta pitää tärkeänä, että yksittäisiin kiusaamisiin puuttumisen lisäksi tunnistetaan pahoinvointia synnyttäviä rakenteellisia tekijöitä ja etsitään ratkaisuja niihin.”

”Kiusaamisen, syrjinnän ja rasismien kohteeksi joutuvat useimmiten monikulttuurisesta taustasta tulevat sekä maahanmuuttajalapset ja -nuoret ja kodin ulkopuolelle sijoitetut sekä toimintarajoitteiset ja sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön kuuluvat lapset ja nuoret. Haavoittuvassa asemassa ovat myös erityistä tukea kouluympäristöissä tarvitsevat lapset.”

”Kiusaamisen, pahoinvoinnin ja syrjäytymisen ongelmiin puuttumista vaikeuttaa ongelmien ja niiden syiden moninaisuuden lisäksi niiden ulottuminen koulujen lisäksi lasten ja nuorten muihin elinpiireihin. Kouluikäisten toisiinsa kohdistamaa kiusaamista esiintyy myös esimerkiksi sosiaalisessa mediassa.”

”Vaikka ongelma on monisyinen ja sillä on laajoja ulottuvuuksia, valiokunta katsoo, että koulu on keskeisessä asemassa lasten ja nuorten ongelmien havaitsemisessa ja niihin puuttumisessa. Kouluilla on merkittävä tehtävä huolehtia lasten ja nuorten terveestä kasvusta: koulu on keskeinen osa lasten ja nuorten jokapäiväistä elämää useiden vuosien ajan, ja kasvatus on koulun tehtävä opetuksen ohella. Koulun merkitys on tärkeä erityisesti silloin, kun lapsen mahdollisuudet saada tukea omilta vanhemmiltaan ovat vähäiset. Koulun tulee tukea muun muassa oppilaiden ryhmäytymisen taitoja ja tarjota turvallisia elinympäristöjä niiden harjoitteluun. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisten mielen-terveystaitojen opettamisen on hyvä oppiaineiden sisältöjen lisäksi ulottua osaksi koulun toimintakulttuuria.”

”Valiokunta katsoo, että mielenterveyttä ja hyvinvointia edistävät myös hyvät tunne- ja vuorovaikutustaidot. Niiden omaksuminen on tärkeää perusopetuksessa ja jo varhaiskasvatuksessa, koska ne auttavat kertomaan omista tunteista ja kokemuksista, ymmärtämään toisten tunteita sekä keskustelemaan vaikeistakin asioista.”

Kävimme läpi erilaisia normeja, mitä meillä on tällä hetkellä käytössä:

”Lapsen oikeudellisen aseman näkökulmasta on tärkeää, että koulunkäynti on järjestetty paitsi pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla myös voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Oppilaan on voitava hoitaa oppivelvollisuutensa asianmukaisissa olosuhteissa ja ilman häiriötekijöitä, kuten kiusaamisen, häirinnän tai väkivallan uhkaa.”

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

”Oppilaiden hyvinvointi ja sen turvaaminen on lainsäädännössä otettu huomioon monin tavoin. Esimerkiksi perusopetuslaissa on useita säännöksiä, jotka velvoittavat opetuksen järjestäjää huolehtimaan oppilaidensa hyvinvoinnin turvaamisesta ja edistämisestä koulun eri toiminnoissa. Perusopetuslaissa muiden muassa turvataan jokaisen oppilaan oikeus turvalliseen oppimisympäristöön, sekä fyysiseen että psyykkiseen. Lisäksi opetus tulee järjestää oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä.”

”Laissa säädetään opetuksen järjestäjän velvollisuudesta huolehtia oppilaiden tarpeiden niin vaatiessa oppimisen ja koulunkäynnin tuesta eli niin sanotun kolmiportaisen tuen mallista.” Jonkin verran tästä kolmiportaisen tuen mallista tuli kritiikkiä, johon toivomme puuttuvan myöhemmin.

”Oppilaiden hyvinvoinnin turvaamisessa on määräyksiä myös perusopetuslain nojalla annetuissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, joita noudattaen opetuksen järjestäjät ovat tehneet omat suunnitelmansa kouluissaan noudatettaviksi.”

Lisäksi myöskin oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa on tähän liittyviä normeja. ”Sen tarkoituksena on turvata oppilaiden hyvinvointi oppimisyhteisön ja yksilön näkökulmasta sekä ennaltaehkäisevin ja korjaavin toimenpitein. Kyseisessä laissa säädetään muun muassa ammattihenkilöiden — kuten koulupsykologin, kuraattorin, terveydenhoitajan, lääkärin — palvelujen järjestämisestä sekä monialaisesta oppilashuollon yhteistyöstä.” Me painotamme erityisesti sitä, että tämän tulisi toteutua oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa edellytetyn mukaisesti, nimenomaan lain hengen mukaisesti. Ensisijaisesti on tärkeää huolehtia, että oppilaat saavat tarvitsemansa tuen riittävän varhaisessa vaiheessa ja tuen järjestämiseen on riittävästi resursseja.

Meillä oli myöskin nuorisolaki käsitteillä, ja myöskin siellä löytyy normeja.

Kävimme myöskin monia kehittämishankkeita läpi. Suomessa on nimittäin monia kehittämishankkeita: on Keravan kokeilu, meillä on myöskin Lappeenrannassa hyviä kokeiluja, ProKoulu-toimintamalli on erittäin hyväksi havaittu. Ja kaiken kaikkiaan jos ajatellaan, niin esimerkiksi edellisellä hallituskaudella valtion avustuksina osoitetuilla tasa-arvoavustuksilla rahoitettiin monenlaisia hankkeita. Niihin halusimme viitata tässä mietinnössä — ja myöskin Islannin malliin, jota Suomeen nyt sitten sovelletaan. Tärkeää on kuitenkin, että näitä hyviä käytäntöjä levitetään ja otetaan tutkittua tietoa käyttöön ja huolehditaan myöskin niistä nivelvaiheista.

Loppuyhteenvedossa todetaan näin:

”Valiokunta katsoo, että voimassa oleva lainsäädäntö on hyvä perusta lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi ja edistämiseksi kouluissa. Perusopetuslaki ja sen nojalla annetut määräykset sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaki muodostavat kokonaisuuden, joka velvoittaa jo tällä hetkellä opetuksen järjestäjän monialaisena yhteistyönä huolehtimaan siitä, että koulun toiminta järjestetään oppilaiden hyvinvointi turvaten ja oppilaat saavat tarvitsemansa yksilöllisen ja yhteisöllisen tuen riittävän varhaisessa vaiheessa. Lainsäädäntö antaa mahdollisuuden myös toiminnan edelleenkehittämiselle sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Siten lainsäädäntö yhdessä toteutettujen ja meneillään olevien kehittämishankkeiden kanssa osaltaan vastaa hyvin kansalaisaloitteessa esitettyyn tarpeeseen huolehtia lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamisesta entistä vaikuttavammin.”

”Valiokunta toteaa, että uusia säännöksiä, jotka velvoittavat opetuksen järjestäjiä palkkaamaan kouluihin uusia ammattihenkilöitä, ei ole tarkoituksenmukaista antaa.” Meillä on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

monenlaisia ammattihenkilöitä siellä, mutta tärkeää on, että he myöskin toimivat lain hengen mukaisesti.

”Valiokunta katsoo, että ensisijaista on parantaa nykyisen lainsäädännön toimeenpanon vahvistamista toimintoja kehittämällä kaikilla koulutusasteilla.”

”Huomiota tulee kiinnittää myös palveluprosessien selkeyteen, tehokkuuteen ja hyvään johtamiseen palvelujen liiallista siiloutumista välttämällä. Koulussa noudatettavat yhteiset ja kaikkien tiedossa olevat kasvatusperiaatteet — positiivisen palautteen toimintatapa ja oppilasta arvostavaa ilmapiiriä vaalien — vahvistavat hyvän oppimisen ja kasvun ympäristön luomisen edellytyksiä.”

Ihan lopuksi, arvoisa puhemies: ”Pahoinvointia ennaltaehkäisevän sekä yhteisöllisen ja yhteisvastuullisen toimintakulttuurin kehittäminen on avainasemassa. Merkityksellistä on myös oppilaiden ja heidän vanhempiansa näkemysten huomioonottaminen ja heidän osallisuutensa koulun toiminnassa sekä perheiden tukeminen ongelmien ylisukupolvisen jatkumisen ehkäisemiseksi.”

Valiokunnan päätösehdotus on, että eduskunta hylkää kansalaisaloitteessa sisältyvän ehdotuksen nimenomaan uusien ammattihenkilöiden lakisääteisestä perustamisesta. Mutta asiaa sinänsä pidettiin erittäin tärkeänä. — Kiitos.

14.17 Pauli Kiuru kok: Arvoisa herra puhemies! Kiitos aloitteentekijöille aloitteesta ja valiokunnan puheenjohtajalle kattavasta esittelystä.

”Kansalaisaloitteessa tuodaan esille huoli lasten ja nuorten pahoinvoinnista ja syrjäytymisestä, joiden taustalla on usein koulukiusaaminen.” Tämä oli suoraan valiokunnan mietinnöstä, ja näinhän tämä asia on, ja liikaa siitä ei koskaan puhuta. Liikaa siitä ei puhuta, kun katsotaan tätä seuraavaa kohtaa valiokunnan mietinnöstä: ”Kouluterveyskyselyn neljäs- ja viidesluokkalaisten koskevassa aineistossa 34 prosenttia vastaajista ilmoitti tulleen kiusatuksi lukuvuoden aikana.” Siis kolmannes ilmoitti tulleen kiusatuksi. [Ari Koponen: Kova luku!]

Valiokunnan mietinnössä katsotaan, että ”koulu on keskeisessä asemassa lasten ja nuorten ongelmien havaitsemisessa ja niihin puuttumisessa”. Siis havaitsemisessa ja puuttumisessa koulu on keskeisessä asemassa. Otan tähän oman kokemukseni kouluajalta, tai opiskeluajalta paremminkin. Opiskelin aikanaan aineenopettajaksi, historian ja yhteiskuntaopin opettajaksi — siitä nyt on tietysti jo aikaa, kun opiskelin — mutta opiskeluaikana ei ollut yhtään kirjaa, ei ollut yhtään luentoa, ei yhtään keskustelua ohjaavan opettajan kanssa, jossa olisi käyty lävitse kiusaamista ja siihen puuttumista. Siis 180 opintoviikkoa, silloista opintoviikkoa, viisi opiskeluvuotta, eikä yhtään riviä, ei yhtään keskustelua, ei yhtään luentoa eikä yhtään kirjaa tästä aiheesta, ja edelleen eletään tilannetta, jossa kolmasosa ilmoittaa, että he ovat tulleet kiusatuksi lukuvuoden aikana, ja valiokunnan mietinnössä sanotaan, että koulu on keskeisessä asemassa ongelmien havaitsemisessa ja niihin puuttumisessa. Täytyy kyllä sanoa, että siinä vaiheessa, kun itse valmistuin historian ja yhteiskuntaopin opettajaksi — jos siinä tilanteessa olisin opettajan työhön lähtenyt — olisin ollut kyllä täysin avuton tämän asian edessä. Koulutus ei silloin tarjonnut siihen mitään eväitä — valitettavasti näin.

No, se on historiaa. Mutta kun selvitin, mikä on tilanne tällä hetkellä, niin SOOL, eli opettajaksi opiskelevien järjestö, selvitti asiaa vuonna 2018, ja ikäväkseni kuulin, että heidän selvityksensä mukaan asia on edelleen heikolla tolalla. Heidän selvityksensä mukaan ”kaikkein heikoimmat eväät opettajankoulutus antaa kiusaamisen ehkäisemiseen ja siihen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

puuttumiseen, ensiaputaitoihin ja oppilaitoksen turvallisuutta koskeviin asioihin”. Näistä ensin mainittu eli kiusaamisen ehkäisy ja puuttuminen oli kaikista tärkein tarvittava taito, jota opettajaksi opiskelevat nostivat esiin. Tässä tarvitaan ihan selvästi nyt opettajaksi opiskelevien kurssimuutosta ja tarkennusta siihen, miten he saavat näitä valmiuksia ja tietoa.

Sitten toinen asia menee hieman tulevaisuuteen ja tähän sote-uudistukseen. Nyt kun sote- ja maakuntauudistusta ollaan viemässä eteenpäin, niin OAJ sanoo lausunnossaan, että oppilashuoltoa suunnitellaan jopa siirrettäväksi sote-alueiden vastuulle yhä kauemmas koulusta ja oppilaista. Tässäkin yhteydessä OAJ korostaa, ettei oppilashuoltoa tule missään tapauksessa siirtää sote-alueiden vastuulle, ja toivoo, että oppilashuolto pidetään mahdollisimman lähellä oppilaita.

Samaan asiaan kiinnittää Psykologiliitto huomiota. Tämä on heidän lausunnostaan 22.9., ja tänään meille taisi kaikille tulla sähköpostiakin Psykologiliitolta: ”Esitysluonnos siirtäisi koulupsykologit pois kouluilta niin fyysisesti, työn sisällön osalta kuin organisatorisessa mielessä. Psykologiliitto vaatii, että opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoriyön järjestämis- ja tuottamisvastuu säilyy koulun tai oppilaitoksen sijaintikunnalla.” Edelleen he esittävät huolensa siitä, että siirtämällä nämä palvelut hallinnollisesti ja fyysisesti resurssit siirtyvät opiskeluhuollon sijasta suoraan tänne sote-palveluille.

Jos tämän tilanteen arkipäiväistää koululla: kun siellä on tilanne päällä ja opettaja tai rehtori tarvitsee apua tällaiseen kiusaamistilanteeseen, ammattiapua psykologilta, kuraattorilta, lääkäriltä, niin hänen täytyisi jatkossa siis ottaa yhteyttä maakunnan sote-organisaatioon. Esitän kysymyksen harkittavaksi: Kuinka nopeasti pyyntöön reagoidaan, vai hukkuuko se ison organisaation byrokraatiaan? Olisiko silti parempi, että nämä ammattilaiset olisivat lähellä kouluja, lähellä oppilaita, siellä, missä sitä apua tarvitaan? — Kiitos.

14.23 Ari Koponen ps: Arvoisa puhemies! Kuten edustaja Kiuru tuossa juuri totesi, niin avun täytyy olla saatavilla sieltä koululta suoraan ja mahdollisimman matalalla kynnyksellä.

Kiitos sivistysvaliokunnalle aloitteen hyvästä käsittelystä. Kuulimme yli 20:tä alan asiantuntijaa, eikä kenellekään varmasti jäänyt epäselväksi, kuinka suuri ongelma nuorten syrjäytyminen on ja miten isoa roolia kiusaaminen siinä näyttelee.

Opetusministeri Andersson kertoi eilen, miten kiusaamisen ehkäisemiseksi hallitus on luomassa koulupsykologeille ja kuraattoreille sitovan mitoituksen. Tähän listaan tulisi lisätä myös opettajamitoitus sekä miettiä erilaisia toimintamalleja kouluissa työskenteleville ammattihenkilöille. Voin kertoa, että tähän löytyy valmis malli käsittelyssä olevasta kansalaisaloitteesta. Ministeri kertoi myös, että tavoitteena on varmistaa nykyistä tehokkaammin oppilaille vaikeissakin tilanteissa heidän tarvitsemansa apu ja tuki. Tähänkin kansalaisaloitteessa esitetty malli antaa vastauksen.

Nyt olisi siis viimeistään aika heittää ideologiset ajattelut syrjään ja mennä lasten hyvinvointi edellä — täällä salissa on nähty jo niin paljon avauksia aiheesta. Esimerkiksi edustaja Kilpi on jättänyt aloitteen koulukiusatun mahdollisuudesta saada korvausta koulutuksenjärjestäjältä ja on kirjallisessa kysymyksessään tiedustellut koulukiusaamisen ennaltaehkäisyn selkeitä toimintamalleja. Edustaja Heinonen on jättänyt jo kolmesti lakialoitteen koulukiusaamisen kirjaamisesta rikoslakiin. Edustaja Koulumies on ehdottanut toimenpidealoitteessaan koulukiusaajan opetuspaikan vaihtamista. Edustajat Meri ja Elomaa ovat useissa aloitteissaan esittäneet koulurauha-asiamiesten virkojen perustamista. Tämän kan-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

salaisaloitteen lisäksi olen itse kerännyt yli sadan edustajan nimet omaan lakialoitteeseeni, joka vaatii opettajille velvollisuutta puuttua kiusaamistilanteisiin toisella asteella.

Mihin nämä kaikki ehdotukset ovat edenneet? Voimmeko sanoa, etteivät ne toimi, jos emme edes kokeile niitä? Juuri tämä osoittaa välinpitämättömyyden ja sen, miksi emme todellakaan voi sanoa tehneemme kaikkemme kiusaamisen estämiseksi. Kauniita sanoja on kyllä riittänyt.

Vantaa miettii nyt vartijoita kouluihin, ja tapauksen jälkeen ollaan aloitettu rangaistukseen liittyvät valmistelut. Mitä vartijoilla halutaan saavuttaa? Se voi olla joissain tilanteissa hyvä laastari, mutta hoidammeko silloin syytä vai seurausta? Myöskään rangaistukset eivät ole varsinkaan se ensimmäinen ratkaisu. Ratkaisu on ennalta ehkäisevä toiminta ja se, että annamme nuorille ja lapsille avaimia hyvään elämään. Aikuista tarvitaan lähelle opettamaan ja ohjaamaan, ei jakamaan rangaistuksia. Valitettavasti tällainen aikuinen puuttuu liian monelta lapselta kotoa, ja siksi sen täytyy löytyä koululta, jonka lähes kaikki lapset käyvät.

Olen jo vuosia tehnyt sinnikkäästi työtä osoittaakseni nuorten ja lasten kohtaamaa hätää ja tarvetta apuun. Jatkuvasti törmään kommentteihin, että kouluissa on jo opettajat, kuraattorit ja psykologit. Missä he olivat nyt, kun lapsi Vantaalla traumatisoitiin keskellä koulupäivää? Mikäli nykyiset koulun tarjoamat palvelut ovat riittäviä, niin miksi näin pääsee tapahtumaan? Resurssit ovat yksi vastaus, mutta eivät ainut. Kouluterveydenhuollolla voi olla jopa useita satoja lapsia asiakaskuntanaan, ja koulupsykologin vakansseja puuttuu tällä hetkellä noin 500. Miten ihmeessä nykyiset koulupsykologit voisivat jatkossa sekä hoitaa opiskeluhuollon toiminnan että olla lisäresurssina sote-maakuntiin?

Kansalaisaloitteessa esitetään säädettäväksi laki, joka velvoittaa jokaiseen maamme alakouluun aikuisen, jolla tulee olla pedagogista ja terapeutista koulutusta sekä kokemusta koulumaailmassa toimimisesta. Ehdotus perustuu Keravalla kokeiltuun pilottiin, joka sai aikanaan kouluyhteisössä uskomattoman hienoja tuloksia. Tavoitteenani on saada käynnistettyä laajempi toimintamallikokeilu ja tutkimus tälle. Tämä ei todellakaan maksaisi paljoa, mutta rahat tuntuvat vain menevän muualle.

Haluan aloitteellani osoittaa, että koulumaailman ongelmiin löytyy ratkaisuja. Olen pettynyt, ettei Opetusalan Ammattijärjestö, OAJ, pitänyt aloitteesta esitettyjä johtopäätöksiä oikeina eikä kannattanut kansalaisaloitetta.

Nostaisin vielä kuitenkin lopuksi muutaman positiivisemmän kommentin asiantuntijalausunnoista. Esimerkiksi lastenpsykiatrian dosentti Jari Sinkkonen kannatti lämpimästi aloitetta ja oli samaa mieltä siitä, että kustannukset saataisiin ennalta ehkäisevällä työllä moninkertaisesti takaisin. Itlan toimitusjohtajan, professori Petri Virtasen mukaan aloitteen kaltaisia kokeiluhankkeita on tarkoituksenmukaista tukea, mikä tarkoittaisi Keravan pilottimme laajentamista muille paikkakunnille.

Asiantuntijoiden ja yli 52 000 kansalaisaloitteen allekirjoittaneen ääntä kannattaa nyt kuunnella. Vaadin konkreettisia toimia lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä koulukiusaamisen ehkäisemiseksi. Siksi olemme valiokunnassa perussuomalaisten kanssa jättäneet mietintöön vastalauseen. Pelkkien kauniiden puheiden sijaan tarvitsemme voimakasta tahotilaa ja tekoja ongelmien torjumiseksi. Opetusministerin paikallaolo olisi ollut enemmän kuin suotavaa juuri tänään.

14.29 Noora Koponen vihr: Arvoisa puhemies! Pelko ei kuulu kenenkään lapsen koulupäivään, eikä pelko kuulu yhdenkään lapsen koulumatkalle. Pelko, että ”minä en ole riittä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

vän hyvä”, ei kuulu ainoankaan lapsen elämään, eikä pelko siitä, ”selviänpö minä hengissä”, kuulu koskaan lapsen tai nuoren tai kenenkään maailmaan. Syrjään jättäminen, vähätely ja kiusaaminen jättävät ikuisen jäljen. Samalla ne kulminoituvat kaikki mielestäni pelkoon, erilaisuuden pelkoon. Pienen lapsen kyky erottaa, mikä on oikein ja mikä väärin, kehittyy aina aikuisen opastamisen myötä, sillä yksikään lapsi ei ole syntynyt pelkäämään tai vierastamaan erilaisuutta. Nyt on viimeinen hetki jokaisen meistä miettiä sitä, mistä erilaisuuden pelko syntyy. Mistä tarve alentaa toista tai ylentää itseään syntyy? Mikä kiusaamisen takana on?

Syrjään jäämiseen liittyy monia tekijöitä, ja siihen on harvoin olemassa vain yksi ainoa syy. Kuitenkin on olemassa näyttöä ja tietoa sellaisista tekijöistä, jotka johtavat syrjäytymiseen ja kiusaamiseen. Monet niistä liittyvät lapsen tai nuoren perheeseen. Ongelmien ja syiden moninaisuus tekee sen, että kiusaamisen katkaisemiseksi ja lopettamiseksi tarvitaan myös moniammatillista osaamista: tarvitaan opettajia, psykologeja ja kuraattoreja, joskus terapeutteja ja sosiaalityöntekijöitä. Kun vanhempi löytää itsensä tilanteesta, jossa oma lapsi ei kelpaa, siinä murtuu. Kun lapsi joutuu kiusatuksi arjessaan, se ravisuttaa koko perhettä. Silloin tarvitaan tukea. Lapsi ei voi koskaan selvitä kiusatuksi tulemisesta yksin. Myös kiusaajalla on kasvattavat aikuiset. Tukea on saatava myös kiusaajan kotiin, jotta kiusaamista aiheuttavista syistä päästään eroon. Kiusaamisen lonkerot ulottuvat laajalle, paljon laajemmalle kuin yksistään kouluun, eikä hoidettavissa koskaan ole ainoastaan se, mikä näkyy tekoina ulospäin. Perheiden tuki kiusaamisen yhteydessä on huomioitava aina.

On selvää, että haasteet koulumaailmassa ovat moninaisia. Koulut, asuinalueet, elinympäristöt ja ihmiset eroavat usein merkittävästi toisistaan. Siksi kiusaamiseen ja syrjäyttämiseen puuttumiseen tarvitaan myös tilannekohtaista tarttumistapaa, ja siihen tulee panostaa.

Arvoisa puhemies! Tämä asia on vaikea ja vakava. Kun kiusaamista ja syrjäyttämistä ilmenee, on siihen vain yksi ainoa ratkaisu: kiusaaminen on katkaistava heti. Tapahtumasta on ilmoitettava jokaisen osapuolen huoltajalle. Kukaan ei ole oikeutettu väistämään vastuutaan. Aikuisesta tulee kiusaamisen mahdollistaja silloin, jos hän ei puutu siihen välittömästi. On tärkeää miettiä, minkälaisia eväitä me annamme lapsillemme. Opetammeko heille sen, että varoituksella selviää? Ei varoitus lohduta lasta, jonka sisintä on rikottu kaikkein eniten. Mutta meidän tulee miettiä myös sitä, osoitammeko lapsillemme ja nuorillemme hyväksyntää erilaisuutta kohtaan vai ohjaammeko omalla toiminnallamme heitä pelkäämään sitä. Kun puhumme siitä, mikä syy kiusaamisen takana on, tässä voisi olla siihen avain. Annammeko lapsillemme ja nuorillemme tilaa ja eväitä tunteiden käsittelylle? Opetammeko heille riittävästi tunne- ja vuorovaikutustaitoja, ja annammeko heille tilaa tutustua erilaisuuteen ja ennen kaikkea ymmärtää sitä? Lapset ja nuoret tarvitsevat tilanteita, joissa he uskaltavat myös kysyä aikuiselta, jos joku asia kummastuttaa. Ei kaikki ole aina tuttua. Uteliaaseen kummasteluun, eli haluun oppia ymmärtämään toista ihmistä, tulee aina olla lupa, mutta ennen kaikkea mahdollisuus, ja sen järjestäminen on meidän käsissämme.

Kaiken perustan on oltava se, että maailmassa on olemassa vain yhdenlaisia ihmisiä: yhdenvertaisia, arvokkaita ihmisiä. [Timo Heinonen: Nyt oli, puhemies, erinomainen puheenvuoro!]

14.34 Sofia Virta vihr: Arvoisa puhemies! Me emme voi sulkea silmiämme siltä tosiasialta, että tänäänkin ja tälläkin hetkellä tuolla jossakin on lapsi, joka pelkää, nuori, joka ei enää näe tulevaisuutta, vain kysymyksiä: ”Mikä minussa on vialla?” ”Miksi minä?” Mi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

kään ei ole niin sydäntäsärkevää kuin kuulla seitsemänvuotiaan sanovan, että hän haluaa kuolla, tai saada viranomaiselta soitto, että teini-ikäinen on yrittänyt itsemurhaa.

Aihe, josta me tänään puhumme, on äärettömän tärkeä, ja haluankin kiittää kansalaisaloitteen tekijöitä sen tuomisesta keskusteluun, sillä yhdenkään lapsen hätää ei missään olosuhteissa tulisi ohittaa. Ei voi olla niin, että kun lapsi tai nuori epätoivoisena kertoo, mitä kotona tapahtuu tai kuinka paljon hän pelkää välitunnilla, niin tuo hätä ohitetaan. Ei voi olla niin, että meidän ammattilaiset ovat niin ylikuormitettuja, että lapsi jää näkymättömäksi, hukkuu työpöydällä oleviin paperipinoihin. Meillä ei ole missään tilanteessa varaa ohittaa yhdenkään lapsen tai nuoren hätää.

Aikaisemmassa työssäni kuulin asiakkailta lohduttoman usein ne sanat, että kun lapsena oli sen yhden kerran yrittänyt kertoa, mitä siellä kotona tapahtuu — usein siitä oli kerrottu koulussa tai terveydenhuollossa — niin tuohon hätään ei oltu vastattu. Ehkä ei ollut aikaa, ehkä ei resursseja, ehkä huolta ei otettu tosissaan tai ei ollut keinoja puuttua. Oli syy mikä tahansa, surullinen tosiasia on, että harva lapsi kertoo uudestaan. Asiakkaat, jotka työssäni kohtasin, kertoivat uudestaan 10:n tai 15 vuoden kuluttua, usein tilanteessa, jossa heillä oli jo pieniä lapsia, jossa he olivat aivan loppu taistelemaan sitä sukupolvien kierrettä vastaan. Kun olosuhteet ovat kohtuuttomia, hiipuvat voimat aikuisellakin, mutta kun kyseessä on pieni lapsi, joka on täysin riippuvainen ympärillään olevista aikuisista, on aivan kestävämpää, että heistä yksikään joutuu kamppailemaan sellaisen arjen keskellä, missä turva ja hoiva ovat tuntemattomia käsitteitä, yksin. Lohduton tosiasia, jota emme voi myöskään täällä kieltää, on se, että jokainen ei jaksakaan, jokainen ei selviä. Yksikin itsemurha on liikaa.

Arvoisa puhemies! Meillä on vastuu pitää huolta siitä, että jokaisen lapsen elämässä on turvallisia aikuisia, jotka pitävät huolta ja turvaavat häntä kaikissa tilanteissa. Me tarvitsemme yhä vahvemmat rakenteet vanhemmuuden tukemiselle. Meidän tulee onnistua tukemaan vanhemmuutta aina sen ensi askeleista, odotusajasta, niihin kipeimpiin eroihin ja vaikeisiin elämäntilanteisiin. Meidän tulee kannatella vanhempia, jotta jokaisella lapsella olisi kotona joku, joka pitää huolen, jotta jokainen lapsi saisi pitää itsestään selvänä vanhemman rakkautta ja tunnetta siitä, että hän on tärkeä ja hyväksytty omana itsenään.

Tuon tärkeän vanhemmuuden rinnalle me tarvitsemme sitten sitä arvokasta ammattilaiskenttää täydentämään sitä turvallisten aikuisten verkostoa jokaiselle pienelle ihmiselle, sillä tänäänkin, tänäänkin monta ammattilaista on mennyt töihin varhaiskasvatyksikköön, kouluun, opiskelijapaikkoihin, lastensuojeluyksiköihin, nuorisotiloihin tai esimerkiksi järjestöihin tekemään sitä kaikkein arvokkainta työtä: turvaamaan lapsuutta. Tuo työ, jota nämä ihmiset suurella sydämellä mutta ennen kaikkea painavalla ammattitaidolla tekevät, on yhteiskunnassamme aliarvostettua. Tuon työn arvo ei ehkä aina ole mitattavissa suoraan seuraavassa tilinpäätöksessä, jota voitaisiin peilata budjettia rakennettaessa, mutta tuon työn arvo on jotain sellaista, mikä tulee järkyttävällä tavalla esiin silloin, kun tuolle työlle ei ole ollut tarpeeksi tekijöitä.

Me siis tarvitsemme riittävät resurssit lasten ja nuorten kanssa tehtävään arkeen kaikille sektoreille, alueellisesti tasa-arvoisella tavalla jaettuna yli sektorirajojen, ja samalla meidän tulee onnistua pitämään huolta noiden ammattilaisten työssäjaksamisesta. Me emme voi unohtaa, että on lapsia ja nuoria, joille koulu on ainut turvallinen ympäristö, ainoa paikka, missä joku pitää hetken aikaa huolta, hengähdyspaikka sen turvattoman arjen ja pelon keskellä, jota kotona saattaa olla. Tämän vuoksi on tärkeää, että koulu kykenee myös tätä turvallista tehtäväänsä suorittamaan, mutta ensisijaisesti sen ei tulisi olla koulun tehtävä. Meidän tulee turvata esimerkiksi lastensuojelun ja perhetyön resurssit nykyistä paremmal-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

le tasolle. Meidän tulee aktiivisesti ajaa perhekeskusmalliin siirtymistä ja lastentalojen rakentamista. Meidän tulee panostaa opiskelija- ja oppilashuoltoon ja tuoda sitova mitoitus kaikille koulutusasteille, jotta opettajille jäisi rauha opettaa ja oppilaille ensisijaisesti rauha oppia.

Ja kun me tässä salissa puhumme usein siitä, paljonko me olemme velkaa, niin me harvemmin pysähdymme miettimään sitä, kuinka monta lapsuutta ja nuoruutta me olemme velkaa heille, joiden elämään tässäkin salissa tehdyt päätökset ovat vaikuttaneet. Me emme voi enää korjata kokemuksia häneltä, joka vielä kymmenen vuoden jälkeen herää painajaisuniin siitä, kuinka juoksee koulumatkalla karkuun kiusaajiaan. Me emme voi korjata itsestuntoa häneltä, jonka koskemattomuutta loukattiin pienenä lapsena pahimmalla mahdollisella tavalla omassa kodissa. Emmekä me voi paikata sitä tyhjyyttä, jota kantaa mukanaan hän, joka oppi, että kukaan ei välitä eikä auta, joka lapsena kyllä kertoi, mitä tapahtuu, mutta jonka hätää vähäteltiin tai torjuttiin. Mutta me voimme ja meidän pitää nyt varmistaa, että meillä on aidosti jatkossa sellainen palvelukenttä, jossa apua oikeasti saa jokainen, myös he, jotka ovat näitä vaikeita asioita elämässään kokeneet ja eläneet sitä todellista painajaisesta, jotta he nyt voivat katkoa niitä sukupolvien ketjuja, kokea ehjää aikuisuutta rikotun lapsuuden jälkeen.

Panostamalla aikuisten hyvinvointiin ja esimerkiksi mielenterveys- ja neuvola- tai päihdepalveluihin me luomme mahdollisuuden auttaa löytämään vielä elämän toiveikkaan puolen, ja silloin kun me onnistumme siinä, niin me teemme seuraavalle sukupolvelle paremmat mahdollisuudet kokea sitä ehjää lapsuutta. Meidän tulee siis kyetä vastaamaan jokaisen lapsen hätään. Me tiedämme, että kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten ääni jää usein kuulumattomiin. Lasten ei tule elää luokkayhteiskunnassa, ja meidän tulee lisätä tietoisuutta lasten oikeuksista. Ei voi olla niin, että lasten oikeutta puolustetaan juristien pöydällä oikeussaleissa. Sitä pitää puolustaa siellä perustason arjessa joka päivä ja joka hetki. Ja joka kerta, kun onnistutaan ehkäisemään yksikin lapsiin kohdistuva väkivallanteko, joka kerta, kun onnistutaan ehkäisemään yhdenkin lapsen koulutien muuttuminen painajaiseksi koulukiusaamisen myötä tai kun me onnistumme tukemaan perheen vanhempien voimavaroja ajoissa niin, että he kykenevät tuomaan kotiin turvaa, nuo ennaltaehkäisyyn odotetut eurot maksavat itsensä takaisin, inhimillisestä puolesta puhumattakaan.

Aivan loppuun haluan vielä korostaa sitä, että tiedän, miten hyvää työtä ammattilaiset tuolla kentällä päivästä toiseen tekevät, jotta jokainen lapsi pysyisi mukana. Haluan toivottaa heistä jokaiselle valtavasti voimia tuon turvallisen lapsuuden puolustamiseen sekä kiittää heitä heidän tekemästään työstä.

14.41 Inka Hopsu vihr: Arvoisa puhemies! Kiitos kansalaisaloitteen tekijöille. Asia on todella ajankohtainen — ei vain siksi, että juuri on noussut otsikoihin kouluväkivaltatapaus Vantaalla, vaan siksi, että kiusaaminen ja väkivallanteot ja pahoinvointi ovat yhä osa suomalaisen koulun arkipäivää.

Kun korona-aikaan tehtiin lapsille ja nuorille kyselyä etäkoulun toimivuudesta, siihen vastasi yli 48 000 lasta ja nuorta. Tulokset olivat hieman yllättäviä: 66 prosenttia vastasi, että kotona saa opiskella rauhassa. Osa nosti esiin, että siellä ei kiusata ja häiritä, mutta osa sanoi vielä sen — itse asiassa 30 prosenttia — että siitä huolimatta kiusaaminen jollain tapaa jatkuu. Tämä luo aika surullisen kuvan ja huolestuttavan tilannekuvan suomalaisesta koulusta. Voi kuitenkin sanoa, että etäkoulu mahdollisti tuhannelle lapselle tällaisen tauon toistuvasta kiusaamisesta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

Lasten ja nuorten kiusaamistapaukset ovat vakavia ja voivat jättää yksilöön elinikäisen trauman. Kiusaamiskokemus syrjäyttää, ajaa yksinäisyyteen, katkaisee koulu- ja urapolkua. Työttömyyden taustalta löytyy useassa tutkimuksessa kokemus kouluaikaisesta kiusamisesta.

Heti alkuun on hyvä selkeyttää myös termejä asiasta puhuttaessa. Väkivalta on väkivaltaa, vaikka tekijänä olisi lapsi tai nuori ja tekopaikkana koulu. Kiusaaminen taas on jatkuvaa toimintaa, toisen syrjimistä, haukkumista, porukasta ulosjättöä. Molemmilla on vakavat seuraukset ja vaikutukset osapuolten elämään — myös kiusaajat kantavat tekoja mukanaan koko elämänsä. Aikuisten tehokkaampi puuttuminen ja koulujen lisäkeinot puuttua tähän on se, mitä kansalaisaloitekin vaatii. Suurin osa opettajista kantaa oikeaa, aitoa huolta oppilaista ja yrittää puuttua koulussa tapahtuvaan kiusaamiseen ja väkivaltaan. Koulun oppilashuoltoryhmät etsivät ratkaisuja toistuviin ja jatkuviin tilanteisiin. Kiva Koulu, vertaissovitteleva ja vastaavat hankkeet ja toimintamallit lisäävät oppilaiden omia keinoja sovitella riitoja ja katkaista kiusaaminen tilanteen havaitsevien luokkatovereiden yhteisellä toiminnalla.

Valiokunnan mietinnössä nostetaan myös hyviä esimerkkejä toimintamalleista, joissa kouluun tuodulla nuorisotyöllä tai Turussa psykiatrisen sairaanhoitajan resurssilla kouluissa tai Lappeenrannassa opettajien osaamista vahvistamalla on saatu hyviä tuloksia. Lappeenrannan esimerkissä opettajia on koulutettu pitkäkestoiseen, ratkaisukeskeiseen neuropsykiatrisen valmentajan pätevyyteen ja saatu koulun toimintamalli muuttumaan ratkaisukeskeiseksi. Paljon tehdään siis jo, mutta ei riittävästi niin kauan kuin lapsilla, tai välillä henkilöstölläkään, ei ole turvallista koulussa.

Kansalaisaloitteen ehdotus mielenterveysosaamisen lisäämiseksi on mielestäni vastaava hyvä esimerkki mallista, joka varmasti lisää resurssia ja osaamista puuttua lasten huonoon käytökseen ja pahoinvointiin, ja keinosta lisätä oppilaille matalan kynnyksen tukea siellä koulussa. Oleellista on, että koulussa tai oppilaitoksessa ja kunnassa on herätty asiaan, otettu vastuu vakavasti ja kehitetty ratkaisuja ja toimintatapoja.

Koulun ja lasten lisäksi tukea tarvitsevat perheet. Vanhemmat eivät aina ymmärrä lastensa tekojen vakavuutta, ja toisaalta monilta puuttuu keinot tarttua niihin. Oleellista on, että koulussa on riittävä opettajaresurssi, riittävän pienet ryhmät opettajilla, jotta tapahtumat ehditään käsitellä loppuun asti, jotta kierrettä ei pääse syntymään. Tähän ryhmäkoko- kysymykseen vaikutetaan taas vahvasti kuntien syksyn talousarviopäätöksissä, ja toki laajemmin myös täällä eduskunnassa kuntien taloustilannetta ja sote-uudistustakin ratkottaessa. Pysyvä opettajamitoituskin olisi tervetullut, kuten edustaja Koponenkin ehdotti. Riittävät mitoitukset tarvitaan myös koulupsykologeja ja kuraattoreja auttamaan pitkäjänteisen tuen ja koko kouluyhteisön laajuisten ratkaisujen toteuttamisessa. Resurssista on suosituksia, mutta niihin kunnat eivät valitettavasti pääse. Hallitus onkin sitoutunut säätämään sitovan mitoituksen näihin oppilashuollon tehtäviin, ja toivottavasti tämä asia etenee ripeästi. Lainsäädännöllisesti meidän pitäisi vielä vahvistaa myös toisen asteen opettajien velvollisuutta puuttua kiusaamiseen.

Palataan konkreettiseen esimerkkiin kiusaamistapauksesta. Kuvitelkaa tilanne työpaikallenne: Työkaverit sotkisivat uuden paitasi tusseilla, ja seuraavana päivänä he pahoinpitelisivät sinut. Pomo puuttuisi asiaan, kun ehtii tärkeämmiltä asioilta ja kiireiltään, ja silloinkin seurauksena näille kavereille olisi puhutteluja ja jälki-istuntoa. Sinulle annettaisiin mahdollisuus siirtyä uuteen työpaikkaan. Joutuisit rakentamaan uudet sosiaaliset verkos-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

tot. Koulussa nämä tekijät ja kärsijät ovat lapsia ja nuoria, mutta esimerkki kuitenkin varmasti avaa sitä, kuinka tärkeää asiaan on puuttua.

Tässä on muutamiaakin epäkohtia. Väkivallanteon pitäisi olla poliisiasia, ja poliisilla pitäisi olla resurssia ja osaamista käsitellä näitä asioita koulujen sekä lasten ja nuorten kanssa — myös tätä 15-vuotiaiden vastuukysymystä pitää jatkossakin pohtia. Toinen huolestuttava epäkohta tässä on se, että usein kiusattu on se, joka joutuu vaihtamaan koulua. Keinoja siihen täytyy löytää, miten kunta voi osoittaa myös kiusaajalle, jos koulun muut tarttumiskeinot eivät toimi, uuden koulupaikan. Täällä on käytetty monta hyvää puheenvuoroa siitä, että asia on kiireinen. Liian pitkään on tällainen kulttuuri Suomessa voinut olla, ja meidän täytyy puuttua asiaan pian.

14.48 Timo Heinonen kok: Arvoisa herra puhemies! Hyvät edustajakollegat ja kansalaisaloitteen tekijät! Jollain tavalla on turhauttavaa kerta toisensa jälkeen puhua eduskunnassa tästä samasta ongelmasta. Tästä olemme puhuneet vaalikausi toisensa jälkeen, valtiopäivät toisensa jälkeen, ja tämä vitsaus tuntuu jopa aina vain pahenevan. Tämä tietysti ei ole mikään suomalainen ongelma, vaan kyllähän tämä on maailmanlaajuinen ongelma, mutta ennen muuta meidän pitäisi löytää ratkaisuja siihen, miten Suomessa lapset voisivat käydä koulua turvallisesti ilman kiusaamista. Ja viime päivinä on tuntunut, että jopa sana ”koulukiusaaminen” on tämän ongelman vähättelyä tai kaunistelua — kyllä se on väkivaltaa, mistä tällä viikollakin olemme saaneet lukea.

Itseäni jollain tavalla erityisen syvältä otti taiteilija Jope Ruonansuun muistokonsertin kirje, jonka oli konsertille lähettänyt meidän tasavallan presidenttimme. Viisaan presidentin sanat olivat puhuttelevat. Hän päätti kirjeensä: ”Jope, minä menen.” Jopea oli pyydetty kummisedäksi kiltteyden ja kiusaamattomuuden puolesta omaan lapsuudenkouluunsa. Hän ei ehtinyt tuota tehtävää vastaanottaa eikä ehtinyt sinne presidenttimmekään kanssa mennä puhumaan lapsille kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta, kiltteydestä ja kiusaamattomuudesta, mutta meidän presidenttimme lupasi: ”Jope, minä menen.”

Olen aina vuosien varrella laittanut ylös erilaisia uutisia, mitä koulukiusaamisesta on tullut. Olen lukenut niitä tarinoita, lukuisia, joita itse jouduin kohtaamaan opettajana toimiessani, mutta ennen muuta sen jälkeen, kun lapset, nuoret, heidän vanhempansa mutta myös opettajat ovat lähestyneet tämän asian kanssa.

Haluan erityisesti antaa kiitosta eduskunnassa ex-kansanedustaja Tiina Elovaaralle, joka teki pitkään erinomaisen hyvää työtä koulukiusaamisen kitkemiseksi, ja näillä valtiopäivillä edustaja Ari Koponen ansaitsee kyllä erityistä kiitosta työstään koulukiusaamisen eteen, ja hän myös on tehnyt tätä työtä jo ennen kansanedustajaksi tuloaan, mutta kyllä tänään myös vihreiden kansanedustajien puheet ovat olleet erittäin syvälle meneviä, ja toivon, että näillä puheilla olisi myös sitä viestiä, joka muuttaisi meidän yhteiskuntaamme pysyvämminkin.

On esitetty erilaisia toimenpiteitä. Itse olen esittänyt viimesijaisena toimenpiteenä jopa koulukiusaamisen kriminalisointia, selkeää kirjausta lakiin — vaikka koulukiusaaminen tänäkin päivänä on jo rikos, mutta että olisi selkeästi kirjattu, että se on rikos, ja tutkimusten mukaan tällä olisi myös vaikutusta. On esitetty toimenpiteitä, joissa Ruotsin mallin mukaan jopa kunta, koulu tai oppilaitos voisi joutua vastuuseen siitä, jos kiusaamiseen ei ole riittävän tehokkaasti puututtu, mutta opettajana tunnistan myös sen puolen, että välttämättä ei ole aina ihan helppo tunnistaa sitä kiusaamista ja puuttua siihen ja pystyä puuttumaan. Se on hirveän monisyinen ongelma meidän kouluissamme, meidän yhteiskunnassamme, ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

se on muuten taitolaji myös meille aikuisille, että me osaisimme elää toistemme kanssa hyvässä yhteisymmärryksessä. Ruotsissa on tehty paljon hyvää työtä, ja toivon, että sieltä tiettyjä toimenpiteitä voitaisiin ottaa meillekin käyttöön, kun kerran kaikki toimenpiteet meillä pitää työkalupakissa olla, että me tähän isoon vitsaukseen pystyisimme puuttumaan entistä enempi.

Arvoisa puhemies! Korona-aikana sattuu kaikkea ihmeellistä, ja myös kansanedustaja Heinosella on ollut ehkä enempiakin aikaa, ja olen lukenut myös Anna-lehteä. Anna-lehdes-
sä oli Hilppa Alangon erinomainen kirjoitus, jonka kannustan teitä kaikkia lukemaan — se oli keväällä huhtikuussa, otin siitä itselleni silloin kopion: ”Näin koulukiusaamisen jättämät jäljet voivat ilmetä aikuisiällä — asiantuntija: ”On hyvä tietää, mistä oma käytös johtuu”. Erinomainen kirjoitus siitä, miten monisyinen ongelma koulukiusaaminen on, miten se näkyy ei pelkästään kiusaajassa ja kiusatussa vaan kaikessa siinä, mikä siihen kokonaisuuteen on vaikuttamassa. ”Tyypillisimmin koulukiusaamisen jäljet ilmenevät aikuisiällä vaikeuksina ihmissuhteissa” — ei ole kyse siitä, että se olisi ohimenevä juttu. Ja näille nuorille vuodet ovat muuten paljon pidempiä kuin meille aikuisille, jo puolen vuoden kiusaaminen, kuukauden kiusaaminen, puhumattakaan koko yläkoulun jatkuvasta kiusaamisesta — ne ovat paljon pidempiä vuosia kuin meille nämä vuodet, mitä me täällä eduskunnassa istumme. Sen takia tuntuu jotenkin erityisen pahalta, että me emme ole pystyneet tähän riittämiin tekemään. Kun itsekin täällä olen saanut 13 vuotta olla, niin sinä aikana, kuulkaa, on moni nuori ehtinyt mennä meidän peruskoulun läpi ja kokea näitä toimenpiteitä. Ei minunkaan omatuntoni varmaan täysin puhdas ole siinä, että olisin kaiken mahdollisen tehnyt, mutta olen yrittänyt tehdä ja lupaan jatkaa sitä jatkossakin.

Unicef on julkaissut turvallisen koulupäivän ohjeen Turvallinen koulupäivä kuuluu kaikille, Johanna Laajan ohjeet, miten puhua ja puuttua — on muuten myös erittäin hyvä viesti meille kaikille.

Arvoisat edustajakollegat, voisimmeko me kaikki aikuiset olla Jopeja, kiltteyden ja kiusaamattomuuden kummeja? Mennään me jokainen, mennään yhdessä — minä olen Jope. [Vihreiden ryhmästä: Hyvä puhe!]

14.55 Iris Suomela vihr: Arvoisa puhemies! Tänä aamuna heräsin pelkoon. Heräsin pelkoon siitä, että minun lapselleni tehdään samoin kuin Vantaalla, että hänet painetaan maahan joko sanoin tai teoin. Ymmärsin, että minä en voi millään olla suojelemassa lasta joka hetki, en siinä koulun pihalla, en koulumatkalla, en harrastuksissa enkä sosiaalisessa mediassa. Kun lapsi syntyy, kasvaa ja aikuistuu, me vanhemmat joudumme luottamaan, että hänestä pitävät huolta myös muut kuin me itse. Se on hyvinvointivaltion kovaa ydintä. Samalla joudumme pelkäämään, että entä jos omaa lasta kohdellaankin kaltoin. Valitettavasti tämä pelko ei ole mikään uusi asia. Tunnistin tämänaamuisen pelon samaksi kuin sen pelon, jota tunsin, kun nuoremmat sisarukseni aloittivat koulun. Uskon, että myös vanhempani tunnistavat tämän ja myös heidän vanhempansa tunnistavat tämän saman pelon.

Arvoisa puhemies! Näin tämän ei pitäisi mennä. Ei pitäisi olla niin, että sukupolvesta toiseen kouluun meneminen ja oman lapsen koulun aloittaminen pelottaa suomalaisia. Kenenkään ei pitäisi joutua pelkäämään koulunkäyntiä, ei yhdenkään lapsen, nuoren tai heidän läheisensä. Tällä hetkellä me emme kuitenkaan ole onnistuneet suojaamaan lapsia kiusaamiselta. Vaikka kiusaaminen vaikuttaisi mahdollisesti jonkin verran vähentyneen, valitettavasti edelleen yli kolmasosa 4.- ja 5.-luokkalaisista on tullut kiusatuksi kuluneen vuoden aikana. Noin 7 prosenttia ilmoitti kouluterveyskyselyssä tulleen kiusatuksi kerran tai

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

useita kertoja viikossa. Meillä siis miltei kymmenesosaa suomalaisista lapsista kiusataan jatkuvasti koulussa.

Sivistysvaliokunnan mietinnössä todetaan hyvin, että koulukiusaamisen riski kohdistuu erityisen pahasti lapsiin ja nuoriin, jotka kohtaavat rasismia, homofobiaa tai muunlaista syrjintää vähemmistötaustansa vuoksi. Kiusaamista kohtaavat kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset sekä toimintarajoitteiset lapset ja nuoret. Haavoittuvassa asemassa ovat myös ne, jotka tarvitsevat tukea koulussa pärjäämiseen. On siis tunnistettu, että valitettavasti meillä on lapsia, jotka ovat erityisen vaikeassa asemassa, joiden vanhempien pitää erityisesti miettiä, miten heidän lapsensa pärjää jokaisen koulupäivän aikana, kun he kotoa kouluun lähtevät.

Tässä meillä kaikilla onkin paljon työtä tehtävänä. Aikuiset ovat vastuussa siitä, millaista mallia me näytämme lapsille ja nuorille. Meidän pitää näyttää, että ei ole hyväksyttävää jättää ketään ulkopuolelle, syrjiä tai häiritä hänen taustansa takia, vaan jokainen on arvokas ja jokainen ansaitsee kunnioittavan kohtelun. Tämä on erityisen merkityksellistä, kun tiedämme, että yhä isompi osa kiusaamisesta tapahtuu sosiaalisessa mediassa. Miten me voimme vaatia lapsia ja nuoria kohtelevaan toisiaan kunnioittavasti, jos emme itse ole valmiita puuttumaan kiusaamiseen, häirintään, rasismiin, seksismiin tai esimerkiksi vammaisten syrjimiseen sosiaalisessa mediassa? Miten me voimme vaatia lapsilta sellaista, mihin edes kaikki aikuiset eivät ole valmiita sitoutumaan? Meidän onkin kaikkien näytettävä parempaa mallia lapsille ja muutettava tämän yhteiskunnan asenteita, jotta kukaan ei olisi toista haavoittuvammassa asemassa taustansa takia.

Hallitusohjelmassa on onneksi esitetty lukuisia toimenpiteitä kiusaamiseen ja syrjäytymiseen puuttumiseksi. Tämä on todellakin asia, jonka ehkäisemiseksi on tehtävä kaikki voitava, sillä lapsissa ja nuorissa todella on Suomen tulevaisuus. Kiusaamiseen tulee olla nollatoleranssi, mutta pelkästään tämän sanominen ei missään nimessä riitä, kuten edustajat ovat aiemmin hyvin todenneet. Tarvitaan konkreettisia käytännön keinoja ja tarvitaan riittävät resurssit niiden toteuttamiseen — ei vain yksittäisissä kouluissa, missä on löydetty hyvä malli, vaan ihan ympäri Suomen, joka ikisessä suomalaisessa koulussa.

Opettajat kaipaavat kyselyiden mukaan parempia valmiuksia puuttua kiusaamiseen, kuten opettajataustaiset edustajat Kiuru ja Heinonen tässä hyvin nostivat esiin. Tämähän on myös työhyvinvointiin vaikuttava tekijä. Pystyn vain kuvittelemaan, miltä tuntuu olla opettaja, joka tietää, että pitäisi pystyä puuttumaan paremmin mutta oma osaaminen ei vain riitä siihen kiusaamisen tunnistamiseen ja riittävään puuttumiseen. Siksi on erinomaista, että sivistysvaliokunta nosti mietinnössään esiin konkreettisen mallin, Lappeenrannan mallin, jossa opettajia on koulutettu ratkaisukeskeiseen neuropsykiatrian valmentajan pätevyyteen, mikä on todella tuottanut tuloksia ja auttanut opettajia puuttumaan paremmin niin lasten ja nuorten mielenterveysongelmiin kuin esimerkiksi kiusaamiseen. Tämä toimintatapa ei ole mikään kokeilu, vaan se on kirjattu koulun opetussuunnitelmaan, ja näin varmistetaan, että jokaisessa kunnan koulussa se todella toteutuu. Toinen hyvä esimerkki on Turun malli, missä on kokeiltu psykiatrisen sairaanhoidon jalkauttamista osaksi koulujen toimintaa. On hienoa, että näitä malleja on ympäri Suomen, mutta nythän nämä pitäisi saada käyttöön ihan kaikkialla, ja tähän meidän kaikkien on nyt syytä sitoutua.

On hyvä, että tämä hallitus on tuomassa mitoituksen, jolla varmistetaan, että jokaisessa koulussa on riittävästi koulupsykologeja ja -kuraattoreja saatavilla. Se voi tarkoittaa sitä, että kaksi pienempää koulua jakavat yhden ammattilaisen, tai toisaalta sitä, että isommassa koulussa tarvitaan enemmän ammattilaisia. Tiedämme, että tilanteet vaihtelevat ympäri

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

maan, mutta niin ei voi olla, että kun lapsi tarvitsee apua, niin hänelle tarjotaan aikaa kuu-kausien päähän. Se ei vain käy. Siitä tämä Vantaan tapaus oli hyvä muistutus. Kun ajatellaan, että lapsi joutuu noin hirveän teon kohteeksi, ei ole mitenkään mahdollista ajatella, että hänelle tarjottaisiin apua vasta päivien tai jopa viikkojen kuluttua. Apua on saatava heti, ja siksi ammattilaisia on oltava ympäri Suomen siinä koulun arjessa läsnä. Tämä vaatii puheiden lisäksi myös rahoitusta, ja siksi onkin hyvä, että tähän on nyt hallitus yhdessä vahvasti sitoutunut.

Kuten sanottua, samalla meistä jokainen voi tehdä töitä sen eteen, että jokaiseen kiusaamis-, häirintä- ja syrjintätapaukseen puututaan, että me annamme lapsille sen mallin, että toista ihmistä on kohdeltava kunnioituksella. Se on ennen kaikkea meidän poliitikkojen tehtävä, kun täällä kansakunnan kaapin päällä seisomme ja toivottavasti hyvää mallia näytämme.

15.02 Pasi Kivisaari kesk: Arvoisa puhemies! Kansalaisaloitteessa on selkeät ansiot. Aloitteen otsikko ”Lasten ja nuorten syrjäytymiseen johtaviin ongelmiin puuttuminen alakouluissa” on viestiltään selkeä ja oikea. Sitä todella kuuluu tehdä entistä voimakkaammin.

Olen itse työskennellyt alakoulussa hyvin pitkään, parinkymmenen vuoden ajan. Tunnen siis alan ja uskon tietäväni, mitä etulinjassa tapahtuu. Siellä tapahtuu valtavasti hyviä asioita. Joka päivä joku oppii lukemaan, joka päivä joku oppii kirjoittamaan, joka päivä joku oppii odottamaan omaa vuoroaan, joka päivä joku sanoo rohkaisevan sanan toiselle, joka päivä opettaja opettaa, joka päivä lapsi oppii.

Kouluissa siis tehdään sankaritekoja joka ainoa päivä. Näiden sankaritekojen ohella tapahtuu muutakin. Pienten ihmisten maailmassa, jossa elämää opetellaan, tapahtuu myös sellaista, jota kansalaisaloitekin osuvasti kuvaa. Kouluissa eletään, kuten ihmisten elämässä muutenkin, epätäydellisessä maailmassa. Kouluissa tapahtuu kiusaamista, syrjäytymisen ensi askeleita, aikuisen ihmisen vajetta, riittämättömyyttä. Sitä epätäydellisyyttä vastaan tulee toimia.

Kouluissa tapahtuviin epätäydellisyyksiin ei ole yhtä taikatemppua. Keinoja kuitenkin on, eikä niitä pidä kenenkään pakoon juosta. Esimerkiksi tulisi edelleen kriittiseen sävyyn tarkastella erityisopetuslainsäädännön ja siihen sisältyvän inklusion toimivuutta sekä näihin kohdennettujen resurssien riittävyyttä sekä lisätä ylipäätään resursseja samanaikaisopetukseen, erityisopetukseen ja oppilaanohjaukseen. Keinoja siis on, eikä elävä elämä ole avaruustiedettä.

Kyse on loppujen lopuksi muutamasta ydinasiasta, jotka olen aikaisemminkin ilmaissut: 1) Onko lasten ja nuorten maailmassa riittävä määrä moniammatillista osaamista? 2) Onko joku, jolla on aikaa kysyä, mitä lapselle kuuluu? 3) Annetaanko kouluille työrauha keskittyä oleelliseen? Se oleellinen on esimerkiksi sitä, onko kouluissa aikaa opettaa sanat ”kiitos”, ”anteeksi” ja ”ole hyvä”. Se oleellinen on sitä, ettemme jatkuvasti riko sitä, mikä ei ole rikki. Se oleellinen on sitä, onnistummeko me opettamaan lapsille ja nuorille, mikä on oikein ja mikä on väärin.

Puhemies! Huomiota tulee kiinnittää myös lasten ja nuorten kanssa työskentelevän henkilöstön, niin opettajien kuin muidenkin ammattilaisten, osaamisen kehittämiseen, jaksamiseen ja hyvinvointiin. Edustaja Kiuru, joka on täältä salista poistunut, totesi myös hyvin, että myöskin opettajakoulutuksella on tässä tärkeä roolinsa. Siitä tämä kaikki lähtee, ei tämä loppujen lopuksi niin monimutkaista ole. Vielä kun pakettiin lisätään vaikkapa opetustilojen toimivuus ja terveellisyys, ollaan jo kovin pitkällä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

Se, mitä meidän kouluissa ja oppilaitoksissa tapahtuu, siis ylipäätään tietoisuus elävästä elämästä, on meidän päättäjien aivan keskeinen ydintehtävä. Kouluissa kohdataan joka päivä, joka ikinen hetki jokainen ihminen. Siksi sitä ei saisi rikkoa. On myös varsin viisasta, että koulumaailmaan liittyvistä haasteista, ongelmista, vaikkapa juuri nyt esiin tulleista kiusaamis- ja väkivaltatapauksista, kyettäisiin keskustelemaan rakentavasti. Keskittyisimme siis keskustelemaan ratkaisuksista, emme siitä, kuka on eniten syyllinen. Suomalaisen perusopetuksen lukuisat hyvät tapahtumat ovat kaikkien meidän ansiota, ja ne lukuisat haasteet ovat meidän kaikkien haasteita.

Puhemies! Pidän sivistysvaliokunnan perusteita oikeina. Valiokunta siis katsoo, että voimassa oleva lainsäädäntö on hyvä perusta lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi kouluissa. Lainsäädäntö antaa mahdollisuuden myös toiminnan edelleenkehittämiselle sekä paikallisesti että valtakunnallisesti vaikkapa siten, kuten kansalaisaloitteen tavoitteissa kuvataan. Ongelma ei ole se, että nykyinen malli estäisi järkevän toiminnan, vaan se, mitä sen sisällä tapahtuu. Tekevätkö ne ihmiset, jotka kouluissa työskentelevät, oikeita asioita? Onko heillä siihen aikaa?

Puhemies! Kiitän suuresti kansalaisaloitteen tekijöitä. Kansalaisaloitteesta on varmasti valjastettavissa ansionsa kaikessa tässä isossa kokonaisuudessa, joka tukisi aloitteen pyrkimyksiä, aloitteen aitoja ja oikeita pyrkimyksiä kohti parempaa ja turvallisempaa koulua ja ylipäätään kohti inhimillisempää elämää.

15.09 Veronika Honkasalo vas: Arvoisa puhemies! Ihan jokaisella lapsella ja nuorella tulee tässä maassa olla oikeus käydä turvallisesti koulua. Kansalaisaloitteessa esiin nostetut kiusatuille lapsille ja nuorille aiheutuvat ongelmat on otettava vakavasti. Oikeus elää omaa arkea ilman pelkoa väkivallasta tai kiusatuksi tai syrjityksi joutumisesta koskee yhtäläisesti niin yhteiskuntamme nuorempia jäseniä kuin aikuisiakin.

Opetuksen järjestäjillä ja koulun aikuisilla on lakisääteinen velvollisuus turvata oppilaille turvallinen kouluympäristö. On selvää, että kouluissa on voitava tehdä nykyistä enemmän kiusaamisen lopettamiseksi ja lasten oikeuksien turvaamiseksi. Me vasemmistoliitossa iloitsemme siitä, että hallitusohjelmaan saatiin kirjattua koulupsykologeille ja kuraattoreille sitovat mitoitukset ja että nuo mitoitukset ovat pian totisinta totta. Me vasemmistoliitossa olemme peräänkuuluttaneet mitoitusta jo pitkään. Oppilaille täytyy taata vaikeissaakin tilanteissa heidän tarvitsemansa apu ja tuki. Koulupsykologien ja kuraattorien asiakasmäärät ovat tällä hetkellä täysin kohtuuttomat.

Me uskomme, että aloitteen tavoitteisiin voidaan päästä vahvistamalla olemassa olevia oppilashuollon resursseja, niin kuin myös asiantuntijalausunnoissa todettiin sivistysvaliokunnassa. Vasemmistoliitto haluaa riittävästi psykologeja, terveydenhoitajia ja kuraattoreita päiväkoteihin, peruskouluun ja toiselle asteelle. Uskomme, että matalan kynnyksen palveluihin panostaminen on paras tapa tukea nuoria ennalta ehkäisevästi.

Myös opetusryhmien koko vaikuttaa suoraan koulujen työilmapiiriin ja opiskelijoiden mahdollisuuksiin saada yksilöllistä tukea. Siksi myös perusopetukseen tarvitaan opettajamitoitus, joka turvaa riittävän pienet ryhmäkoot. Tätä vasten on todella huolestuttavaa, että monet kunnat nyt koronan varjolla suunnittelevat peruskouluja koskevia säästötalkoita, jotka muun muassa kasvattaisivat ryhmäkokoja. Nyt on syytä malttiin, varsinkin kun hallitus on juuri päättänyt riihessä valtavasta kuntien tukipaketista.

Arvoisa puhemies! Yhden asian haluan tässä tuoda nyt painavasti esille. Kun tätä kansalaisaloitetta ensimmäisen kerran käsiteltiin, esitettiin salista kritiikkiä niitä kohtaan, jot-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

ka eivät olleet kansalaisaloitteen ehdotuksesta samaa mieltä, ja tuo sama on esitetty taas tänään. Kritiikkiä saa toki esittää, mutta on epäasiallista väittää, että se, että on itse metodista eri mieltä, tarkoittaisi, että vähättelisi koulukiusaamista ilmiönä ja sen vakavuutta.

Olen aivan varma siitä, että me kaikki tässä salissa haluamme, että kiusaaminen loppuu — ihan jokainen. Mutta niin kuin sivistysvaliokunnan mietintö ja sitä varten kuullut lukuisat asiantuntijalausunnat — ehdoton enemmistö niistä — osoittavat, juuri tässä kansalaisaloitteessa esitetty työkalu ei ole se järkevin. Siis aivan valtaosa niistä lausunnoista totesi näin. Ne Koposen mainitsevat pari asiantuntijaa olivat aivan poikkeus.

Meillä ovat olemassa toimivat rakenteet ja ammattilaiset. Se, mitä tarvitsemme, on se, että koulun turvallisuuteen myös resursoidaan tarpeeksi ja henkilöstö koulutetaan tunnistamaan kiusaamisen moniulotteisuus. Myös Vantaan tapauksessa erittäin raskauttavaa oli se, että fyysisen väkivallanteon kuvasivat monet koulun oppilaat. Kiusaamista esiintyy siten sekä reaaliaikaisessa että sosiaalisessa mediassa ja valitettavasti yhä edelleen monesti aikuisilta täysin piilossa. Ja se olikin hyvä huomio, jonka Timo Heinonen täällä tänään nosti esille: edelleen lasten ja nuorten kokemus on se, että aikuiset eivät tunnista, eivät näe kiusaamista.

Avoin fyysinen väkivalta on usein se raain lopputulos. Tätä ennen on edeltänyt usein jo pitkä taival kiusaamista, mikä kertoo ennen kaikkea kouluyhteisön pahoinvoinnista. Koulukiusaamisessa ja kouluväkivallassa ei ole kyse vain yksilöllisestä asiasta vaan nimenomaan koko koulua koskevasta, kollektiivisesta asiasta.

Kiva Koulu -hanketta on nyt viime päivinä aika paljon kritisoitu, ja siihen voi olla monesti perustetta. Ja itse näen, että yksi ongelma siinä on nimenomaan se, että Kiva Koulu -hanke ei välttämättä kykene tunnistamaan nimenomaan tämän kouluväkivallan yhteisöllisiä piirteitä. Sitten on hyvä muistaa, ettei koulukaan ole irrallinen ympäröivästä yhteiskunnasta vaan sen heijastuma. Siten yhteiskunnallinen eriarvoisuus näkyy myös koulu- ja koulumaailmassa, ja tämä kaikki kytkeytyy myös koulukiusaamiseen ja kouluväkivaltaan.

Arvoisa puhemies! Sitten vielä yhden asian haluaisin korjata tässä lopussa. Edustaja Koponen mainitsi omassa puheenvuorossaan, että ollaan nyt menty jo niin pitkälle, että Vantaalla harkitaan vartijoiden palkkaamista kouluihin, ja että tämä kimmoke lähti sitten puolueenne puheenjohtajan tviitistä. Ikävä kyllä näin ei ole. [Ari Koposen välihuuto] Nämä vartijat ollaan palkkaamassa Vantaalle kouluihin joka tapauksessa, ja se liittyy täysin eri asiaan. Se liittyy siihen, niin kuin tiedämme monista kunnista, että koulujen tukipalveluita yhtiöitetään ja voi olla niin, että yksi firma vastaa ruokailusta, yksi siivouksesta, yksi vahtimestaripalveluista. Juuri näin on tehty Vantaalla, ja nykyään siellä vartiointiliike pyörittää näitä koulun vahtimestaripalveluita. Eli on todella ikävää, että me niin monta kertaa juuri teidän puolueenne kohdalla joudumme tilanteeseen, jossa me joudumme kerta toisensa jälkeen oikaisemaan väärää tietoa. Mutta halusin nyt tässä puheen lopuksi tämän sanoa. [Ari Koponen: Se tuli sydäimestä!]

15.16 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Hänet otettiin pois joukosta, tönnettiin, lähetettiin törkyviestejä, mollattiin somessa, naureskeltiin toisten kuullen, pilkattiin vakaumusta, peloteltiin, uhkailtiin ja lyötiin. Hän jäi pois koulusta. Hän sai lopulta apua, mutta melko myöhään. Kun itsetuntoa ja omanarvontuntoa murennetaan pikkujoukkoa ja mieleen pesiytyy pelko, siitä kuntoutuminen ja voimaantuminen vie aikansa. Se auttaa pikkujoukkoa. Uudet kaverit, hyvät harrastukset ja turvalliset aikuiset ja yhteisöt auttavat. Hän ei ole ainoa. Olen kohdannut heitä, rikki menneitä nuoria, kansanopiston rehtorina ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

erityisopettajana reilun 20 vuoden ajan. Kiusaamisen kitkemisessä riittää edelleen työtä. Voimme näyttää mallia kunnioittamalla itse monenlaisuutta ja erilaisuutta, puhumalla arvostaen toisillemme ja toisistamme.

Edustaja Koposen ennen edustajauraansa tekemä kansalaisaloite puuttuu aivan oikeaan asiaan. Kiitos edustaja Koposelle aloitteen tekemisestä.

Perustuslakimme mukaan lapsia ja nuoria on kohdeltava koulussa tasa-arvoisesti yksilöinä. Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea tulee antaa niin kauan ja sen tasoisena ja muutoisena kuin on tarpeellista. Koulun kaiken henkilöstön, niin opettajien, terveydenhoitajien, kuraattorien kuin psykologien, yhteinen tehtävä on tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä. Lasten tukena on oltava riittävästi turvallisia aikuisia. Koko koulun yhteinen tehtävä on ehkäistä ennalta kiusaamista ja puuttua siihen välittömästi. Kiusaaminen tulee katkaista heti. Ennen kaikkea tarvitaan ennaltaehkäisevää työtä. Kysymys on oikeasta asenteesta, mutta siihen tarvitaan myös riittävät resurssit. Niin kuin täällä on jo todettu, voimassa oleva lainsäädäntö on hyvä perusta lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi ja edistämiseksi kouluissa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki muodostaa kokonaisuuden, joka velvoittaa opetuksen järjestäjän huolehtimaan oppilaan hyvinvoinnista ja tarvittavasta yksilöllisestä ja yhteisöllisestä tuesta.

Meillä on meneillään hyviä kehittämishankkeita, jotka vastaavat tämän aloitteen tarpeeseen. Erittäin oleellista on varmistaa, että palvelut oppilaiden tukemiseksi kohdennetaan oikein ja niihin turvataan riittävästi varoja. Koulupsykologi- ja kuraattoripalvelut tulee saada koko maahan. Asiantuntijoista on ollut monella paikkakunnalla pulaa. Onneksi olemme saaneet uusia korkeakoulupaikkoja ja koulutuksia eri puolille maamme; samoin on tärkeää varmistaa, että palvelut ovat oppilaalle saatavilla matalalla kynnyksellä, mahdollisuuksien mukaan suoraan kouluissa ja oppilaitoksissa. Tämä tulee ottaa sote-uudistuksessa huomioon. Tuki tulee saada koulussa, lähellä oppilasta, ruohonjuureissa. Tutkimusten mukaan koulujen välillä on suuriakin eroja tässä. Toivon, että sote-uudistus tasaa näitä eroja niin että kaikki saavat apua.

OKM:n kiusaamisen ehkäisyä ja koulurauhaa käsittelevä työryhmä nosti esille sen, että kiusaamisesta puhumisen lisäksi tulee keskittyä myönteisen toimintakulttuurin rakentamiseen sekä erityisesti koulujen rehtorien ja varhaiskasvatuksen johtajien rooliin tässä tehtävässä. Tuetaan myönteistä ja kannustavaa johtajuutta kiusaamisen torjunnassa. Tähänkin tarvitaan uutta ja täydentävää oppia jatkuvan oppimisen ajatuksen mukaisesti. Tuetaan myös perheitä yli sukupolvien menevän syrjäytyneisyyden kitkemiseksi. Myös ennakkoluulot ja syrjivä suhtautuminen toisiin voi kulkea suvussa. Joka perheessä ei ole voimia eikä mahdollisuuksia huomata oman lapsen pahaa oloa. Tarvitaan perhekeskuksia, joissa lapset, nuoret, isät ja äidit ja kaikki kasvattajat saavat tukea samalta luukulta.

Arvoisa puhemies! Hallitusohjelma asettaa nollatoleranssin kiusaamiselle. Tämä on yhteinen työmme. Ja kuten edustaja Kivisaari tuossa edellä totesi, on hyvä, että opimme sanomaan ”kiitos”, ”ole hyvä” ja ”anteeksi”, erottamaan oikean ja väärän, hyvän ja pahan, muistamaan, että jokainen ihminen on arvokas. Näitä ajatuksia me saamme yhdessä viedä eteenpäin.

15.22 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! Kansalaisaloitteessa tavoitellaan lasten ja nuorten syrjäytymiseen johtaviin ongelmiin puuttumista alakouluissa, ja ihan erityinen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

kärki, joka täälläkin on nyt runsaasti keskustelua herättänyt, on koulukiusaamisen ehkäisyssä.

Erilaisista Kiva Koulu- ja muista kiusaamisen ehkäisyhankkeista huolimatta ongelma on sitkeä. Se vaatii päättäväistä puuttumista. Koulukiusaaminen on pahimmillaan julmaa fyysistä tai henkistä pahoinpitelyä, ja se on aina ihmisarvoa loukkaavaa. Se voi jättää ihmisen elämään pysyvät henkiset vauriot. Itsetuntovammat heijastuvat pitkälle ja monella tavoin ihmisen hyvinvointiin, ja helposti kiusaamisen uhri kuvittelee itse olevansa huono, koska häntä kiusataan.

Opettaja ei aina huomaa kiusaamista. Kiusattu oppilas ei itse siitä välttämättä halua kertoa aikuiselle: kiusatuksi joutuminen saatetaan kokea häpeänä, asian käsittely pelottaa, tai pelätään, että aikuiselle kertomisesta ei ole apua vaan että kiusaaminen pahenee entisestään. Vain noin puolet kiusatuista nuorista kertoo jollekulle kiusaamisesta, eli puolet kiusaamisesta on täysin pimennossa. Epäsuorasta kiusaamisesta kerrotaan opettajalle harvemmin kuin suorasta ja avoimesta, ja kiusaamisesta kerrotaan todennäköisemmin kotona kuin koulussa. Mitä nuorempia koululaiset ovat ja mitä useammin heitä kiusataan, sitä todennäköisemmin he kertovat kiusaamisesta. Yksi syy, miksi lapset eivät kerro kiusaamisesta, on se, että he eivät usko kenenkään puuttuvan asiaan. Vain noin puolet kaikista lapsista tai kaikista oppilaista uskoo, että opettaja puuttuisi kiusaamiseen.

Koulukiusaaminen kytkeytyy syrjäytymiseen monella tavoin niin kiusaajien kuin kiusattujen kohdalla. Tutkimusten mukaan lapsilla on neljä syrjäytymistä ennakoivaa riskitekijää: vanhempien matala koulutustaso, päihde- ja mielenterveysongelmat tai pitkäaikainen toimeentulotuen tarve sekä perheen rakenteessa tapahtuneet suuret muutokset, kuten avioerot. Syrjäytyminen alkaa jo varhaislapsuudessa, joten perheen varhainen tuki on huomattavasti tehokkaampaa kuin reagoivat toimenpiteet. Tarvitaan siis ehkäiseviä toimia jo ennen alakoulua: varhaiskasvatuksessa samoin kuin perheiden tukemisessa. Ja jotta yhdenkään lapsen ei tarvitsisi aloittaa elämänsä ikään kuin takamatkalta, pitäisi erityisesti riskivanhempien saada tukea.

Varsinkin erityistä tukea tarvitsevat lapset jäävät usein koulussa ilman riittävää apua, ja tukea tarvitsevien määrä on viime vuosina kasvanut voimakkaasti. Esimerkiksi neuropsykiatriset poikkeavuudet altistavat syrjäytymiselle ja kuluttavat voimavaroja. Sijoitetuista lapsista 70 prosentilla on neuropsykiatrinen diagnoosi. Aistiherkkyudet ja oppimisen vaikeudet altistavat häiriökäyttäytymiselle, ja muotiin tulleet avoimet oppimisympäristöt ja luokaton opetus tuovat lisähaastetta erityisesti näistä ongelmista kärsiville lapsille. Koulunkäynnistä voi alusta lähtien muodostua epäonnistumisten sarja.

Kun perheen taloudelliset ja sosiaaliset resurssit ovat niukkoja ja voimavarat lapsen tukemiseen puutteellisia, niin tämä hallituksen esittämä oppivelvollisuusiän pidentäminen ja tämä ylimääräinen kouluvuosi eivät valitettavasti auta. Siinä apu tulee liian myöhään.

Erityistarpeisiin nähden ryhmäkoot ovat edelleen liian suuria. Tämän seurauksena ne oppilaat, jotka tarvitsevat tukea, eivät saa tukea ja muut taas eivät saa tarpeeksi opetusta, kun opettajan aika menee tukea tarvitseville. Tarvitsisimme myös uudenlaista pienryhmäopetusta erityistä tukea tarvitseville lapsille.

Tässä salissa on vallinnut varsin laaja yksituumaisuus vanhustenhoidon lakisääteisen hoitajamitoituksen tarpeesta, ja kyllä samaa tarvittaisiin myös kouluun. Tätä on vuosikausia vastustettu opetuksen järjestäjien omaan harkintaan vedoten, mutta ongelmat ovat kasvaneet, joten olisi aika tunnustaa, että laissa tulisi myös selkeästi säätää, kuinka monta oppilasta saa olla yhdellä opettajalla.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

Riittävän pienten ryhmäkokojen lisäksi tarvitaan resursseja oppilashuoltoon: niin terveydenhuollon, koulukuraattorien kuin koulupsykologien palveluita. Suomen Psykologiliitto antoi eilen kriittisen lausunnon hallituksen sote-uudistusta koskevasta lakiluonnoksesta, ja siinä siirrettäisiin koulupsykologit pois kouluilta niin fyysisesti, työn sisällön osalta kuin organisatorisesti. Opiskeluhuollon psykologin työssä on oleellista nimenomaan yhteistyö koko koulun kanssa, jotta voidaan ehkäistä näitä ongelmia. Opiskeluhuollon perusajatus on se, että arjessa on saatavilla apua ja tukea. Koulupsykologin luo on helppo hakeutua, jos työntekijä on tuttu sieltä koulun arjesta. Jos koulupsykologit nyt siirrettäisiin hallituksen esittämällä tavalla sinne sote-alueelle, niin yhteys kouluun ja oppilaitokseen, lapsiin ja nuoriin katkeaa ja samoin katkeaisi yhteys opettajiin ja rehtoreihin, joiden kanssa opiskeluhoitotyötä tehdään. Onkin noussut huoli, onko tavoitteena siirtää nykyiset koulupsykologit lisäresursseiksi sote-maakuntiin, vaikka tälläkin hetkellä koulussa on useiden satojen mielenterveysammattilaisten vaje.

Ja, arvoisa puhemies, lopuksi: Vastuu on kaikilla — aikuisilla, kiusatun ja kiusaajien vanhemmilla, opettajilla, koulun muilla aikuisilla, viranomaisilla, meillä päättäjillä. Ja myös lapsilla ja nuorilla, jotka tilannetta todistavat tai näkevät esimerkiksi some-päivityksen aiheesta, on vastuu raportoida eteenpäin aikuiselle.

”Pahinta ei ole pahojen [Puhemies koputtaa] ihmisten pahuus, vaan hyvien ihmisten hiljaisuus”, totesi aikoinaan Martin Luther King, ja nämä sanat pätevät myös koulukiusaamiseen.

15.30 Jaana Pelkonen kok: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin kiitos edustaja Koposelle työstä aloitteen eteen.

Suomessa, kuten monessa muussakin maassa, koulukiusaaminen, henkinen ja fyysinen väkivalta ovat hyvin vakavia, surullisia ja vaikeasti pois kitkettäviä ongelmia. Kiusaaminen ei koskaan ole kiusatun syytä. Kiusaaja etsii syyn kiusaamiselle mistä tahansa. Koulukiusaaminen ei myöskään koskaan ole vaaratonta. Se aiheuttaa tutkitusti vakavia pitkäaikaisia psykososiaalisia vaikutuksia, pahimpina muun muassa itsetuhoajatukset, ahdistuneisuus ja masentuneisuus. Kiusaamisella on aina myös itsetuntoa heikentävä vaikutus. Kiusaaminen voi laukaista sosiaalisilta taidoiltaan epävarmassa ylitsepääsemättömiä vihan tunteita ja aiheuttaa vakavia seurauksia, fyysisen väkivallan jäljistä puhumattakaan.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto määrittelee kiusaamisen ryhmäilmiöksi, johon liittyy vääristynyt vallan tavoittelu. Kiusaaminen koskettaa muitakin kuin vain kiusaajaa ja kiusattua uhria. Kiusaajalla voi olla apuri, joka ei aloita kiusaamista mutta menee helposti mukaan tilanteeseen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto myös muistuttaa, että yksi kiusaamisen muodoista on puuttumattomuus eli hiljainen hyväksyntä.

Kauppatieteiden tohtori Samil Aledin on tutkinut nuorten brändikiusaamista, jossa kiusataan nuorta, jonka vaatteet, kännykkä, lenkkarit tai esimerkiksi koululaukku eivät ole oikeaa brändiä. Samankaltaista viestiä on tullut paljon vanhemmilta, jotka ovat kertoneet, etteivät hyväkuntoiset lastenvaatteet kelpaa edes edullisesti kirpputoreilla, elleivät ole oikeaa merkkiä.

Kukaan ei ansaitse joutua ulkopuoliseksi ja kiusatuksi. Me kaikki haluamme kuulua laumaan ja tulla hyväksytyiksi. Kuinka sitten kitkeä kiusaaminen pois lasten keskuudesta, jos emme onnistu kitkemään sitä pois edes meidän aikuisten keskuudesta? Kuinka voimme vaatia lapsilta kohteliasta käytöstä, erilaisuuden hyväksymistä sekä ihmisarvon kunnioi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

tusta, jos emme itse osaa näyttää esimerkkiä? Tätä vastaavaa edustaja Suomela hetki sitten kysyi omassa puheenvuorossaan.

Sosiaalinen media on tehnyt kiusaamisen, toisten vähättelyn ja uhkailun entistä helpommaksi. On erittäin helppo leikkiä kukkulan kuningasta nimettömänä ja kasvottomana jakelamalla erilaisia uhkauksia. Aikuisten toiminta perustuu täysin samoille käytösmaalleille kuin sen epävarman mutta uhmakkaan oppilaan, joka haluaa näyttää uskallustaan mutta ei uskalla tehdä sitä omilla teoillaan vaan kiusaamalla heikompaansa tai niitä, jotka heikompi puolustavat.

Ainoa oikea vaihtoehto on nollatoleranssi. Vastuu turvallisesta asenneilmapiiristä on meillä kaikilla. Nollatoleranssi lähtee liikkeelle puuttumisesta jokaiseen epäasialliseen keskusteluun ja tilanteeseen, ja se vaatii meiltä jokaiselta uskallusta toimia ja puolustaa toista ihmistä. Meillä ei ole varaa menettää yhtäkään lasta tai nuorta, ja meidän on suojattava nuorten ja lasten itsetuntoa kaikin mahdollisin keinoin.

15.33 Sofia Vikman kok: Arvoisa puhemies! Tästä kansalaisaloitteesta antamassaan mietinnössä sivistysvaliokunta on tuonut esiin, että syynä lasten ja nuorten syrjäytymisen taustalla on usein koulukiusaaminen. Kansalaisaloite pureutuu laajaan, vakavaan ja sydäntäsärkevään ongelmaan. Edustaja Heinonen kuvasi omassa puheenvuorossaan osuvasti sitä, minkälaisia pitkäaikaisia vaikutuksia koulukiusaamisella usein on kiusatun elämään.

Vantaan kaupunki tiedotti maanantaina, että vantaalaisella koululla tapahtui 15. syyskuuta välitunnilla kuudesluokkalaisten oppilaiden tekemä vakava väkivallanteko. Poliisin mukaan koulussa tapahtuneesta 11-vuotiaan pahoinpitelystä epäillään neljää 12–13-vuotiaasta oppilasta. Uhrin kannalta uhkaava tilanne koululla oli ollut jatkuva, ja lapsi oli pelännyt mennä kouluun. Vanhempien yritykset puuttua tilanteeseen eivät olleet tuottaneet toivottua tulosta.

Arvoisa puhemies! Kiusaaminen on onnistuttava katkaisemaan heti. Fyysiselle ja henkiselle väkivallalle täytyy olla nollatoleranssi. Kenenkään ei pidä joutua pelkäämään koulussa. Kun kiusaamista ei saada pysäytettyä, se voi päätyä vakaviin rikoksiin. Kouluväkivalta, se, että lapsi on pahoinpidelty koulussa, ei ikävä kyllä ole aivan ainutkertainen tilanne. Kiusaaminen kärjistyy poliisin tietoon tuleviksi tapauksiksi pelkästään Helsingissä viikoittain.

Koulukiusaaminen on tietysti terminä sopimaton pahoinpitelyyn, joka on väkivaltaa ja vakava rikos. Tähän asiakokonaisuuteen liittyen on syytä kiinnittää huomiota myös haasteisiin, jotka liittyvät alle 15-vuotiaiden tekemiin rikoksiin puuttumiseen ja uhrin oikeusturvan toteutumisen ongelmiin, kun rikoksentekijä on alle 15-vuotias.

Arvoisa puhemies! Avun ja tuen pitää olla koulujen arjessa saatavilla heti ja matalalla kynnyksellä. Hallitus on kuitenkin siirtämässä koulupsykologit ja -kuraattorit sote-organisaation armoille pois sieltä rehtorin ulottuvilta. Siinäkin menee yksi konkreettinen apukeino rehtoreilta kouluväkivaltaan ja koulukiusaamiseen puuttumiseen. Tähän meillä ei ole varaa.

Olen myös huolissani hallituksen suunnitelmista, jotka tulevat käytännössä tarkoittamaan kunnissa leikkauksia perusopetuksen resursseihin. Hallituksen hanke oppivelvollisuuden pidentämisestä ilman siihen kohdistettuja riittäviä resursseja uhkaa johtaa kunnissa leikkauksiin perusopetuksesta sen sijaan, että panostettaisiin perusopetuksen vahvistamiseen ja opettajien mahdollisuuksiin varmistaa jokaisen oppilaan riittävä henkilökohtainen tuki ja turvallinen koulun oppimisympäristö.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

Kokoomus panostaisi oppivelvollisuuden toteuttamiseen varatut rahat perusopetuksen vahvistamiseen ja varhaisen tuen toteuttamiseen. Panostamalla perusopetukseen ja varhaiseen tukeen, varhaisiin vuosiin, ehkäistäisiin kiusaamista, syrjäytymistä ja pudokkuutta kaikkein tehokkaimmin. Ongelmiin ja etenkin kiusaamiseen on puututtava heti matalalla kynnyksellä.

Arvoisa puhemies! Opetusministeri on luvannut kutsua puolueita koolle kiusaamisen ehkäisemistä pohtimaan. On hyvä, että poliitikot ja virkamiehet keskustelevat aiheesta, mutta hallitus ei voi enää haudata työryhmiin kouluväkivaltaa ja -kiusaamista ja näihin puuttumista.

Viime vaalikaudella opetusministeri Sanni Grahn-Laasosen johdolla valmisteltiin raportti, joka sisälsi 24 toimenpide-ehdotusta kiusaamisen ehkäisyyn ja siihen puuttumiseen. Osa näistä ehdotuksista ehdittiin jo laittaa toimeen, ja hallituksella olisikin nyt paikka tarkastella, mikä on toimeenpanon tilanne tämän hallituksen osalta näiden ehdotusten suhteen.

Joka tapauksessa kauniit puheet ja työryhmät eivät nyt enää riitä. Hallitukselta tarvitaan tekoja, asiaan tarttumista. Toivon, että niin hallitus myös toimii. Nähtäväksemme jää, mitä hallitus tekee, jotta jokaisen lapsen koulurauha sekä henkinen ja fyysinen koskemattomuus turvataan — tähän kaikki tuki hallitukselle. On syytä kysyä, onko opettajilla riittävästi keinoja ja välineitä. Entä mikä on hallituksen viesti lukuisille niille huolestuneille vanhemmille, joiden lapsi tälläkin hetkellä pelkää mennä huomenaamulla kouluun, ja vanhemmille, jotka yrittävät löytää keinoja turvata lapsensa koulurauha?

15.39 Hanna Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! On ollut ilo kuunnella näitä erittäin hyviä puheenvuoroja tässä keskustelussa.

Aloitteessa on kiinnitetty huomiota erittäin tärkeään asiaan, lasten ja nuorten syrjäytymiseen ja siihen, miten suuri merkitys turvallisella kouluympäristöllä on lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta. Tutkimusten mukaan kiusatuksi tuleminen jättää pysyvät jäljet ja sillä on merkittävää vaikutusta yksilön elämän tuleviin vaiheisiin.

Kiusaamisen ehkäisemiseen tarvitaan kaikkien toimijoiden yhteistyötä. Oppilailla, opettajilla, huoltajilla ja oppilashuollon työntekijöillä ja viranomaisilla täytyy olla yhteinen ymmärrys siitä, kuinka kiusaamiseen puututaan. Kiusaamistilanne nostattaa paljon tunteita pintaan kaikilla aikuisillakin, ja siksi on ehdottoman tärkeää, että on olemassa selkeä toimintamalli ja työkalut haastavan tilanteen hoitamiseksi, ettei kukaan sulje silmiään ja käännä selkäänsä vaikeassa tilanteessa. Koulussa tapahtuvaan kaltoinkohteluun on jokaisen aikuisen puututtava, ja tilannetta todistava aikuinen ei voi sulkea silmiään tilanteelta. Lasten ja nuorten on voitava luottaa siihen, että aikuiset auttavat. Kouluterveyskyselyn tulokset osoittavat, että ongelma on laaja, ja on selvää, että tarvitaan parempia työkaluja ongelman tunnistamiseen ja ratkaisemiseen. Emme voi hyväksyä sitä, että Suomessa on lapsia, jotka joutuvat päivittäin henkisen tai fyysisen kaltoinkohtelun kohteeksi.

Arvoisa puhemies! Kiusaaminen on epämääräinen ja vähättelevä ilmaisu, joka ei kerro yksittäisen teon vakavuutta tai lainvastaisuutta. Normaaliin kasvuun ja kehitykseen kuuluu haasteita. Sosiaalisten suhteiden luomisen ja ylläpitämisen taidot ovat koululaisilla vasta kehitymässä, ja sen vuoksi koululaisten välillä esiintyy ristiriitoja. Normaaliin kasvuun ja kehitykseen eivät kuitenkaan kuulu sellaiset teot, jotka täyttävät rikoksen tunnusmerkistön. Niiden selvittäminen kuuluu viranomaisille. Tekojen vakavuutta on kuvattava niiden oikeilla nimillä. Lainvastainen teko — kuten esimerkiksi pahoinpitely, laiton uhka-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

us, varkaus, vahingonteko, kunnianloukkaus, viestintärauhan rikkominen, salakatselu tai vainoaminen — ei voi lieventyä kiusaamiseksi vain siksi, että se tapahtuu koulun alueella. Kiusaamiseksi mielletään lisäksi tekoja, jotka eivät täytä rikoksen tunnusmerkistöjä eivätkä sinällään ole lainvastaisia. Nämäkin teot ovat kuitenkin vakavia, ja niihinkin tulee reagoida välittömästi.

Arvoisa puhemies! Täällä aiemmissa puheenvuoroissa jo kuvattiin sitä, että meillä Lappeenrannassa on panostettu opettajien koulutukseen. Meillä on haluttu kehittää kouluihin ratkaisukeskeistä toimintakulttuuria, ja valtaosa koulujemme opettajista on koulutettu neopsy-valmentajiksi. Tämän lisäksi meillä Etelä-Karjalassa on luotu opettajien tueksi toimintamalli, joka auttaa tunnistamaan erilaisten rikollisten tekojen tunnusmerkistön ja toimimaan kuhunkin tilanteeseen sopivalla tavalla. Kouluissa on myös varmistettu, että kaikki tunnistavat vastuukysymykset ja ilmoitusvelvollisuutta ei jätetä käyttämättä.

Etelä-Karjalassa toimii lainvastaisten tekojen työryhmä, joka koostuu kuntien eri viranomaisista, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin ja Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen ja poliisin edustajista. Tämä työryhmä on laatinut koko maakuntaan yhteisen ohjeistuksen, jonka mukaisesti lainvastaisiin tekoihin puututaan kouluissa. Etelä-Karjalassa ei enää käytetä lainkaan sanaa ”koulukiusaaminen” vaan puhutaan lainvastaisista teoista niiden oikeilla nimillä. Koko kouluyhteisöä — oppilaita, opettajia ja myös huoltajia — on opetettu tunnistamaan tekojen tunnusmerkistöt. Kaikkien tekojen osalta kaikilla on myös tiedossa, mihin toimenpiteisiin tapauksissa ryhdytään. Opettajien tukena on selkeät toimintaohjeet ja luettelo toimenpiteistä, miten missäkin tilanteessa toimitaan. Esimerkiksi pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttävä teko on kyseessä silloin, kun oppilas lyö tai potkii toista tai kaataa toisen maahan ja niin edelleen, ja tällöin toimintaohjeena on tehdä ilmoitus poliisille.

Toimintamalliin kuuluu keskeisesti myös se, että on määritelty prosessi, joka seuraa ilmoitusvelvollisuuden käyttämistä. Koululta tulleen rikosilmoituksen jälkeen tekijää puhutellaan oikeusedustajan ja poliisin läsnä ollessa. Puhuttelun koollekutsujana toimivat Eksoten lasten ja nuorten oikeusedustajat, ja poliisin puolelta siihen osallistuvat poliisin ennalta estävän työn toimijat.

Etelä-Karjalan toimintamalli on osoittautunut tehokkaaksi. Prosessiin kuuluvat myös kuraattorin seurantatapaamiset teon jälkeen, ja niiden perusteella on pystytty ehkäisemään tapahtumien uusiutumista. Esimerkiksi vuonna 2019 puhutteluja oli järjestetty Etelä-Karjalassa 200 ja vain yksi tekijä oli uusiutunut tekonsa.

Arvoisa puhemies! Etelä-Karjalassa on löydetty työkaluja ja rohkeutta puuttua toimintaan, joka vaarantaa lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen. Tämän toimintamallin toivoisin laajentuvan muuallekin.

15.45 Ritva Elomaa ps: Arvoisa puhemies! Kun kansalaisaloite saa yli 50 000 allekirjoitusta, se on merkki siitä, että viesti kansalaisilta on vahva ja että halutaankin, että asia käsitellään täällä istuntosalissa. Tämä kansalaisaloite pitää sisällään sen, että jokaiseen maamme alakouluun saataisiin terapeutteja valmiuksia omaava aikuinen.

Kannatan lämpimästi tätä kansalaisaloitetta. Sivistysvaliokunnassa tämä kansalaisaloite ei mennyt läpi. Siitä tehtiin vastalause — Koponen, Juuso ja Antikainen — jonka Ari Koponen esitti täällä puheessaan. Kannatan siis myös hänen esittämänsä vastalauseetta.

Samalla minä kiitän perussuomalaista Ari Koposta siitä, että hän on laatinut ja lähtenyt viemään eteenpäin tätä kansalaisaloitetta, ja kiitän myös kaikkia allekirjoittajia. Asia on ehdottoman tärkeä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

Miksi sitten joku kiusaa toista? Siihen voi olla monta syytä. Kiusaajalla voi olla heikko itsetunto, kotiolot ovat vaikeat, ehkä hänestä ei välitetä tarpeeksi, häntä ei huomioda tai hänellä ei ole rajoja eikä oikein tietoa, kuinka pitää toimia. Entä sitten kiusattu? Usein ei ole mitään syytä, minkä takia joku joutuu kiusatuksi. Mutta se on selvää, että on järkyttävää, jos joutuu kiusatuksi. Se voi olla kiusatulle sellainen asia, että se on läpi elämän mielessä ja vaikeuttaa myös elämistä jatkossa — on se sitten kestänyt koulussa viikkoja, kuukausia tai jopa vuosia.

Mitä kaipaavan vanhasta ajasta, kouluajoista? Kaipaisin hieman lisää kuria kouluihin. Kaipaisin käyttäytymissääntöjen noudattamista ja esittämistä ja opettamista. Kannattaisin toisten huomioimista ja sen tuomista esille enemmän kouluissa. Kyläkouluja lopetetaan toisen toisensa jälkeen, ja on vain suuria yksiköitä. Näen, että siinä on yksi asia, mikä ei välttämättä ole hyvää kehitystä — että on suuria yksiköjä ja että yhdessä koulussa on 500, 1 000, 2 000 oppilasta. Ei sen puolesta, että kyläkouluissa ei olisi kiusaamista. Kyllähän niissäkin on ja aina on ollut. Mutta paremmin pystyy kontrolloimaan, jos on pienempi yksikkö.

Oppilashuolto on noussut esille. Ehdottomasti kuraattorin ja psykologin pitää olla koulussa — tulevaisuudessakin kun tehdään sote-uudistusta — lähellä. Avun pitää olla lähellä eikä kaukana.

Pari sanaa uudesta opetussuunnitelmasta. Siinä on ilmiöoppimista, itseohjautuvaa oppimista, koululaisen pitäisi olla itsestään enemmän vastuussa, on luokattomuutta. Nämä ovat sellaisia asioita, että välttämättä niistä ei ole pelkkää hyvää sanottavaa. Nykyäänhan jo hyvin monessa koulussa jopa melkein puolet luokasta on erityisopetuksen piirissä, ja se on hälyttävää. Opettajia tarvitaan riittävästi.

Tehtiin raportti tosiaan — viime kaudella kun olin eduskunnassa, niin sinä aikana tehtiin uusi strategia ja tutkimus tästä koulukiusaamisesta. Toimenpiteet ovat olleet aika heiveröiset. Vauhtia niihin, kun tiedetään, mikä voisi auttaa, että koulukiusaamista ei olisi.

Olen ollut kahdeksan vuotta, kaksi kautta, sivistysvaliokunnassa. Nyt minulla on eri valiokunnat tällä kaudella. Mutta silloin aikanani tein kaksi lakialoitetta koulurauha-asiamiehen viran perustamisesta. Se ei tarkoittanut pelkästään sitä, että se olisi yksi virkanimitys lisää, vaan se tuli sen takia mieleen, että se voisi olla hyvä ratkaisu. Minä tein joitakin vuosia sitten myös Facebook-päivityksen, jossa pyysin ottamaan yhteyttä — laitoin oman puhelinnumeroni — jos on henkilöitä, lapsia, nuoria tai vanhempia, jotka ovat huomioineet sen, että kouluissa ei ole koulukiusaamiseen puututtu tarpeeksi nopeasti. Halusin lisätietoa, ja yhteydenottoja tuli valtava määrä. Kävin myös muutamien kotona keskustelemassa, ja olin yhteydessä moneen kouluun. On todella tärkeää, että koulun rehtori tarttuu ja koulussa tartutaan heti tilanteeseen, jos huomataan, että on kiusaamista — heti, välittömästi, ettei se pääse kehittymään pahaksi, niin kuin nyt viime aikoina on tullut julki tosi kovia tapahtumia, joissa fyysisesti käydään toisen kimppuun niin, että jopa henki on vaarassa.

Elikkä toivoisin, että myös poliisi on paikalla selvittelyssä, kun on vakavia koulukiusaamistapauksia. Ja olisi hyvä, että asiat saataisiin neuvoteltua. Se on aina parempi ratkaisu. Mutta tärkeintä on kuitenkin, että kiusaamiseen puututaan ja että nollatoleranssi pitää. Tämä on tärkeä asia. Me ollaan vuositolkulla tästä puhuttu, mutta toimenpiteitä on tullut niukasti. Toivon, että tähän tartutaan ripeästi. Hyvä kansalaisaloite. — Kiitos.

15.52 Eeva-Johanna Eloranta sd: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä olevan kansalaisaloitteen aihe on erinomainen ja valitettavasti Vantaan Kytöpuiston koulun erittäin väkivaltai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

sen välikohtauksen vuoksi myös erittäin ajankohtainen. Yksikin väkivaltatapaus kouluissa, oli se sitten henkistä tai fyysistä väkivaltaa, on aivan liikaa. Jokaisella lapsella ja nuorella ja myös koulun aikuisilla on oltava oikeus koulurauhaan. Meillä pitää olla selkeät toimintatavat koulukiusaamisen kitkemiseen, ja meidän pitää myös pystyä luomaan kouluihin ja myös koko yhteiskuntaan ilmapiiri, missä kiusaamiselle, väkivallalle, toisten alistamiselle ja muulle häiriökäyttäytymiselle ei yksinkertaisesti ole tilaa.

Sivistysvaliokunta totesi kuitenkin mietinnössään, että voimassa oleva lainsäädäntö eli oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, jota kaudella 2011—2015 uudistettiin, on hyvä perusta lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi ja edistämiseksi kouluissa ja että uusia säädöksiä ei siltä osin tarvita. Ensisijaista onkin parantaa nykyisen lainsäädännön toimeenpanon vahvistamista toimintoja kehittämällä kaikilla koulutusasteilla. Aloitteen varsinainen ehdotus — terapeutin henkilön toiminta alakouluissa — todellakin sisältyy jo nykyiseen lainsäädäntöön, eli tämä on se syy, miksi aloite hylättiin, vaikka aihe itsessään on erittäin tärkeä ja on välttämätöntä keskustella tästä.

Viitaten salissa käytyihin puheenvuoroihin on aivan selvää, että tulevassa sote-uudistuksessa tulee turvata se, että oppilashuollon palvelut — kuten myös kuraattorin ja psykologin palvelut, jotka niihin sisältyvät — ovat jatkossakin saatavilla ja nämä henkilöt ovat läsnä siellä koulujen tiloissa, niin kuin nykyisessäkin oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa on. Elikä kysymys on nimenomaan yhteisöllisestä palvelusta, jonka tulee olla saatavilla siellä kouluyhteisössä. Tämä on tärkeä ja keskeinen asia kouluyhteisöjen hyvinvoinnissa.

Arvoisa puhemies! Tekoja on nyt tulossa paljon, toimeen on ryhdytty. Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelma tuo lukuisia parannuksia varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle, jotka tukevat lapsia ja nuoria elämän erilaisissa karikoissa ja jotka antavat päiväkotien ja koulujen opettajille ja muulle henkilöstölle uusia eväitä lasten hyvinvoinnin parantamiseksi ja samalla myös kiusaamisen ehkäisemiseksi.

Ensimmäiseksi haluan mainita nyt budjettiriihessä päätetystä hallitusohjelman mukaisesta varhaiskasvatuksen kolmiportaisesta mallista. Kysymys on siis samanlaisesta mallista, joka perusopetuksessa on tähän mennessä ollut tarjolla, ja jo silloin, kun tosiaan 2011—2015 tuota oppilas- ja opiskeluhuoltoa käsitelimme, tuli asiantuntijakuulemisissa esille, että tällainen samanlainen malli tarvittaisiin myös varhaiskasvatukseen. Nyt onneksi se on Marinin hallitusohjelmassa sisällä, ja todellakin ensi vuoden budjettiin sen rakentamiseen ja toteuttamiseen ollaan varaamassa 15 miljoonaa euroa, eli kyseessä on aivan uusi rakenteellinen toimi varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon vahvistamiseksi. Eli kolmiportaista tukea varhaiskasvatukseen on tosiaankin kauan odotettu, ja se jos mikä on varhaista puuttumista lasten ongelmiin. Tämä on todella hieno ja tärkeä asia, ja on aivan välttämätöntä, että voidaan kitkeä sitä kiusaamistakin jo sieltä varhaiskasvatuksesta lähtien. Itse asiassa tämä kiusaamisen ehkäiseminen lisättiin varhaiskasvatukseen viime kaudella, kun lakia viime kerralla käsitelimme. Elikä pikkuhiljaa edistysaskelia tältäkin suunnalta.

Toinen uusi asia, minkä Marinin hallitus kehittää, on harrastamisen Suomen-malli. Tällä taataan jokaiselle lapselle ja nuorelle aito mahdollisuus mieluisaan harrastukseen koulupäivän yhteydessä ja vahvistetaan samalla koulujen aamu- ja iltapäivätoimintaa ja sen laatua, kerhotoimintaa sekä yhteistyötä kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä. Myös tämä osaltaan tulee parantamaan lasten ja nuorten hyvinvointia kouluyhteisöissä, ja on tietenkin selvää, että mitä paremmin se kouluyhteisö toimii, sitä vähemmän kiusaamista tapahtuu ja sitä helpompi siihen on puuttua. Tärkeitä edistysaskelia nämäkin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

Arvoisa puhemies! Oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyy myös monia toimia, millä tuetaan lasten yhdenvertaista ja tasa-arvoista pärjäämistä opintiellä. On myös käynnistetty opinto-ohjauksen kehittämisohjelma, joka koskee perusopetusta, ammatillista koulutusta ja lukiokoulutusta. Itse asiassa tämän kehittämisohjelman toteutukseen on varattu rahoitusta 19 miljoonaa euroa vuodessa, joista 14,7 miljoonaa euroa on oppivelvollisuuden laajentamiseen varattua pysyvää rahoitusta ja sen lisäksi hankerahoitusta 4,3 miljoonaa euroa — aika suuria rahoja hyvään tarkoitukseen. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laatua ja tasa-arvoa parantamaan Oikeus oppia -kehittämisohjelman puitteissa panostetaan kolmen vuoden aikana 180 miljoonaa euroa perusopetuksen osalta ja 125 miljoonaa euroa varhaiskasvatuksen osalta. Oikeus osata -kehittämisohjelman tavoitteena puolestaan on varmistaa ammatillisen koulutuksen laatua, ja hankkeen toteuttamiseksi on suunniteltu varattavaksi kolmen vuoden aikana yhteensä 270 miljoonaa euroa. Eli kyllä näitä tekoja täältä löytyy. Lisäksi hallitusohjelman mukaisesti vahvistetaan oppilas- ja opiskelijahuollon palveluita kaikilla koulutusasteilla ja — mikä tärkeintä — säädetään sitovista mitoituksista opiskelu- huollon palveluihin. Tähän on varattu 29 miljoonaa euroa.

Eduskunnan käsittelyyn pian tulevassa oppivelvollisuuslaissa säädetään saattaen vaihtoen -periaatteesta, jonka mukaisesti oppivelvollista nuorta ohjataan ja tuetaan koulutuspolun nivelvaiheissa. Eri tahojen ohjaus- ja valvontavastuut määritellään lainsäädännössä siten, että yhden tahon ohjaus- ja valvontavastuu päättyy aina vasta sitten, kun toisen tahon ohjaus- ja valvontavastuu alkaa. Tällä varmistetaan se, että oppivelvollinen nuori ei missään vaiheessa putoa tukiverkon ulkopuolelle. Itse asiassa tämä oppivelvollisuuslaki itsessään on parhainta syrjäytymisen ehkäisytyötä, sillä monet asiantuntijat, joita me tuolla sivistysvaliokunnassa kuulemme, sanovat, että nimenomaan koulutus on kaikkein paras tapa ehkäistä syrjäytymistä, ja syrjäytymisen ehkäisemisestähän tässä aloitteessakin oli isolta osalta kysymys.

On siis todettava, että pääministeri Marinin hallitus tekee todella paljon töitä, jotta lasten ja nuorten syrjäytymiseen ja muihin ongelmiin puututaan läpi koko koulutusketjun. Kansalaisaloitteen huoliin vastataan, eikä lisätoimiin juuri nyt ole syytä. Täällä on käytetty koskettavia puheenvuoroja koulukiusaamiseen liittyen, ja olen aivan varma siitä, että koko eduskunta on yhtä mieltä siitä, että yksikin kiusaaminen on liikaa.

15.59 Sanna Antikainen ps: Arvoisa puhemies! Aluksi teen perussuomalaisten vastalauseen mukaisesti esityksen, minkä me teimme tuolla sivistysvaliokunnassa. Meillä nyt oli tässä hiukan epäselvyyksiä, että tekihän edustaja Koponen tämän esityksen, mutta jos ei tehnyt, niin minä teen nytten.

Yleisesti tässä edustaja Koposen hienossa kansalaisaloitteessa esitetään, että on asetettava voimaan laki, joka velvoittaa saamaan jokaiseen maamme alakouluun terapeuttisia valmiuksia omaava aikuinen. Osana sivistysvaliokunnan käsittelyä kuulumme aiheesta useita eri asiantuntijoita. Viesti oli selvä. Lapsia ja nuoria tulee tukea enemmän kouluissa, ja juuri tähän tämä kansalaisaloite perustuu. Olen itse työskennellyt lastensuojelussa ennen kansanedustajan uraani. Lasten ja nuorten pahoinvointi lisääntyy koko ajan. Koska näin käy, on selvää, että tarvitsemme uusia tapoja toimia, ja tähän tämä kansalaisaloite vastaa.

Arvoisa puhemies! Perustuslaissa on turvattu jokaiselle oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Myös perusopetuslaissa on vahvistettu näiden oikeuksien toteutumista mainitsemalla, että oppilasta on suojattava väkivallalta,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

kiusaamiselta ja häirinnältä. Koulukiusaaminen voi olla yleisnimenä esimerkiksi pahoinpitelylle, kiristykselle, laittomalle uhkaukselle, kunnianloukkaukselle, vapaudenriistolle ja pakottamiselle, jotka kaikki ovat rikoslaissa mainittuja rikoksia. Kysynkin: miltä sinusta tuntuisi, jos joutuisit väkivallan kohteeksi työpaikallasi lähes päivittäin?

Rehtorin ja opettajien päävastuu on opettamisessa, mutta jatkuvasti kasvava työmäärä ajaa heidät todella ahtaalle. Perussuomalaisten ryhmä katsoo, että nuorten tukeminen entistä vahvemmin kouluissa ja oppilaitoksissa on tärkeä syrjäytymiseltä suojaava tekijä. Perusopetuslain 29 §:n, lukiolain 21 §:n ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 28 §:n nojalla oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Katsomme, että nämä lainkohdat eivät täyty tällä hetkellä.

Pahimpana uutena esimerkkinä on nyt tämä Vantaalla tapahtunut väkivallanteko, jossa poika kuristettiin ja hakattiin tajuttomaksi. Toivotan hänelle ja hänen perheelleen paljon voimia ja jaksamista ja toivon, että nämä henkilöt, jotka ovat vastuussa tästä, joutuvat vastuuseen, ja tällä tarkoitan, että eivät vain ne väkivallantekijät vaan myös koulu, joka on selvästi rikkonut velvoitteitaan.

Arvoisa puhemies! Opetustoimesta vastaavat, kouluissa työskentelevät henkilöt, säätimet, kansalaisjärjestöt ja yksityiset ihmiset ovat pitkään etsineet keinoja, joilla koulukiusaaminen voitaisiin estää ja saada aikaan turvallinen, rauhallinen ja optimaalinen oppimisympäristö kouluhimme ympäri Suomen. Perussuomalaisten mielestä koulumaailmaan tulee jalkauttaa uusia toimintamalleja yhä vaativamman ja laajemmaksi kehittyvän kouluyhteisön tueksi. Tähän tämä kansalaisaloite vastaa.

Esitimme ja esitämme edelleen, että eduskunta kehottaa hallitusta ryhtymään kansalaisaloitteen KAA 4/2019 vp mukaisiin toimenpiteisiin uudistuksen toteuttamiseksi. Valitettavasti hallituspuolueiden edustajat sivistysvaliokunnassa kaatoivat ehdotuksemme. Vetoamme teihin nyt, että tämä kansalaisaloite, joka on tärkeämpi kuin koskaan ennen, hyväksytään. Hallitus, teillä on nyt valta tehdä näin. — Kiitos.

16.04 Jari Ronkainen ps: Arvoisa puhemies! Koulukiusaamisesta ei varmastikaan puhuta liikaa. Tekojakin kuitenkin tarvitaan. Kiusaamisen kitkemiseksi on tämän talon tehtävä kaikkensa.

Alkuun tahdon lausua kiitoksen edustajakollega Ari Koposelle, jonka myötävaikutuksella olemme saaneet tämän tärkeän asian käsiteltäväksi.

Yhdyn aloitteessa esitettyyn näkemykseen siitä, että kiusaamisen vastainen toiminta tarvitsee lisäpanoksia ja että turvallisen, terapeutisia taitoja omaavan aikuisen lisääminen kouluhin parantaisi tilannetta. Kuitenkin näen, että nykyiseen tilanteeseen on ajauduttu osittain poliittisten päätösten takia ja osittain kulttuurin muutoksen vuoksi. Opettajilta kantautuu viestiä, että heidän työkalunsa puuttua häiriköiviin oppilaisiin ja kiusaamistapauksiin ovat, viestien mukaan, liian vähäiset. Häirikön poistaminen luokkahuoneesta tai kiusaamistilanteesta väliin meneminen tarkoittaa pahimmissa tapauksissa syytettyä opettajalle itselleen. Näistä olemme saaneet lukea mediasta. Pahimmillaan opettajat joutuvat kutsumaan paikalle poliisin ja tilanne jatkuu, kunnes ulkopuolista apua saadaan paikalle. Yksi tietoinen valinta, mitä kouluissa on alettu toteuttamaan, on niin kutsuttu inkluusiomalli. Tämä tarkoittaa ajatusta siitä, että erityistarpeita vaativat oppilaat siirretään niin sanottuihin normaaliluokkiin ja erityisapu seuraa oppilasta uuteen ympäristöön — ajatuksena kaunis ja varsin kannatettava. Ongelmana on kuitenkin se, että käytännössä erityisavun resurs-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

si ei ole ollut riittävä ja ongelmia luokissa on päässyt syntymään. Erityisluokat ovat toimivia: niissä oppilaat saavat yksilöllistä apua ja resurssit kantavat paremmin.

Koulukiusaaminen on erityisen paheksuttavaa. Sille pitää olla nollatoleranssi, ja sitä tulee kitkeä pois kaikkialta, missä sitä esiintyy. Kiusaaminen vaikuttaa henkiseen hyvinvointiin, sosiaalisiin suhteisiin, ja se jättää jäljen, joka vaikuttaa jopa aikuisuuteen saakka. Opettajat ovat avainasemassa. He ovat läsnä siinä arjessa, missä kiusaamista esiintyy. Heille pitää antaa työkalut puuttua kiusaamiseen. Silti monesti edes opettajat eivät näe kaikkea. Asiat pitäisi selvittää juurta jaksain, ja tällöin kodin osallistaminen on erittäin tärkeää. Jälkihoidossa myös meissä aikuisissa, valitettavasti, on niitä lapsenmielisiä, jotka eivät itse osaa hahmottaa, milloin olisi järkevää antaa ammattilaisten tehdä työnsä rauhassa. Pahimmillaan syyllistytään itse vastakiusaamiseen. Kiusatuille tulee tarjota kaikki mahdollinen apu, ja missään nimessä ratkaisu ei saa olla se, että kiusattu joutuu väistymään ja siirtymään toiseen kouluun.

Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunnan mietinnössä perustellaan kansalaisaloitteen hylkäämistä sillä perusteella, että olemassa oleva laki ja olemassa olevat rakenteet ovat riittäviä. Tiedämme kaikki perusopetuslain sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain velvoitteet koulurauhan turvaamiseksi. Tiedämme, että opettajat, terveydenhoitajat, lääkärit, kuraattorit ja psykologit työskentelevät näiden asioiden parissa. Se ei kuitenkaan ole riittänyt. Se ei estänyt lapsen pahoinpitelyä koulussa Vantaalla tällä viikolla. Se ei estänyt lapsen kuuksia kestänyttä kiusaamista. Siksi tarvitaan uusia ratkaisuja.

Edellä mainitun perusteella kannatan kansalaisaloitteen hyväksymistä, ja näin ollen kannatan myös edustaja Antikaisen tekemää esitystä.

16.09 Ville Kaunisto kok: Arvoisa puhemies! Haluan kiittää kansalaisaloitteen tekijöitä erittäin hyvistä huomioista koulukiusaamisen suhteen. Kiusaamisen ehkäisemisestä on syytä puhua jatkuvasti, mutta valitettavasti pelkkä puhe ei korjaa riittävällä tavalla asioita siihen liittyen. Kiitän myös valiokunnan asiantuntevaa mietintöä.

Ne viestit, joita olen lyhyellä edustajaurallani saanut kiusattujen lasten vanhemmilta, ovat kerta toisensa särkeet minun sydämeni. Varsinkin kun asiat ovat hyvin monitahoisia, on äärimmäisen tärkeää, että meillä on koulukiusaamisen vakavuudesta yhtenäinen mielipide läpi eduskunnan. Edellisellä hallituskaudella tehtiin toimintaa ohjaava asiantuntijaraportti koulukiusaamisen pysäyttämiseksi, ja sen toimeenpano alkoi välittömästi. Nyt hallituksella on tavoitteena parantaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamisen edellytyksiä varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa — hyvä niin. Panostuksia ennalta ehkäisevään toimintaa pitää jatkossakin lisätä. Meidän pitää pystyä tarttumaan niihin juurisyihin, miksi joku kiusaa. Tämä on se ainoa tapa, jolla voimme estää lasten kärsimyksiä. Vaurioiden parantaminen on äärimmäisen tärkeää, mutta jokainen ennaltaehkäisty tapaus on monen ihmisen kärsimyksen estäminen.

Kuten täällä salissa on kuulutettu, me tarvitsemme toimia. Olenkin erittäin huolissani, onko hallitus tekemässä väärään suuntaan vieviä toimia. Hallitus ajaa sote-paketissaan, vastoin OAJ:n ja Psykologiliiton viestejä, opiskeluhoillon psykologit ja kuraattorit koulusta sote-maakuntiin. Hallituksen esitysluonnos siirtäisi koulupsykologit pois kouluilta niin fyysisesti, työn sisällön osalta kuin organisatorisessa mielessä. Tämä ei ole ainoa sote-paketin epäkohta, mutta tässä kohtaa toivoisin hallituksen todella harkitsevan asiaa pikaisesti uudelleen. Lasten hyvinvoinnin pitää aina olla keskiössä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

Arvoisa puhemies! Kaikkein surullisinta tässä kokonaisuudessa on, että monien tilastojen mukaan ihmiset voivat Suomessa paremmin kuin koskaan ennen — siitä huolimatta niin hirveän moni voi todella huonosti. Töitä paremman lapsuuden, nuoruuden ja koko elämän eteen on tehtävänä todella paljon, myös eduskunnassa. Tämä ei kuitenkaan vähennä vanhempien ja aikuisten vastuuta äärimmäisen tärkeänä esikuvana ja turvana. Kuinka voimme vaatia lapsiltamme erilaisuuden ymmärtämistä, käytöstapoja ja toisten kunnioittamista, jos me aikuisetkaan emme hallitse näitä taitoja? Toivonkin, että tätä vastuuta korostetaan näissä keskusteluissa yhä enemmän, sillä jos me luulemme hoitavamme lapsiemme huolia parhaiten vain valtion toimin ja lakien kautta, me osaltamme tunnustamme minulle täysin vieraan ajatuksen siitä, että lapsi voisi syntyä pahana ja kiusaajana. Kun me kaikki toimimme tarkemmin, vastuamme mukaisesti, aikuiset toinen toisiamme ja lapsia tukien ja samalla valtion rooliin uskoen, me voimme vaikuttaa, jotta kenenkään ei tarvitse kiusata eikä tulla kiusatuksi.

16.13 Jouni Ovaska kesk: Arvoisa puhemies! Kiitos kansalaisaloitteen tekijöille ja myöskin sivistysvaliokunnalle, joka on perehtynyt aiheeseen huolella.

Alkuun on kuitenkin syytä todeta, kuten valiokuntakin, että nyt voimassa oleva lainsäädäntö on hyvä perusta sille, että lasten ja nuorten hyvinvointi turvataan ja sitä edistetään kouluissa. Lisäksi valiokuntahan on todennut, että ensisijaista on parantaa nykyisen lainsäädännön toimeenpanon vahvistamista toimintoja kehittämällä kaikilla koulutusasteilla.

Mutta, arvoisat edustajat, mitä sitten käytännössä voitaisiin tehdä? On laajalti tutkittu ja tunnustettu, että monet syrjäytymiseen johtavat tekijät vaikuttavat ihmisen elämässä jo varhaisessa vaiheessa. Yksi esimerkki on juuri kiusaaminen. Muita lapselle ja nuorelle monesti arkeen näkyviä asioita ovat yksinäisyys, ystävien puute tai omasta perhetaustasta esiin nousevat seikat, kuten köyhyys tai vanhempien vaikea elämäntilanne ja sairastelu, pahimmissa tapauksissa fyysinen tai henkinen väkivalta ja laiminlyönti.

Kun lapsen tai nuoren kohdalle kasaantuu riittävän paljon tekijöitä, kokonaisuus voi johtaa syrjäytymiseen. Toisaalta vaikuttimena on hyvinvoinnille merkityksellisten tekijöiden puuttuminen, se, että lapsen tai nuoren elämästä puuttuu sellaisia asioita, jotka vaikuttavat positiivisesti lapsen ja nuoren kehitykseen ja tasapainoisen ja terveen elämänhallinnan muodostumiseen.

Koulu on Suomessa keskeisesti tällainen paikka, jossa näitä hyvinvoinnille merkityksellisiä asioita ja tasavertaisia eväitä elämään voidaan lapsille tarjota. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa hyvinvointi on määritelty yhdeksi toimintaa ohjaavista periaatteista. Kouluyhteisön lähtökohtana on luoda turvallinen ja hyvinvoiva ympäristö lapsille ja nuorille, sellainen ympäristö, jossa voi oppia ja kasvaa turvallisesti.

Arvoisa puhemies! Niillä aikuisilla, jotka ovat koulun arjessa lasten ja nuorten kanssa läsnä, tulee olla kyky tunnistaa ongelmia ja puuttua niihin ajoissa. Lähtökohtana on jo nyt, että koulun kaiken henkilöstön — opettajien, terveydenhoitajien, kuraattorien, psykologien — tehtävä on yhteistyössä tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä, ennaltaehkäistä kiusaamista ja puuttua siihen, jos sitä ilmenee. Hyvistä tavoitteista ja paljosta onnistumisesta huolimatta monet lapset eivät kuitenkaan saa riittävää tukea.

Mitä sitten koulun arjessa voisi tehdä paremmin? Kuten hallitusohjelmassa korostetaan, olennainen avain ratkaisuun on jo olemassa olevan henkilöstön ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen. Huomiota tulee kiinnittää niin opettajien kuin muidenkin ammattilais-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

ten osaamisen kehittämiseen, heidän jaksamiseensa ja hyvinvointiinsa. Toisaalta jo opettajankoulutuksessa tulee huomioida varhainen puuttuminen ja oppilashuolto entistä paremmin. On äärimmäisen tärkeää, että varmistetaan kouluissa työskentelevien ammattitaidon ylläpitäminen ja se, että resursseja on riittävästi myös opettajien jaksamisen kannalta. Jos opettajat eivät jaksaa, eivät myöskään oppilaat voi saada tarvitsemaansa tukea. Myös esimerkiksi koulunkäynninohjaajilla on erittäin tärkeä rooli koulunkäynnin tukena ja opettajaresurssien riittävyydessä. Inklusion myötä pätevien ohjaajien työpanos on koulun arjessa merkittävä.

Arvoisa puhemies! On laajalti tiedossa, että lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden tarve on kasvanut räjähdysmäisesti. Tarvitaan selkeitä malleja siihen, miten eri ammattilaisista koostuva moniammatillinen yhteistyö saadaan toimimaan entistä paremmin. Olenaisista varhaisessa puuttumisesta ja ongelmien tunnistamisesta on, että jo olemassa olevat roolit ja rakenteet saadaan paremmin vastaamaan lasten ja nuorten tarpeeseen. Koko moniammatillinen ketju jo ennen peruskoulua, alkaen aina neuvolasta ja varhaiskasvatuksesta ja jatkuen läpi toisen asteen, tulee saada toimimaan paremmin yhteen. Vain yhteistyötä, vuorovaikutusta ja olemassa olevia prosesseja parantamalla voidaan moniammatillisen työskentelyn edut saada todella käyttöön.

Hallitusohjelmassa on linjattu sekä erityisopetuslainsäädännön ja siihen sisältyvän inklusion toimivuudesta että kohdennettujen resurssien riittävyydestä, samanaikaisopetuksesta, erityisopetuksesta ja oppilaanohjauksesta, varhaiskasvatuksen kolmiportaisen tuen mallista, matalan kynnyksen tukipalveluista, oppilas- ja opiskelijahuollon palveluista sekä opinto-ohjauksesta ja myöskin harrastustakuusta. Nämä kaikki toimet auttavat siihen, että oppilaille pystytään arjessa turvaamaan ja takaamaan myöskin jaksamiseen ja hyvinvointiin liittyviä toimia.

Meillä on jo laajalti käytössämme kansainvälisesti vertailtuna erittäin pätevät ammattilaiset ja monella mittarilla mitattuna maailman paras koulu. Näistä lähtökohdista käsin lasten ja nuorten paremman hyvinvoinnin rakentamisen kouluissa tulee olla mahdollista.

16.18 Kaisa Juuso ps: Arvoisa puhemies! Tämä kansalaisaloite on osoitus siitä huolesta, joka suomalaisilla on koskien koulukiusaamista, joka vain jatkuu ja jatkuu ja saa koko ajan uusia ilmentymismuotoja. Kiusaamiselta turvassa ei olla edes vapaa-ajalla, vaan se jatkuu sosiaalisen median kanavilla. Saattaa käydä jopa niin, että kiusattu oppilas joutuu loppujen lopuksi pyytämään anteeksi kiusaajiltaan, kun asiaa Kiva Koulu -ohjelman mukaisesti puodaan. Tämä, jos mikä, traumatisoi ja jättää elinikäiset arvet.

Suomen lakien mukaan jokaisella oppilaalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. On selvää, että läheskään kaikilla ei siitä huolimatta ole tätä oikeutta. Tällä kansalaisaloitteella esitetään työkaluja asiaan puuttumiseksi, ja sen vuoksi tuntuukin kummalliselta, että niihin ei selvästikään haluta tarttua. Pelätään, että se sotkisi oppilaitosten voimassa olevaa työjärjestystä ja aiheuttaisi epäselvyyttä siitä, kuka mistäkin vastaa.

Asiantuntijakuulemisten perusteella olen saanut kuvan siitä, että koulumaailma Suomessa on tavattoman hierarkkinen ja vastuurajauksia noudatetaan hyvin jäykästi. Jokaisella toimijalla on se oma vastuualue, jossa halutaan pysyä, mikä loppujen lopuksi usein johtaa siihen, että kukaan ei ota kokonaisvastuuta tilanteesta. Olen kuullut myös, että monet

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

opettajat ovat jo niin rasittuneita, että eivät jaksu puuttua kiusaamiseen vaan sulkevat silmänsä. Näin ei voi olla, tähän on puututtava.

Arvoisa puhemies! Mielestäni keskitymme liiaksi kiusattuun oppilaaseen ja kiusaajaan pohtiessamme syy- ja seuraussuhteita. Kun huomio keskittyy oppilaiden rooliin, jää se varsinainen vastuutaho mielestäni liian vähälle huomiolle. Omasta kokemuksestani tiedän, että meillä on kouluja, joissa kiusaamiseen osataan puuttua oikealla tavalla. Itse näen asian niin, että rehtorin rooli on ratkaiseva. Rehtori vastaa siitä, miten kiusaamiseen koulussa puututaan, ja kun oikeat työkalut löytyvät, niin silloin kaikilla on hyvä ja turvallinen olla.

Näiden hyvien käytänteiden jalkauttaminen olisi ehdottoman tärkeää, ja toivon että niiden koulujen rehtorit, joissa kiusaamista ei saada kuriin, aktiivisesti hakisivat näitä toimintatapoja niiltä kouluilta, joissa on onnistuttu. Koulukiusaamisen kohdalla emme voi antaa periksi ja todeta lakonisesti, että sitä on aina ollut ja tulee aina olemaan — onhan Suomi sentään sivistysyhteiskunta. Nyt tarvitaan tekoja, kauniit puheet ja sääli eivät riitä.

16.22 Kristiina Salonen sd: Arvoisa puhemies! Muistan noin 15 vuotta sitten olleeni tilaisuudessa, jossa pohdittiin, voiko politiikalla oikeasti tavoitella tai luvata ihmiselle onnea vai onko onni asia, joka on vain jokaisen ihmisen omissa käsissä. Minusta politiikalla voidaan luoda mahdollisuudet onneen. Suomalaisten lasten onnen on moniin muihin maihin verrattuna mahdollistanut tasa-arvoinen peruskoulutus. Mutta emme me päättäjät voi rajata valtaamme lapsen onneen vain koulutuksen puitteiden luomiseen. Meillä on velvollisuus huolehtia myös järjestelmän turvallisuudesta. Koulukiusaaminen tekee järjestelmästä turvattoman. Se vie mahdollisuuden onneen lapsilta, jotka joutuvat kiusaamisen kohteeksi. Kiusaaminen ei tuhoa mahdollisuutta onnellisuuteen ainoastaan lapsuudesta, vaan hyvin usein se vaikuttaa ihmiseen koko loppuelämän.

Kiitos tästä kansalaisaloitteesta ja kiusaamisen esille nostamisesta. Lasten ja nuorten kokemus pahoinvointi on lisääntynyt. Oireilu näkyy häiriökäyttäytymisenä ja kiusaamisena jo hyvin pienten lasten kohdalla. Jopa etäopetuksessa kiusaajat kiusasivat etäyhteydellä tapahtuvan opetuksen aikana koulukiusattua.

Tutkimusten mukaan Suomen peruskouluissa toistuvan kiusaamisen kohteeksi joutuu jopa yksi lapsi kymmenestä. Kiusattujen lisäksi kouluissa on oppilaita, jotka joko itse kiusaavat, seuraavat kiusaamista sivusta tai pelkäävät tulevansa kiusatuksi. Kiusaaminen koskettaa koko kouluyhteisöä ja koulujen ja lasten kautta tuhansia perheitä.

Kiusattu voi oireilla monella tavalla. Syömishäiriöt, univaikeudet, pelot, kivut ja masennus voivat kaikki olla oireita kiusaamisesta. Usein kiusaamisen esiastetta, ryhmästä pois sulkemista, ilmenee jo päiväkodissa. Ennen kuin lapset omaksuvat selkeitä kiusaajan ja kiusatun rooleja, pitää aikuisten ohjata lapsia hyväksymään erilaisuutta ja ottamaan kaikki mukaan. Kodilla on kasvatusvastuu tässäkin asiassa. On myös huolehdittava siitä, että varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa on riittävästi henkilökuntaa, jotta jokainen lapsi tulisi huomioiduksi. Uhrin lisäksi apua tarvitsee myös kiusaaja, jonka taustalta löytyy usein perheen sisäisiä ongelmia.

Sosiaalisen median myötä kiusaaminenkin on moninaistunut ja muuttanut muotoaan. WhatsAppissa tai Instagramissa tapahtuva kiusaaminen, nolaaminen ja pilkanteko ovat yhtä lailla kiusaamista kuin koulun pihalla tapahtuva töniminen, nimittely, pahoinpitely tai kaveriporukan ulkopuolelle jättäminen. Sitä on kuitenkin vaikeampi huomata, sillä se tapahtuu aikuisten katseilta piilossa. Se on kuitenkin kokonaisvaltaisempaa kiusaamista kuin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

koskaan aikaisemmin. Kiusaajat tunkeutuvat joka puolelle. Somen kautta kiusattu ei saa olla rauhassa kiusaajiltaan edes kotona omassa huoneessaan.

Moni vanhempi miettii, miten tässä ajassa voi luoda turvapaikan lapselleen. Vanhemmat tarvitsevatkin siihen tukea ja lapset ohjausta, mikä on netissä turvallista ja mikä tuo ongelmia. Esimerkin voima on valtava. Jos aikuisella on tapana puhua toisista ikävästi tai nälviä ja haukkua muita, lapsi oppii ilmaisemaan itseään samalla tavalla. Aikuisten toiminta tai kyvyttömyys toimia voi ylläpitää kiusaamistilannetta tai edesauttaa sen syntymistä. Hiljainen sivusta seuraaminenkin antaa luvan kiusaamiselle. Koulukiusaaminen loppuu vasta sitten, kun jokainen meistä aikuisista haluaa sen loppuvan.

Suomessa on oltava nollatoleranssi kiusaamiselle. Lapset tarvitsevat meidät aikuiset kitkemään koulukiusaamisen pois heidän arjestaan. Vastuu on aikuisten. Hallitus on sitoutunut tällä kaudella toteuttamaan toimenpideohjelman kiusaamiseen puuttumiseksi. Lisäksi oppilaitosten henkilöstölle ja oppilaille ja opiskelijoille on tarjottava kiusaamisen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen liittyvää koulutusta. Huomioitavaksi tulee myös syrjivän kiusaamisen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy. Kiusaamisen vastaisen työn opas, jota Opetushallitus parhaillaan laatii, on tarkoitus julkaista tämän syksyn aikana. Lisäksi tärkeitä kiusaamisen vastaisen työn toimintamalleja ja olemassa olevia työkaluja on syytä jalkauttaa laajemmin kaikkien suomalaisten koulujen käyttöön. Matalan kynnyksen tukipalveluita, oppilas- ja opiskelijahuollon palveluita sekä opinto-ohjausta on vahvistettava. Hallitus onkin aloittanut työn lasten ja nuorten puolesta.

Arvoisa puhemies! Lopuksi: Kiusaaminen ei rajoitu ainoastaan lasten ja nuorten maailmaan. Kiusaamista jatketaan myös työelämässä. Eduskunta voisikin esimerkillään näyttää, miten vahvasti eri mieltäkin olevat ihmiset voivat silti kohdella toisiaan kunnioittavasti.

Kiitos tämän päivän hyvistä puheenvuoroista. Meillä näyttää olevan yhteinen tavoite ja suunta.

16.28 Jari Koskela ps: Arvoisa herra puhemies! Peruskoulussa tarvitaan uusia toimintamalleja, kiusaamiseen on puututtava. Tämä on ilmeistä, kun lukee vaikkapa uutisia kouluissa tapahtuvista pahoinpitelytapauksista, nyt viimeksi siis Vantaalla.

Perusopetuslain mukaan oppijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Tämä tarkoittaa, että yhteiskunnalla on velvollisuus taata tämän oikeuden toteutuminen. Kuitenkin esimerkiksi 4.- ja 5.-luokkalaisista 34 prosenttia on kouluterveyskyselyissä ilmoittanut tulleen luvunvuoden aikana kiusatuksi, 7 prosenttia ilmoittaa tulleen kiusatuksi viikoittain, ja jopa 24 prosenttia koulukiusatuista 8.-9.-luokkalaisista on kohdannut fyysistä väkivaltaa. Älylaitteet ovat tuoneet mukanaan aivan uudenlaisen kiusaamisen muodon, mikä kasvaa huolestuttavasti.

Arvoisa herra puhemies! Emme saa sulkea silmiämme. Olemme nyt tilanteessa, missä myös meidän päättäjien on syytä katsoa tarkkaan peiliin. Puheenvuorot täällä tänään ovat olleet hyviä ja myös koskettavia. Olemme kiusaamisen nollatoleranssin suhteen yksimielisiä, mutta nyt tarvitaan lisää vaikuttavia tekoja, ja tässä salissa voimme olla vaikuttamassa. Tiedämme, että kiusaaminen jättää syvät jäljet. Kiusatuksi tuleminen heikentää itsetuntoa ja aiheuttaa ongelmia vielä vuosikymmentenkin jälkeen. Mielenterveysongelmat ovat kasvussa, syrjäytyminen on ongelma, joka aiheuttaa vuosittain puolentoista miljardin tai toisissa arvioissa jopa yli 2 miljardin kustannukset. Kiusaamiseen puuttumalla pystyisim-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

me ennaltaehkäisemään ison osan näistä ongelmista. On totta, että mikään raha ei sinällään korvaa inhimillistä kärsimystä, mutta taloudellisilla panostuksilla voimme helpottaa ja ratkaista ongelmia. Nyt on kysymys tulevaisuudestamme.

Kansalaisaloitteessa esitetään, että alakouluissa olisi terapeuttisia taitoja omaava henkilö, jonka tehtävänä olisi parantaa kouluyhteisön ilmapiiriä ja puuttua kiusaamistapauksiin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tällaisesta järjestelystä onkin tehty muun muassa keravalaisessa alakoulussa kokeilu, jonka tuloksia aloitteessa esitellään. Tulokset ovat olleet positiivisia. Totta on, että myöskään kodin merkitystä ei pidä koskaan väheksyä. Tukiverkot ovat valitettavasti perheissä ohentuneet ja ongelmat kasautuneet. Siksi sitä suuremmalla syyllä terapeuttiset valmiudet omaava ja helposti lähestyttävä aikuinen koulussa voisi olla samalla myös roolimalli, se vastuullinen aikuinen.

Aloitteen hyväksymisestä eivät hyödy ainoastaan oppilaat vaan myös opetushenkilökunta. Viime vuosina ryhmäkoot ovat kasvaneet ja erityisopetusta on vähennetty. Tämä on lisännyt opettajien työtaakkaa suhteettoman paljon. Opettajan odotetaan olevan samaan aikaan niin sosiaalityöntekijä, nuorisotyöntekijä kuin järjestyksenvalvojakin, ja siinä sivussa siis pitäisi pystyä keskittymään varsinaiseen työtehtäväänkin eli opettamiseen. Onko mikään ihme, että sijoituksemme vaikkapa Pisa-tilastoissa laskevat? Syrjäytettyjä nuoria on jo aivan liikaa yhteiskunnassamme. Luku lähentelee uhkaavasti 100 000:ta nuorta, ja vaarassa olevia on huomattavasti enemmän. Näin ei voi jatkua. Hyvä on myös huomioida Psykologiliiton huomiot ja vastustus sitä kohtaan, että opiskeluhuollon, psykologien ja kuraattorien järjestämis- ja tuottamisvastuu kuntien ylläpitämistä kouluista ja oppilaitoksista siirtyisi sote-palveluiden osaksi.

Arvoisa herra puhemies! Käsittelyssä oleva kansalaisaloite on kannatettava. Iso kiitos edustaja Koposelle ja aloitteen taustahenkilöille ja kaikille allekirjoittaneille. — Kiitoksia.

16.32 Mikko Lundén ps: Arvoisa herra puhemies! Edustaja Ari Koponen on jälleen kerännyt hyvällä asialla, ja siksi kannatankin jyrkästi hänen alullepanemaansa kansalaisaloitetta sekä mietintöön tehtyä vastalauseita.

Täällä on tänäänkin pidetty useita upeita, tunteisiin vetoavia puheita. Puheita piisaa, mutta entä ne teot? Tekoja tarvitsemme heti ja nyt, ja tämä edustaja Koposen alullepanema kansalaisaloite olisi ollut jo hyvä alku teoille koulukiusaamisen lopettamiseksi. Olen pettynyt valiokunnan mietintöön tässä asiassa. Jollei tämä porukka tässä salissa tätä asiaa saa kuntoon, niin kuka sitten? Ymmärtääkseni me täällä Arkadianmäellä säädämme lait.

Arvoisa herra puhemies! Ennaltaehkäisevä työ nuorten syrjäytymisen ja koulukiusaamisen ehkäisemiseksi on korvaamattoman tärkeää. Ongelmakohtiin pitää pystyä puuttumaan mahdollisimman ajoissa, eikä avun valuttaminen vasta ylemmille koulu- ja opiskeluasteille ole ratkaisu. Pahoinvoinnin aiheuttamat vahingot ovat silloin jo kasvaneet kansantaloudellisesti kohtuuttomiin mittasuhteisiin. Lasten henkisen pahoinvoinnin ei tulisi olla osa jokapäiväistä elämää. Perusopetuslaki, lukiolaki ja ammatillisesta koulutuksesta annettu laki turvaavat oppilaalle oikeuden turvalliseen opiskeluympäristöön, mutta nämä lainkohdat eivät tällä hetkellä täyty, kuten Vantaan tuore esimerkki jälleen osoitti.

Koulukiusaamista ei pidä hyväksyä missään muodossa, ja siksi jokaiseen alakouluun tulisi saada ennaltaehkäisevä asiantuntija, kuten tämän mainitun kansalaisaloitteen allekirjoittajat esittävät. Edustaja Koposen ehdotuksen mukaisesti Keravan mallin laajempi pilo-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

tointi olisi tärkeää, jotta saataisiin tutkimustietoa uusista toimintamalleista. Uskon, että tässä olisi hyvä alku, kun ratkaisemme kiusaamisongelman. — Kiitos.

16.34 Tuomas Kettunen kesk: Arvoisa puhemies! Kansalaisaloitteen ajatus ja sisältö ovat tärkeitä. Näistä asioista keskustellaan aivan liian vähän, ja olenkin tyytyväinen, että tänään tätä keskustelua käydään tässä salissa — kaikille edustajille kiitos.

Yhteiskunnassamme ei ole puututtu koulukiusaamiseen tai kouluväkivaltaan tarvittavalla tarmolla, tai kyllähän näistä puhutaan, mutta näihin juurisyihin ei puututa, ja nämä juurisyöt ovat koulumaailmassa. Varsinkin opettajat ovat jo monin paikoin äärirajoilla. Ryhmäkoot ovat kasvaneet suuriksi, erityisluokkia ei ole eikä koulunkäyntiavustajia ole tarpeeksi. Monissa kouluissa arki on selviytymistä ja opetusluokkien hallinta on haastavaa. Meillä ei ole esimerkiksi kirjattu lakiin ylärajaa, montako oppilasta voi olla yhdellä luokalla. Tähän olisikin syytä kiinnittää huomiota, mutta tässäkin on taustalla vahvasti rahoituksen puuttuminen. Jos haluamme käyttää hieman enemmän resursseja oppilaiden ja koulumaailman hyvinvointiin, niin se kantaisi hedelmää pitkällä tähtäimellä sekä säästäisi yhteiskuntamme varoja koulupudokkaiden ja syrjäytyneiden vähentämisen muodossa, ja tätä kautta myös pahoinvointi vähenisi.

Opettajilla ei ole oikein kunnan keinoja puuttua luokassa tapahtuviin häiriköinteihin. Oppilaat tietävät nykyään aika hyvin oikeutensa, ja osa opettajista pelkää oikeustoimia, mikä osaltaan sitten valitettavasti lamaannuttaa opettajia puuttumasta tiettyihin kyseenalaisiin tilanteisiin.

Nyt kun kunnille maan hallitus kohdentaa lisätalousarviolla huomattavasti lisärahoitusta, niin paikallistasolla kunnissa voitaisiin tehdä arvovalintoja ja kohdistaa resursseja myös ennaltaehkäisyyn. Nythän esimerkiksi kouluihin voidaan palkata nuorisotyöntekijöitä tai psykiatrisia sairaanhoitajia.

Arvoisa puhemies! Keinoja on, tahtoa vain tarvitaan.

16.37 Marko Asell sd: Arvoisa puhemies! Tänään on tärkeä aihe keskustelussa: kansalaisaloite ”Lasten ja nuorten syrjäytymiseen johtaviin ongelmiin puuttuminen alakouluissa”. Tämä on hyvä päivä käydä läpi tätä aihetta, koska jälleen on räikeitä kiusaamistapauksia ilmennyt ja mediasta niistä on saatu valitettavasti lukea. Vantaalaisen koulun 11-vuotiaasta oppilasta on kiusattu ja pahoinpidelty niin, että terveys on vakavasti vaarantunut, ja tämä on tietysti täysin tuomittavaa toimintaa. Tapaus on törkeä, ja varsinkin jos sellaista on jo pitkään jatkunut, niin herää tietysti ihmetystä, miksi kyseistä toimintaa ei ole koulun opettajien ja muiden valvojien toimesta huomattu tai siihen ei ole puututtu. Joka tapauksessa näissä tilanteissa, tietysti kun käydään näitä kehityskeskusteluita ja muita, usein on ollut niin, että kiusattu joutuu vaihtamaan koulua, mutta myöskin se vaihtoehto olisi kyllä hyvä olla siinä pöydällä, että kiusaajat vaihtavat koulua ja heidät hajautetaan, jos mahdollista.

Kiusaamisesta ja sen ehkäisystä pitäisi tietysti puhua joka päivä ja se huomioida, ja näin varmaan pääosassa kouluista ja varhaiskasvatuksessa aktiivisesti tehdäänkin. Valitettavasti sitä kuitenkin aina vain esiintyy.

Tässä aloitteessa esitetään lakia, joka velvoittaa saamaan maamme jokaiseen alakouluun terapeutisia valmiuksia omaava aikuinen. Kyseinen henkilö pystyisi ehkeyttävään ja parantavaan lastensuojelutyöhön ja kykenisi omalla elämäntaitojen valmentavalla oh-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

jauksellaan ennaltaehkäisemään muun muassa koulukiusaamista ja muita turvallista koulunkäyntiä haittaavia ongelmia.

Edustaja Koposen tekemä kansalaisaloite on hengeltään erittäin hyvä, mutta kun kuuntelin hänen puhettaan täällä, niin siinä hänellä oli nyt semmoinen ajatus, että tällä terapeutilla jokaiseen alakouluun — joita tarvittaisiin noin 2 500 — pystyttäisiin ratkaisemaan tämä ja monet muutkin ongelmat kouluissa. Itse en usko siihen, ja myöskin asiantuntijakuulemisissa valiokunnassa aika paljon tuli erinäköistä kulmaa. Elikkä aika vähän itse asiassa tuli sellaista kannatusta, että pitää näitä terapeutteja saada sinne, ja se tietysti johtuu siitä, että meillä lainsäädäntö velvoittaa jo tällä hetkellä opetuksenjärjestäjää huolehtimaan siitä, että koulun toiminnot järjestetään oppilaiden hyvinvointia turvaten ja että oppilaat saavat tarvitsemansa yksilöllisen ja yhteisöllisen tuen.

Oppilashuollossa oppilaiden tukena ovat siis opettajien lisäksi jo nyt terveydenhoitajat, kuraattorit, psykologit ja lääkärit, joiden työhön kuuluu oppilaiden hyvinvoinnin edistäminen arjessa. Lisäksi opetuksenjärjestäjällä on nytkin mahdollisuus tarvittaessa palkata kouluun muita kuin lainsäädännön edellyttämiä ammattihenkilöitä, esimerkiksi terapeuttia tai nuorisotyöntekijää, psykiatrissa sairaanhoitajaa. Pitäisikö lakiin kirjata vielä terapeutti-nimike, vai riittääkö se, että ne taidot on kouluissa olevilla henkilöillä, jotka oppilaiden kanssa ovat? Jos ei ole, niin ainakin kannatan sitä, että tämmöiseen koulutukseen ja täydennyskoulutukseen panostetaan entistä enempi. Ehkä kaikkein tärkeintä on se, että näitä lain velvoittamia oppilashuollon ammattilaisia on riittävästi ja oppilaat pääsevät heitä tarvittaessa tapaamaan. Se tarkoittaa tietysti riittävää henkilöstömäärää ja toiminnan resursointia.

Arvoisa puhemies! Myös hallitusohjelmassamme on kirjauksia tähän aiheeseen liittyen. Sen mukaan Suomessa on nollatoleranssi kiusaamiselle ja rasismille. Hallitusohjelman mukaan laaditaan toimenpideohjelma kiusaamiseen puuttumiseksi ja yksinäisyyden vähentämiseksi. Edelleen ohjelman mukaan tarjotaan oppilaitoksille, henkilöstölle ja oppilaille ja opiskelijoille kiusaamisen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen liittyvää koulutusta. Huomioitavaksi tulee myös syrjivän kiusaamisen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy.

Hallitus on myös resursoinut perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon parantamiseen. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laatua ja tasa-arvoa parantavan Oikeus oppia -kehittämishojelman puitteissa panostetaan kolmen vuoden aikana 180 miljoonaa euroa perusopetuksen osalta ja 125 miljoonaa euroa varhaiskasvatuksen osalta. Lisäksi hallitusohjelman mukaisesti vahvistetaan oppilas- ja opiskelijahuollon palveluja kaikilla koulutusasteilla ja säädetään sitovista mitoituksista opiskeluhoollon palveluihin, mihin on varattu 29 miljoonaa euroa. Monia muitakin lasten hyvinvointiin vaikuttavia toimia on.

Kiusaamisen juurisytyt ovat moninaiset. Taustalla on paljon kodin ongelmia, köyhyyttä, työttömyyttä, osattomuutta, päihdeongelmia, on väkivaltaa. Näiden parantamiseen tulee yhteiskunnassa myös laajasti keskittyä — ja tietysti käyttäytymiseen ja kasvatukseen ja hyvän esimerkin luomiseen. Siinä on juuri perheillä iso vastuu mutta myös kouluilla ja varhaiskasvatuksessa.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan tämä aika ei ole omiaan vähentämään kiusaamista yleensäkin vaan päinvastoin. Ei tarvitse kuin seurata aikuisten ihmisten puhetta ja kirjoittamista somessa tai seurata vaikutusvaltaisten poliitikkojen ja johtajien puhetta, jossa kohteena ovat muut ihmiset, niin en ihmettele, että yhteiskuntamme muuttuu repiväksi, erilaisia mielipiteitä halveksivaksi ja ihmisiä halveksivaksi. Kun katsomme ympärillemme ihan maailmanlaajuisesti, niin voi kysyä, antaako se kannusteita ystävyydelle, yhteistyölle ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

ymmärrykselle. Parantamisen varaa on. Tässä me jokainen voimme tehdä osamme. — Kiitos.

16.43 Hanna Huttunen kesk: Arvoisa puhemies! Kiitos aloitteentekijöille siitä, että olette nostaneet esille erittäin tärkeän asian. Kiitos myös valiokunnalle, että olette käsitelleet aloitetta perusteellisesti.

Kuten olen aikaisemminkin tässä salissa kertonut, tämä aihe on minulle myös henkilökohtainen, olinhan itsekkin koulukiusattu, niin kuin moni muu meistä täällä. Aika on muuttunut paljon minun omista kouluajoistani, ehkä eniten niin, että kiusaamisesta puhutaan nyt enemmän. Aika on kuitenkin tuonut kiusaamiseen myös uusia ulottuvuuksia ja monimutkaistanut asioiden seuraamista ja itse ongelmaa. Ennen kiusaamisen ulottuvuus oli lumipallon kaari koulun pihalla tai se oli ilkeiden juorujen, juttujen tai haukkujen äänen kanto-säde. Nykyisen somekiusaamisen yleisönä voi olla vaikka koko maailma, ja koulukiusaamisesta on tullut ilmiö, jonka lonkerot ulottuvat paljon koulua pidemmälle. Kiusaamisesta ei pääse eroon edes koulun ulkopuolella, se kantaa kotiin asti. Kiusaaminen tapahtuu monesti myös aikuisille vähemmän tunnetuilla somealustoilla, sellaisillakin, joiden olemassaolosta emme välttämättä edes tiedä.

MLL:n tekemässä, itse asiassa vielä julkaisemattomassa, hyvinvointikyselyssä 17 prosenttia vastaajista kertoi kokeneensa kiusaamista, ja heistä 40 prosenttia kertoi, että koulun aikuiset eivät tiedä heidän kokemuksistaan. Kyselyyn vastasi kaikkiaan yli 14 000 lasta ja nuorta. Tämä tarkoittaa siis, että näistä nuorista kiusattuja oli 2 380 ja että heistä 952 ei ole kertonut kiusaamisesta kenellekään aikuiselle.

Kiusaaminen on kuin valtava voima, joka tarvitsee hävitäkseen vastavoiman. Kiusaamisen karsimiseksi ja vastavoimaksi kouluissa tarvitaan tiivis ja monialainen turvaverkko kiusatun suojaksi. Valiokunnan mietinnössä todetaan: ”Kansalaisaloitteessa kuvattu oppilaan tukeminen on osa opettajan, terveydenhoitajan, lääkärin, kuraattorin ja psykologin arjen työtä koulussa. Lisäksi opetuksen järjestäjällä on mahdollisuus tarvittaessa palkata kouluun muita kuin lainsäädännön edellyttämiä ammattihenkilöitä, esimerkiksi nuorisotyöntekijä tai psykiatrinen sairaanhoitaja”, niin kuin täällä salissa on jo tänään aikaisemminkin kerrottu. Samoin todetaan, että ”tärkeää on varmistaa, että palvelut ovat oppilaille saatavilla matalalla kynnyksellä mahdollisuuksien mukaan suoraan koulussa tai oppilaitoksissa, joissa tavoitetaan koko ikäluokka, ja että oppilas saa yksilöllisten tarpeiden mukaisen tuen viipymättä”.

Arvoisa puhemies! Jokin tässä on kuitenkin pielessä, koska tämä turvaverkko vuotaa edelleenkin. Yhtenä syynä voi olla kuntien tiukka taloustilanne. Monessa kunnassa karsitaan talouskurimuksessa myös koulujen palveluista. Opettajien pestit saattavat olla pätkäpestejä, ja on paljon sijaisuuksia. Avustajia ei ole riittävästi, ja arki on todella kiireistä ja hektistä. Kiusaamisongelma on todella monisäikeinen, ja jokainen kiusaamistapaus vaatii aikuisen aikaa ja keskittymistä. Onko aika juuri se, mitä kouluissa ei enää ole? Tässä kohtaa voidaan todeta, että pelkkä yksi keskustelu oppilaan tai kodin kanssa ei riitä, vaan tarvitaan myös jatkuva seuranta — kuinka asia on sitten edennyt ja onko ongelma parantunut? Sekin vie aikaa.

Kiusattuja ja heidän läheisiään eivät lohduta uudet määräykset ja säädökset, jos jo nyt voimassa olevat säädöksetkään eivät ole toteutettavissa ajanpuutteen vuoksi tai rahojen puutteessa. Tarvitaan siis riittävät henkilökuntamitoitukset ja kuntiin riittävästi rahoitusta,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

mikä varmistaa sen, että kiusattu ei sujahda läpi turvaverkon reiästä. Jokainen verkonläpinuori on liikaa.

16.47 Hilkka Kemppi kesk: Arvoisa herra puhemies! Kiitos kansalaisaloitteen tekijöille ja tälle laajalle salikeskustelulle tämän tärkeän asian, nuorten syrjäytymisen, esiin nostamisesta.

Muistan, kun käsitelimme tätä perusteellisesti sivistysvaliokunnan kokouksessa keväällä, itse asiassa autuaan tietämättömänä tämän hetken Suomesta, missä elämme. Elämme kriittisiä hetkiä nuorten syrjäytymisen ja erityisesti syrjäytymisen ehkäisemisen osalta koronan keskellä. Mielenterveyden puolella nuorten yhteydenotot auttaviin puhelimiin ovat lisääntyneet. Ensimmäisen työpaikan osalta on huolia: 55 000 nuorta vähemmän sai kesätyöpaikan tänä kesänä kuin viime kesänä. Kouluun pääsemisen osalta moni on esittänyt huolensa, kun pääsykokeet muuttuivat ja tilanne muuttui siitä, mitä oli itse ajatellut — vaikkakin aloituspaikkojen määrät lisääntyivät. Moni harrastus on ollut tauolla. Esimerkiksi lähes kaikki kansalaisopistojen kurssit ovat olleet tauolla tai etänä tänä aikana.

Erilaiset hankkeet ovat synnyttäneet hyviä puuttumisen välineitä kautta aikain Suomessa. Niistä itse nimeäisin lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman, jossa olen itse saanut olla töissä ja nähnyt sitä kautta esimerkiksi oppilashuollon uudet toimintatavat ja poissaolomallit ja sen kaltaiset toimivat mallit. Nuorisotakuun johtoryhmä vakiinnutti Ohjaamomallin Suomeen. Kun nuorisotakuuta lähdettiin miettimään, niin tultiin siihen tulokseen, että pitää olla joku ihminen, joku taho, joka ottaa kokonaisvaltaisen vastuun nuoresta yhden luokun periaatteella, ja tultiin siihen tulokseen, että Ohjaamo on tämä paikka. Nyt vihdoin talousarvioesityksessä löytyy Ohjaamoihin riittäviä resursseja ja niiden vakiinnuttaminen osaksi Suomen verkostoa niin, että mukana on myös mielenterveyden palveluita. Koen tämän erittäin hyväksi.

Kokonaiskuva on selkeä. Valtion nuorisoneuvosto on tehnyt vuosia nuorisobarometria. Ollaan saatu käsitys siitä, että niin koulu, sosiaali- ja terveystyö kuin esimerkiksi harrastukset ovat merkittävä osa nuorten elinympäristöä. Kuitenkin tämä ongelma on pohjimmiltaan edelleen ratkaisematta, ja ajattelen, että kun me käymme tästä keskustelua, niin me emme varmasti päädy yhteen ratkaisuun, ja sen takia erityisesti nämä erilaiset toimintatavat, mitä tänään on tuotu esiin, ovat rakentavia ja rikkaita.

Kansalaisaloitteen tavoitteena oli tehostaa perusopetuksen oppilaiden hyvinvoinnin edistämistä siten, että jokaisessa perusopetuksen alakoulussa oppilaan tukena olisi terapeuttisia valmiuksia omaava aikuinen. Olen täysin samaa mieltä siitä, että keskusteluun syrjäytymisestä pitää antaa voimavaroja. Olen täysin samaa mieltä siitä, että terapeuttisia valmiuksia tulee löytyä kouluympäristöstä, mutta yhdyn sivistysvaliokunnan kantaan sen jäsenenä siinä, että ei ole ihmisen tittelistä kiinni, kuinka paljon ammattitaitoa häneltä löytyy. Näen valiokunnan tavoin, että meiltä löytyy jo nämä tarvittavat osaajat koulumaailmasta mutta heidän määränsä on resursoitu aivan alakanttiin. Tästä ehkä räikeimpänä esimerkkinä voisin nimetä koulupsykologit ja koulukuraattorit, joita on yksi ammattilainen noin 700:aa, 800:aa tai 900:aa oppilasta tai opiskelijaa kohden. Se on aivan riittämätön resurssi. Kun tänäänkin olemme puhuneet paljon kiusaamisesta, on ilmiselvää, että minkäänlainen ammattilainen tai minkäänlainen ammattitaito ei riitä näissä oppilasmäärissä. On selvää, että resursseja tulee lisätä. Tämä hallitus on jo lisännyt oppilashuollon resursseja, mutta tämä on varmasti yksi niistä pitkän aikavälin tavoitteista, joiden parissa meidän tulee jatkaa töitä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

Sivistysvaliokunnan kuulemiskierros oli yksi eduskunta-aikani mielenkiintoisimmista. Yksi kuulemisessa selvästi esiin noussut tulokulma oli sote-keskusten rahoitushaku, joka oli silloin käynnissä. Vaikka rahoitushaku meni, niin koen, että tuo keskustelu on edelleen ajankohtainen — nimittäin me olemme rakentamassa Suomeen uudenlaista sote-mallia ja sitä kautta tuomassa palveluita yhdelle luukulle, niin kuin olemme sitä kutsuneet. Ja tähän on käsittääkseni koko eduskunnan yhteinen tuki, ainakin vuosien varrella näin on esitetty Lasten ja nuorten elämässä ei ole hallinnon siiloja, joten niitä ei tulisi rakentaa myöskään sote-järjestelmän sisään. Ei saa käydä niin, että maakunnan sote-toimijat valmistelevat soten yksin ja sivistys suunnitellaan sitten liitettäväksi mukaan myöhemmin tai rakennettavaksi vain yhteistyön kautta mukaan tuohon kokonaisuuteen. Niin kuin aluksi sanoin, lasten ja nuorten hyvinvointi rakentuu kokonaisuudesta ja tällöin myös kaikkien alan ammattilaisten tulee tehdä töitä yhdessä. Soten tarkoituksena on vahvistaa laaja-alaisia palveluita, joiden kautta ihmiset saavat tarvitsemansa avun yhdellä yhteydenotolla. Tästä meillä on hyviä malleja. Esimerkiksi lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa olemme rakentaneet näitä monialaisia ryhmiä, ja tiedämme, millä tavalla ammattilaiset pystyvät tekemään töitä yhdessä. Painopistettä tulee siirtää ennaltaehkäisevään työhön. Meidän tulee edistää monialaisia oppilashuoltoryhmiä, kehittää pahoinvointiin puuttumisen malleja ja auttaa esimerkiksi neuropsykologisesta häiriöstä kärsiviä lapsia opinpolulla eteenpäin. Tästä yksi esimerkki tulee naapurikaupungistani Heinolasta, jossa kaikki lasten ja nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset on koulutettu näiden nepsy-asioiden ammattilaisiksi, tai heitä koulutetaan parhaillaan. Sitä on parhaimmillaan lasten kanssa tehokas työskentely ja ennaltaehkäisevä työskentely.

Tähän liittyy monia näkökulmia, mutta tässä, herra puhemies, muutama niistä.

16.54 Marko Kilpi kok: Arvoisa puhemies! Tuossa pöydänkulmalla on nippu Liikkuvan Poliisin Perinneyhdistyksen lehtiä. Se tuli heti mieleen, että kun tässä nyt on pulskat 20 vuotta tullut tehtyä poliisin töitä ja siellä sitten myöskin ennalta estävää työtä hyvin isolla pieteetillä, niin arvatkaapa, hyvät ihmiset ja arvot edustajat, montako kertaa olen kuullut, että kiusaamiseen pitää puuttua. [Vasemmalta: Monta! — Leena Meri: Satoja, ellet tuhansia!] — Kyllä, kyllä, monia, monia, loputtoman monta kertaa. Ja tässä sitä taas ollaan, rähmällä kiusaamisen edessä.

Samalla tavalla rähmällä kuin ollaan lasten ja nuorten syrjäytymisen kanssa ollaan lasten ja nuorten mielenterveysongelmien kanssa. Ja, yllättävää kyllä, sieltä löytyy aika lailla samanlaisia syitä tähän tilanteeseen. Ja onhan se outo juttu, että niitä ei löydetä eikä huomata sieltä, vaikka mitenkä tätä asiaa naamaan hierotaan.

Tässä salissa on tänään kuultu hyvin paljon puhetta kiusaamisesta. Mutta olemmeko me nyt ihan oikeasti kuulleet sitten puheita siitä, mitenkä tämä asia hoidetaan kuntoon vihdoin ja viimein, ihan oikeasti? Resurssien puute — sekö nyt on se isoin kivi siellä kengässä? Sen taakse on helppo piiloutua: ei ole resurssia. Kyllähän se lisäresurssi kelpaisi vähän mihinkä tahansa, niin poliisillekin. Minäkin haluaisin antaa poliisille lisää resursseja ja koululle lisää resursseja, psykologeille, vaikka mihinkä lisää resursseja. Mutta entäs, jos niitä ei ole? Entäs, jos ei lisää resursseja kerta kaikkiaan ole? Ja entäs, jos sitä resurssia onkin? Kyse on siitä, miten sitä resurssia loppujen lopuksi käytetään.

Minä nyt tässä heitän muutaman perusongelman, mitä liittyy kiusaamisilmiön hoitamiseen ja hoitamattomuuteen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

Meillä ei ole yhteistä toimintalinjaa, millä tavalla tätä asia hoidetaan, eikä yhteisiä suunnitelmia. Niitä ei ole valtakunnan tasolla, eikä niitä ole kunnallisella tasolla. Kiusaamisen hoitamisessa on valtavasti kaikennäköisiä suunnitelmia ja toimintamalleja ja käytäntöjä, hyvinkin toimivia ja hyviä. Jokainen kaupunki, ja varsinkin jokainen koulu, saa kuitenkin tehdä ihan sen oman mallinsa. Mutta ovatko ne ongelmat tosiaan niin erilaisia koulusta riippuen, että pitää olla aina meidän koululle just omanlaisensa malli?

Hyviä toimintamalleja on. Täällä kuultiin tänään muun muassa Etelä-Karjala mainittuna, jolloin keuhuttiin kovastikin heidän toimintamallejansa ja kehoitettiin tutustumaan aiheeseen ja ottamaan mallia. Kyllä, tämä voi olla ihan hyvinkin hyvä idea lähteä katsomaan sieltä mallia, missä asiat toimivat.

Tämmöinen tilanne, jossa joka koulu, joka kaupunki saa tehdä omanlaisensa toimintamallin, johtaa siihen, että voi olla jopa samassa kaupunginosassa kaksi koulua, joissa on täysin erilaiset toimintamallit ja käytännöt. Toisessa koulussa ne toimivat ja toisessa eivät. Ne koulut saattavat olla jopa näköyhteyden päässä toisistaan. Tämä on kaiken muun lisäksi äärimmäisen iso, huutava ja kestämaton tasavertaisuusongelma. Suunnitelmien ja toimintamallien pitää olla yhteisiä, ja niitten pitää olla toimivia. Tässä on ensimmäinen iso, iso epäkohta.

Kunnissa pitää nimetä taho, joka pitää huolen siitä, että tämä kiusaamisen vastainen toiminta on suunnitelmallista ja niitä suunnitelmia ja malleja noudatetaan. Tämä vastaava taho kehittää sitä toimintaa, sillä kiusaaminenkin kehittyy koko ajan. Pitää käyttää paremmin olemassa olevia resursseja hyödyksi. Heitän yhtenä esimerkkinä sovittelutoimen, joka löytyy aika monelta paikkakunnalta, ja sitten se sovittelutoimi vielä tulee semmoisille paikkakunnille, joilla se ei ole. Sovittelutoimihan on varsin hyvä työkalu monenkin kiusaamistilanteen hoitamiseen, mutta sitä käytetään armottoman vähän. Esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa se kiusaamistilanne on jo laajentunut aika isoksi — siellä saattavat olla jo vanhemmatkin sotkeutuneena mukaan asiaan ja tilanne on hyvin monimutkainen — sovittelutoimi on hyvin usein toimiva työkalu.

Ja sitten pitää myös nimetä ulkopuolinen riippumaton taho, joka valvoo kouluja. Se valvoo myös sitä, että kiusaamistilanteisiin puututaan riittävällä tavalla, ja jos niin ei tapahdu, tämä taho puuttuu tilanteeseen ja käynnistää oppilaan tukena sitten jopa vahingonkorvausprosessin, johon meidän lainsäädäntömme itse asiassa tälläkin hetkellä jo antaa täysin mahdollisuuden. Kyseessä olisi samanlainen käytäntö kuin on jo Ruotsissa ja Norjassa käytössä, ja itse asiassa Norjassahan nämä korvaussummat ovat varsin päätähuimaavia. Ja mitä nyt käyttäjäkokemuksia on tullut Ruotsista ja Norjasta, niin siellä on ollut hyvinkin paljon viestiä siitä, että tällaiselle toiminnalle on ollut tarvetta. Minä korostaisin, että tässä on kysymys tilanteista, joissa koulu ei ole tehnyt riittäviä toimenpiteitä kiusaamistilanteen hoitamiseksi. Kunnathan eivät voi vahtia itseään tässä asiassa, kuten nyt tapahtuu, ja tästä syystä vahingonkorvausprosessia ei ole käytännössä ollut. Kyllä minun mielestäni tällä tavalla voitaisiin kohdistaa painetta yhteiskunnan suuntaan, ja siihen kyllä pitäisi veronmaksajilla olla kaikki oikeus ja mahdollisuus.

”Kiusaaminen” terminä — täysin aikansa elänyt. Hyvin usein puhutaan kuitenkin teoisista, jotka löytyvät rikoslaista: rikoksista. Termi voisi olla vaikka esimerkiksi ”kouluväkivalta”. Edustaja Kettunen minun mielestäni tämän jo äsken tässä taisi mainita, jos kuulin oikein. [Tuomas Kettunen: Kuulitte oikein!] — Kyllä, ansiokasta toimintaa. Kiitos sinne Kettuselle. [Puhemies koputtaa] — Kiusaamistilanteessahan hyvin usein on kysymys vä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

kivallasta, niin henkisestä kuin myöskin fyysisestä. [Puhemies: Aika!] — Jatkan tätä seuraavassa puheenvuorossa, puhemies. — Kiitos.

17.02 Leena Meri ps: Arvoisa puhemies! Kiitos aloitteentekijöille, edustaja Koposelle ja opettaja, terapeutti Katja Kykkäselle ja noin 52 600 muulle henkilölle, jotka ovat tuoneet tämän tänne meille tärkeäksi asiaksi ja niin sanotusti pakottaneet eduskunnan keskustelemaan tästä ja hakemaan tähän ratkaisuja.

Kiusaaminen, kuten täällä ollaan kuultu, johtaa monesti syrjäytymiseen ja mielenterveysongelmiin ja myös aikuisuuden ongelmiin, ja ne ovat hyvin moninaisia, viime kädessä, kuten täällä ollaan todettu, johtavat jopa siihen, että aikuisena elämä voi olla vaikeata ja johtaa moniin ongelmiin, ja esimerkiksi jos mietitään, että työkykykin voi kärsiä, se on hyvin, hyvin pitkäkestoinen.

Täällä on puhuttu siitä, että yhtenä perusteena, miksi tätä ei ehkä ole hyväksytty, on sanottu, että tämä on liian rajaava ja tämä puuttuu tähän tiettyyn titteliin. En kyllä lukenut tätä sillä tavalla, vaan luin, että tässä annetaan toimenpide, että siellä olisi osaava ihminen jokaisessa koulussa, eikä tämä olisi niinkään tittelikeskeinen. Jokainen meistä kai toivoo, että jos joku tarjoaa terapiapalveluja, niin hänellä on oikeasti koulutus siihen. Voisinhan minäkin alkaa niitä tarjoamaan, mutta en minä ole koulutettu siihen, eli voin minä kuunnella, mutta ehkä en ole ihan paras mahdollinen ihminen tarjoamaan terapiapalveluita, jos minulla ei ole siihen osaamista. Ymmärsin, että tässä haetaan sellaista. Se olisi hyvä, jos jokaisessa koulussa olisi yksi tällainen tuttu, turvallinen ihminen, jonka puoleen voi kääntyä.

Täällä oli joissakin puheissa siitä, että näihin täytyy puuttua kotona, mutta kun ei kaikilla ole kotona vanhempia, jotka puuttuvat. Silloin pitää olla turvallinen aikuinen ja luotettava aikuinen, se tuttu, joka siellä koululla on joka päivä, kenelle uskaltaa mennä kertomaan vaikka siitä, että kotona ahdistaa, ja näin ollen tulee esille myös tämäntyyppisiä asioita. Tämä ratkaisisi myös sitä, että nuoret kertoisivat muistakin ongelmista ja sitten voitaisiin hakea heille apua siihen.

Kuten on täällä kuultu ja asiantuntijat ovat kertoneet, nämä aiheuttavat viime kädessä itsetuhoisuutta ja itsemurhia, ja täytyy nyt sanoa, että onneksi sentään on edistytty. Täällä oli jossakin puheenvuorossa, että opettajakoulutuksessakaan ei nykyisin, tai jossakin vaiheessa, ole tähän puututtu, mutta jos mietin, että kun olen ollut itse ala-asteella 70—80-luvulla, niin silloin ei puututtu kyllä lainkaan, näistä ei edes keskusteltu. Muistan, että kerran eräs poika heitti luokassa sakset sinne eteen, sain ne jalkaani, ja ei siitä edes kotiin soitettu äidilleni, että minulla on ollut sakset pystyssä jalassa koulussa. Että siinä mielessä on nyt sentään vähän edistytty. Itselläni on siitä arpi muistona, mutta ei onneksi sen vakavampaa sattunut.

Sitten täällä esimerkiksi edustaja Asell totesi, että kun ei täällä ratkaista koko ongelmaa. No, ei varmaan ratkaista koko ongelmaa, mutta olisihan tämä kuitenkin mahdollisuus lähteä kokeilemaan sitä, että me saisimme sinne asiantuntevaa ja osaavaa henkilökuntaa juuri ratkomaan näitä ongelmia, koska pelkästään se ei riitä, että opettajia lisätään. Heidän tehtävänsä on niitä oppiaineasioita opettaa. He ovat saaneet pääasiallisen koulutuksensa siihen asiaan, ja sitten ovat muut ihmiset, jotka ratkaisevat näitä ongelmatilanteita.

Niin kuin valiokuntakin vetosi ja totesi sivulla 5, että valiokunta pitää tärkeänä, että kunnat voivat kokeilla erilaisia malleja, kuten tämä Keravan malli ja erilaisia muitakin malleja — mutta kun se on juuri tämä rahan puute. Kunnilla on tällä hetkellä, niin kuin täällä ol-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

laan puhuttu, aivan katastrofaalinen rahatilanne, ja moni kunta varmaan tekisi näin, niin kuin kotikaupunkini Hyvinkää, mutta me taistelemme sen kanssa, että meillä on nyttinkin jo rahat ihan finaalisissa ja mietitään, mitä me teemme. Tästä syystä olemme kääntyneet monesti hallituksen puoleen, että tähän kuntien tilanteeseen tulisi rahaa. Jos tämä olisi lakisääteinen velvoite, niin meillä olisi toivoa siitä, että me saisimme myös kunnissa rahoituksen tähän.

Moni on toivonut sitä, että tämä kriminaalipolitiikka olisi yksi ratkaisu ja että tämän rikoslain pitää olla terävämpi. No, siellä on pykälää, enkä vastusta, että tätä ei voitaisi laittaa terävämmäksi, mutta kun tämäkin aloite koski alakoulua ja meillä on tällä hetkellä rangaistavuuden alaraja 15 vuotta, niin meidän täytyisi sitten pitää laajempi keskustelu siitä, olemmeko me valmiita laskemaan rangaistuksen alarajaa, koska ne rikosnimikkeet ja niiden lisääminen eivät ratkaise sitä ongelmaa alle 15-vuotiaiden kohdalla, ja nytkin tietysti on tarpeen puuttua ja tuleekin puuttua näihin lastensuojelun keinoin.

Oikeustieteellisessä tiedekunnassa hyvin vähän käydään tällaisia psykologisia asioita läpi, mutta muistan sen aina oikeastaan, kun oikeussosiologian opintojen yhteydessä käytiin läpi semmoista, että sosiaalinen rangaistus on ihmiselle itse asiassa kaikista kovin rangaistus, ja olen sitä monesti miettinyt. Se tarkoittaa juuri semmoista eristämistä, julkista häpeää. Jokainen meistä voisi miettiä, että jos joutuu koulussa pienemmän tai isomman joukon kiusattavaksi, se on myös julkinen häpeä, kaikki nauravat ja osoittelevat sormella ja tönivät. Jos miettii, että sitä pohdiskeltiin rikosprosessin yhteydessä, ja jos se on aikuiselämän kovimpia rangaistuksia, niin mitä se on pienelle lapselle, jonka reppukin on melkein isompi kuin se lapsi itse.

Kannatan lämpimästi tätä kansalaisaloitetta, joka on tällainen toimenpidetyyppinen, että tämä asia vietäisiin eteenpäin ja hallitus ryhtyisi pikaisesti toimiin. Täällä on moni huutanut niitä toimia, ja tässä olisi nyt yksi ratkaisu, että meillä olisi niitä joitain toimenpiteitä. Kun me vain aina olemme rähmällä, niin kuin edustaja Kilpi sanoi, niin nyt olisi mahdollisuus sitten tehdä jotakin. — Kiitos.

17.08 Juha Mäenpää ps: Arvoisa puhemies! Meillä on käsittelyssä täällä tänään kansalaisaloite ”Lasten ja nuorten syrjäytymiseen johtaviin ongelmiin puuttuminen alakouluissa”. Tuo on semmoinen aika syvälinen asia, joka on varmaan tätä eduskuntaa puhuttanut jo aikaisemmin, ja nyt siitä taas puhutaan. Se, mitä minulla itselläni tulee tästä ensimmäisenä mieleen, ovat sanat ”Motoristit koulukiusaamista vastaan”. Olen muutaman kerran ollut mukana tällaisissa koulukiusaamista vastustavissa tapahtumissa, jonne on menty moottoripyörillä. Haluan ensinnäkin kiittää siitä, että tällainen kristillinen moottoripyöräkerho on lähtenyt tähän hommaan Tampereen seudulta. Heidän jäsenensä ovat tämän aloittaneet, ja sillä on ollut todella suuri vaikutus monessa koulussa eri puolilla maata. Tämä on aika pysäyttävää — miksi motoristit lähtevät tuommoiseen hommaan? Siitä, mikä tähän on johtanut, voi itse palata omaan nuoruuteen. Silloin, kun minä olen ollut ala-asteella — ainakin minä koen sillä tavalla — on ollut erilainen kuri, pieniä rangaistuksia, joita enää ei saa olla käytössä.

Arvoisa puhemies! Saako enää laittaa lasta koulussa nurkkaan seisomaan? En tiedä oikein varmasti, mutta hyvin rajalliseksi se on muuttunut. Minun mielestäni tämän ongelman on synnyttänyt osittain se, että koulussa ei enää välttämättä ole edes semmoisia pieniä rangaistuksia. Minä muistan lämmöllä Erkkiä, joka nosti minua tukasta ala-asteella, muistan lämmöllä Manea, joka löi minua kynsillä karttakepillä, muistan Kirstiä, joka pisti mi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

nut nurkkaan seisomaan — ei minulle ole niistä mitään traumoja jäänyt. Ehkä se semmoinen pieni häpeärangaistus oli semmoinen kasvattava kokemus minulle.

No, myöhemmin on käynyt niin, että minä olen toiminut itse opettajana. Olen toiminut erityisopettajana toisella asteella ja vetänyt yläasteella kymppiluokkaa, ja sieltä minulla on kanssa erilaisia kokemuksia. Yksi asia, jonka haluaisin nostaa esiin sanan ”syrjäytyminen” kohdalla, on semmoinen, jonka olen omakohtaisesti opettajana kokenut ongelmaksi. Tämä on nyt vain yksi pieni, kapea esimerkki, mutta jos nuori on syrjäytymässä ja joutuu olemaan nuorisopsykiatrian, terveydenhuollon ja sosiaalitoimen kanssa tekemisissä, niin omakohtaisen kokemukseni perusteella siellä on tällainen ongelma — jonka minä näen ongelmana — että lasten vanhemmille ei kerrota ihan kaikkea, mitä siellä on tullut esiin. Siinä hengessä, että hoitosuhde vaarantuu, ei kerrota alle 18-vuotiaan lapsen vanhemmille niitä asioita, mitkä mielestäni tulisi ihan avoimesti kertoa. Minun nuoruudessani nämä olisi kerrottu — ainakin oman kokemuspohjani perusteella näin olisi käynyt. Silloin, kun minut laitettiin nurkkaan tai kun minua nostettiin tukasta ylös tai lyötiin kynsille, ei niistä kotonani viitsinyt puhua, kun minä tiesin, että siellä olisi vedetty toisen kerran tukasta.

Tämä maailma on muuttunut aika paljon. Paljon mainostettu digitalisaatio tai sosiaalinen media ja muut tällaiset ovat kyllä varmaan tuoneet meillä oman sävöksensä lasten kasvamiseen ja kehittymiseen. Legot ovat jääneet vähemmälle. Esikouluikäiset lapset saattavat näpytellä puhelinta tai pädiä tai jotain muuta, missä he pelaavat pelejä, ja tämä kaikki vaikuttaa heidän kehitykseensä. Saattaa olla, että siellä on joitain semmoisia pelejä, mitkä eivät ole ihan tuon ikäisille tarkoitettuja.

Yksi asia, mikä minua opettajana on suuresti harmittanut, on se — onko siitä kymmenkunta vuotta? — kun kaikki oppilaat sullottiin samaan luokkaan, lopetettiin EHA-ryhmiä ja ESY-ryhmiä, ja tämä on tuonut vaikeutta opettajille. Samassa ryhmässä on nepsy-lapsia, joita välttämättä ei ole tunnistettu, eikä opettajalla välttämättä ole kokemusta heidän tunnistamisestaan.

Edustaja Koposen aloittama kansalaisaloite on hyvä keskustelunavaus. Saatan itse olla hiukan eri linjoilla siitä, aivan niin kuin Merikin puhui, että ei tässä nyt kannata takertua siihen terapeutti-nimeen. Mutta ehkä jokaisessa koulussa pitäisi siis olla joku tällainen kiusaamisvastaava, jolle lapset ja nuoret uskaltaisivat avautua ja tietäisivät ainakin selvästi, että tuo on se henkilö, jolle minun pitää mennä kertomaan.

Edustaja Suomela nosti esiin rasismien ja homofobian tässä keskustelussa. On ihan totta, [Puhemies koputtaa] että tällaista voi esiintyä, mutta pitää huomioida, [Puhemies: Aika!] että rasismia voi esiintyä juuri päinvastoin kuin hän sen tässä kuvaili.

17.15 Ari Koponen ps: Puhemies! Täällä on tullut hyvin keskusteluissa esiin se, miten matalan kynnyksen palveluiden täytyy löytyä koululta ja niiden riittävyys täytyy pystyä takaamaan. Sitten on puhuttu paljon siitä, että miksi tarvitaan muita, että eivätkö opettajat pysty hoitamaan näitä kaikkia asioita — mutta opettajalta ei löydy kuitenkaan laajasti tietämystä vielä tunnetaitojen opettamisesta, ja tässä Keravan pilotissa huomasimme myös, kuinka paljon itse opettajat tarvitsevat myös apua ja kuinka tarpeellisenä he sitä itse pitivät. Sitten on ehkä kovin ihmeellistä se, että keskustelussa hallituspuolueen jäsenet kertovat, että tarvitaan resursseja. No, kyse on priorisoinnista. Raha johonkin on jostain pois, eli sitten vain priorisoimaan.

Edustaja Honkasalo pahoitti mielensä, kun puhuin Vantaan koulujen vartijoista. Haluaisin hänelle muutaman pätkän lukea tämän päivän lehdistä, eli Ylestä: ”Vantaa on lisännyt

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

Kytöpuiston koululle täksi viikoksi vartiointia maanantaina julkisuudessa kerrotun poikkeuksellisen väkivaltatapauksen vuoksi”, ja myös tämän päivän Iltalehdestä: ”Vantaan kaupungin hankintajohtaja Tiina Ekholm kertoo, että vartijan tehtävät perustuvat lakiin yksityisistä turvallisuuspalveluista. Vartijan tehtävä on kouluissa tilojen tarkkailu ja valvonta sekä häiriökäyttäytymiseen puuttuminen”. Mutta vanha sananlasku ”jos kukaan ei suutu, niin mikä ei muutu” pitänee paikkansa. Nyt on kuitenkin hallituksella tekojen aika.

17.17 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Aivan ensimmäiseksi haluan kiittää tämän kansalaisaloitteen tekijöitä siitä, että ovat nostaneet erittäin vakavan yhteiskunnallisen ilmiön keskusteluun eli lasten ja nuorten syrjäytymisen ja sen ennaltaehkäisyn ja siinä nimenomaan myöskin koulutoimen mahdollisuudet vaikuttaa. Myöskin valiokunta on tämän käsitellyt hyvin, ja kun olen osittain pystynyt tänään seuraamaan tätä keskustelua, mikä tässä salissa on pitkälti käyty, niin se kyllä kertoo myöskin, että edustajat täällä ovat ottaneet tämän aloitteen hyvin vakavasti ja tunnistavat suomalaisessa yhteiskunnassa ison, ison ongelman, johon meidän on tavalla tai toisella pyrittävä löytämään ratkaisuja.

Varasin tähän tämän puheenvuoron jo aikaisemmassa vaiheessa, kun minua itseäni tämä asia nyt tietysti koskettaa kahdesta kulmasta.

Ensimmäiseksi kun olen tietenkin tässä kohdassa sekä vantaalainen kaupunginvaltuutettu että Vantaalta valittu kansanedustaja, niin on aivan selvä asia, että tämä Kytöpuiston koulun tilanne Havukoskella Vantaalla on herättänyt paitsi valtakunnallista julkisuutta, ja voin kertoa myöskin, että meillä Vantaalla kyllä kaupunki käy nyt keskustelua lavealla rintamalla, ei ainoastaan kaupungin viranomaispuoli ja koulupuoli vaan myöskin kansalaiset kokevat tämän hyvin voimakkaasti. Mutta kyllä tässä yhteydessä varmasti on sanottava, että tämä ei ole mikään erityinen vantaalaisilmiö, vaan kuten täällä nyt olemme kaikki todenneet, niin tämä on koko suomalaisen yhteiskunnan ilmiö ja laajemmin globaalikin ilmiö. Tämmöinen koulukiusaaminen, heikomman lyöminen, heikomman painaminen on valitettava tosiseikka yhteiskunnissa, ja siinä suhteessa tämä on vakava asia.

Se toinen kulma, miksi halusin tähän tarttua, on vähän sama, jonka tässä useat muutkin edustajat ovat tuoneet: Että meillä on itse kullakin jopa henkilökohtaista kokemusta, me tiedämme omassa sisimmässämme, mistä me puhumme, kun tänään on puhuttu nyt erityisesti tästä koulukiusaamisesta. Ne vammat, mitä tämä koulukiusaaminen henkiseen tilaan ihmiselle jättää, ovat itse asiassa koko elämän pituisia — minä puhun itsestäni. Ja kyllä toisissaan tunnistaa sen ilmiön, mitä se tarkoittaa, kun joutuu painetuksi, mitä se tarkoittaa, kun joutuu hakattavaksi. Minä en idealisoi lainkaan sitä, mitä edustaja Mäenpää sanoi, miten opettajat rankaisevat tai eivät rankaise — enemmän lasta kuitenkin satuttaa se omien koulutovereiden voimakas painaminen ja eristäminen. Se on semmoinen ilmiö, joka kyllä kasvattaa. Joku siitä nousee sillä silmällä, että päättää, että ”sisimmässäni minä tulen koko elämäni pyhittämään sille työlle, että yritän auttaa niitä, jotka ovat heikommassa asemassa”. Se on yksi tapa siihen vastata silloin pikkupoikana, mutta kyllä se koskettaa niin pitkälle, että tulee se avunhuuto, että millä tavalla tässä autetaan. Täällä on puhuttu siitä, että puhutaan, kerrotaan kodissa. Minun vanhempani eivät tienneet koulukiusaamisestani olleenkaan eivätkä minun opettajanikaan välttämättä tienneet. Se on asia, jota ei halua kerta kaikkiaan tuoda esiin, sen kaivaa vain sisimpäänsä, ja siinä tullaankin nyt siihen, että hieno, hieno, hieno asia on se, että tänään Suomessa puhutaan tästä koulukiusaamisesta. Meidän, jotka tässä salissa ovat, nuoruudessamme siitä ei puhuttu, [Leena Meri: No ei todella-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

kaan!] se oli piilossa, ja me kaivoimme sen sisimpäämme ja kärsimme sen itse kukin na-
hoissamme.

Ensinnäkin tämä, että puhutaan, tarkoittaa sitä, että myöskin jotakin teemme. Ja kyllä se
sillä tavalla on, että se tekemisen vastuu, auttamisen vastuu jää viime kädessä aikuiselle.
On vaikea jättää lapsijoukoille, lapsillekaan sitä vastuuta. Mutta kun täällä on nyt nimiä
mainittu, niin minä halusin tämän puheenvuoron osittain käyttää siitä syystä, että omille
lapsilleni opetin aikanaan, että jos näette koulukiusaamistilanteen — minä ymmärrän, että
teillä saattaa olla vaikeus, kun se joukkopaine on niin vaikea, puuttua siihen suoraan, se voi
olla vaikeaa, mutta tehkää se — niin menkää sen kiusatun luokse ja nostakaa häntä ylös. Se
on aivan huikeaa. Minä voin sanoa, että minun omalla kokemuksellani henkilö nimeltään
Kari Niskala — joka oli meidän koulumme idoli, kun oli myöhemmin jalkapallosankari
monella tavalla — ja hänen muuttamat sanansa siinä tilanteessa, kun ihminen on lyöty, oli-
vat käsittämättömän voimauttavia. Eli siinä suhteessa voi olla niin, että lapsetkin voivat
auttaa toisiansa, mutta kyllä se viimekätinen, organisatorinen vastuu täytyy tulla koulu-
yhteisöltä, ja on tärkeätä, että siellä olisi silmät hereillä, että me voimme yrittää auttaa ja että
siellä on tunnistamisen väylät, että se nuori voi mennä puhumaan ja yrittää saada siihen ai-
kuisen tuen.

Tämä aloite, mikä tässä on, nyt tehty kansalaisaloite, on sen takia niin hirveän tärkeä,
että se korostaa nyt näitä terapeuttisia valmiuksia omaavia ihmisiä, mutta kysymys on
useimmiten siitä, että se aikuinen siihen tarvitaan, se, joka pystyy sen tavallaan hallitse-
maan sieltä yläpuolelta. Mutta me tiedämme, missä paineissa kouluissa ollaan ja opettajat
haluaisivat varmaan puuttua tähän paremmin, jos vain tietäisivät ja pystyisivät, mutta se,
että me nyt tästä julkisesti puhumme, on yksi askel eteenpäin, ja kyllä tähän ilmiöön me
voimme tällä tavalla yhdessä myöskin puuttua ja vaikuttaa.

17.23 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Täällä on käyty tänään moni-
puolista ja hyvää keskustelua ajankohtaisesta ja tärkeästä asiasta, enkä nyt halua ruveta
toistamaan samoja teemoja mutta haluan kiittää erityisesti edustaja Pelkosta hänen puheen-
vuorostaan, jossa hän korosti tätä nollatoleranssia ja sitä, että meidän jokaisen pitää kantaa
vastuuta tästä asiasta. Se, mitä mallia me aikuiset lapsille ja nuorille annamme, miten me
suhtaudumme toinen toisiimme, on todella tärkeä aihe keskustella. Myös ne puheenvuo-
rot, joissa korostettiin, että jokaisen lapsen tulisi voida kokea olevansa tärkeä ja saada on-
nistumisen kokemuksia, olivat tässä yhteydessä huomionarvoisia asioita. Kiusaamisen eh-
käisyssä nämäkin ovat nimittäin ihan avainasioita.

Tuon tässä puheenvuorossani vain yhden uuden tai ainakin vähemmän esille tuodun
asian esille — koko keskustelua en ole pystynyt kuuntelemaan. Eli me olemme tarkastus-
valiokunnassa aloittamassa omaa selvitystyötä lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisystä
ja erityisesti me olemme hakemassa nyt niitä vaikuttavia keinoja puuttua näihin asioihin.
Kiusaaminen on todella yksi riskitekijä syrjäytymiskehityksessä, eli odotan kovasti tältä
tarkastusvaliokunnan työltä myöskin vastauksia tämän päivän kysymykseen.

Kun olemme kuunnelleet tarkastusvaliokunnassa alustavasti asiantuntijoita aiheesta,
niin yllättävän monen asiantuntijan suusta on kuultu se kommentti, että auttamisen ongel-
mana ovat erityisesti yhdessä tekemisen puutteet, eli jokainen ammattiryhmä ja jokainen
hallintokunta toimii erillisenä ja siiloutuneena, ja valitettavasti moni lapsi ja nuori putoaa
näiden siilojen väliin. Kukaan ei puutu, tai luullaan, että joku muu jo hoitaa asiaa. Kunnis-
sa varhaiskasvatus, koulutustoimi, sosiaali- ja terveystoimi, hyvinvointityö ja liikunta- ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

kulttuuritoimi pitäisikin saada toimimaan yhdessä, ja tähän toimintaan tulisi vielä ottaa mukaan tasavertaisesti järjestöt, koska myöskin siellä on hyvin tärkeää toimintaa.

Tällaisen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ideaa osana kouluyhteisöjen toimintaa ollaan käynnistämässä muun muassa Kuopiossa, ja alustavat tulokset ovat olleet rohkaisevia. Olen ollut sitä työtä seuraamassa hiukan sivusta ja ollut vähän vertaistukena tai vertaiskonsulttina siinä asiassa. Esimerkiksi kulttuurin ja taiteen mahdollisuuksia kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi, kielteisten toimintatapojen, esimerkiksi kiusaamisen, juuri-syiden tunnistamisessa ja käsittelyssä, tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettelussa tai hyvinvoivan kouluyhteisön rakentamisessa ei toistaiseksi ole riittävästi hyödynnetty, [Puhemies koputtaa] vaikka tutkimusnäyttöäkin tästä asiasta on.

Ihan lopuksi, arvoisa puhemies: Kukaan ei ole kaikkien asioiden asiantuntija, joten vaikuttavan toiminnan edellytys etenkin vaikeissa asioissa on yhdessä tekeminen. Haluan kiittää tämän kansalaisaloitteen tekijöitä ja haluan kiittää myöskin kaikkia kollegoita tästä hyvästä keskustelusta.

17.26 Marko Asell sd: Arvoisa puhemies! Täällä on useammankin edustajan puheissa tullut esille huoli siitä, että kun tulee tämä sote-maakunta, niin karkaako oppilashuolto sinne sote-maakuntiin oppilaiden ulottumattomiin. Tässä on nyt kuitenkin sote-lakitekstiä — sote-laki numero 21, siis laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta, 9 § — ja siinä todetaan, että ”palvelut on järjestettävä oppilaitoksessa tai sen välittömässä läheisyydessä”. Minusta tämä on aika selvä teksti — onko se määritelty tämänhetkisessä lainsäädännössä selvemmin sitten? Mutta kuitenkin sanottakoon, että tällä lakiesityksellä ei ole tarkoitus siirtää psykologeja tai kuraattoreja pois kouluilta. Jos siinä tekstissä vielä on hiottavaa, niin sitä varmaan hiotaan, jos näin tarpeelliseksi nähdään.

17.27 Marko Kilpi kok: Arvoisa puhemies! Meillä on täällä käsittelyssä lasten ja nuorten syrjäytymiseen johtaviin ongelmiin puuttuminen alakoulussa. Paljon on puhuttu kiusaamisesta mutta kuitenkin sangen vähän itse syrjäytymisestä. Tällä tavalla käytännön ihmisenä pureuduinkin heti ihan niihin käytännön ongelmiin ja pääjuttuihin, mitä tässä syrjäytymisilmiössä oikein on ja varsinkin lasten ja nuorten osalta. Pääongelmanahan meillä on koordinaation puute: kukaan ei vastaa toiminnasta. Päätösten ja toimenpiteiden vaikutusarviointia ei käytännössä ole. Sitten vasta siellä kaukana, jossakin myöhemmässä vaiheessa, tulee resurssien puute. Nämä kolme asiaa ovat siellä kärjessä. Ei ole myöskään vastuullista tahoa, joka vastaisi syrjäytymiseen liittyvistä toimista, ja kun kukaan ei ole vastuussa, ei kehittämistäkään tapahdu. Ei ole tietyllä tavalla painetta viedä asioita eteenpäin, ja sen takia tuloksiakaan ei synny. Nuorisotakuu tahtoo olla vähän surkean hyvä esimerkki tästä: sitä on yritetty toteuttaa kaksi hallituskautta, mutta tulokset ovat aika laihoja — edellisellä kaudella tuloksena oli yksi A-nelosen mittainen paperi.

Jos sitten katsellaan tarkemmin tuota syrjäytymistä, niin sieltä sitten löytyy muun muassa lisääntyvää polarisaatiota — tarkoittaa sitä, että on näitä superosaajia ja sitten on syrjäytyjiä, ja tämä kuiluhan tahtoo koko ajan vain kasvaa. Uusia putoajia ovat myös ne, joilla ei ole ikävä kyllä nykyajan valmiuksia. Siellä löytyy keskittymisvaikeuksia, kielellisiä erityisvaikeuksia ja sosiaalisia erityisvaikeuksia. Sitten on myös yksi ryhmä tämmöisiä syrjäytyviä — haluaisin nostaa esille — ja he ovat vaatimuksiin hukkuvat, eli kysymyksessä on stressi. Aikuinen kyllä tottuu stressiin, mutta nuori ei, ja tämä on varsin iso, iso asia, mikä meidän pitäisi kanssa huomioida. Pitkäaikainen stressi vahingoittaa nuorten aivoja, ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

tämä pitäisi ottaa aina huomioon nimenomaan vaikutusarvioinnissa, miten esimerkiksi opetusta suunnitellaan, mitenkä tehdään muutoksia opetukseen, millä tavalla se luo stressiä. Moni toisen asteen opiskelija kokee jo todella voimakasta stressiä opiskelun suhteen, ja mitä monimutkaisempi tämä yhteiskunta on — ja semmoiseksihan se meinaa koko ajan mennä — sitä enemmän vaatii aikaa yksilön kehittyä täyteen potentiaaliinsa, mutta tätä aikaa kun tänä päivänä ei tahdo oikein olla.

Sitten mitä muita perusongelmia syrjäytymiseen puuttumisessa on? Hyvin olennaista on se, että tieto eri toimijoitten välillä ei kulje. Esimerkiksi koulussa saattaa olla psykologi, siellä saattaa olla kuraattori, mutta he eivät näe toistensa kirjauksia, ja sama tilanne on kyllä monella muullakin tasolla, kun puhutaan ihmisten hoitamisesta. Tietoa kerätään valtavat määrät, mutta sitä ei päästä hyödyntämään, eikä se sillä tavalla palvele tarkoitustaan. Tämä on merkittävä ongelma. Tehdään myös hurja määrä päällekkäistä työtä. Käytännössä, jos tällainen päällekkäisen työn tekeminen näissä asioissa saataisiin pois, meillä ei olisi resurssipulaa, olisi riittävästi psykkareita ynnä muita ammattilaisia. Pahimmillaanhan tämä tietokatkos tarkoittaa sitä, että nuoria putoaa tämän järjestelmän rakoihin. Se ei varmasti kenenkään tahtotila ole, mutta näin käy, ja tämä on mielestäni kyllä ratkaisevan iso ongelma. Lapsia tarkastetaan koulussa valtavan paljon, vaikka 75 prosenttia lapsista voi varsin hyvin. Ei ole tarvetta tarkistaa kaikkia koko ajan, se on tuhlausta. Jos velvoitetaan tekemään pelkkiä tarkastuksia, niin niin tehdään, mutta nuorten hyvinvointi ei siitä kyllä yhtään lisäännä. Pitäisi mennä massiivisista tarkastuksista pois vaikuttavan tarkastuksen piiriin. Tämä nykytilannehan ajaa käytännössä nuoria erikoissairaanhoidon piiriin, ja se tarkoittaa sitä, että palvelu tukkiutuu myös siellä, koska oikea-aikaista sopivaa matalan kynnyksen apua ja interventiota ei ole eikä varsinkaan sitä ennaltaehkäisevää toimintaa.

Yksi, mikä on kanssa minusta aika merkittävä ja mielenkiintoinen puute, on se, että lasten ja nuorten päihdehuoltoa ei ole. Tämä korostuu varsinkin lasten kohdalla. Eikö meillä muka ihan oikeasti ole päihdeongelmaisia lapsia? Näinkö me kuvittelemme? Kymmenvuotiaitten pilviringit ovat vanha juttu. Nykyäänhän se on semmoista. Ennen kuin menit tällaiseen pilvirinkiin kesken kaiken, niin he ymmärsivät juosta karkuun, mutta tänä päivänä ei enää ymmärretä edes sitä, ei ymmärretä, että ollaan tekemässä jotain väärin. Kyllä on lapsiakin, joilla on päihdeongelmia.

Parannuskeinoja jos tässä nostetaan esille, niin pitää saada yhteiset mittarit: poissaolot, nuorten itsensä raportoimat oireilut, kiusaaminen, viihtyvyys, tuen saannin helppous. Nykyiset mittarit ovat täysin aikansa eläneitä. Sähköisiä ennakkokyselyjä ja palaute kaikille — tämä on nopea menetelmä. Pitäisi olla terveydenhoitajan tapaaminen, kohdennettu keskustelu ja sitten vasta mennä lääkärin pakeille, jos se on tarpeen keskustelun perusteella tai huoltajan pyynnöstä tai nuoren itsensä pyynnöstä. Tiedon pitää kulkea eri toimijoitten välillä, se on se kynnykskysymys. Se päällekkäinen työ pitäisi saada pois — merkittävä säästö tässä — ja vaikutusarvioinnit mukaan. Ja jonkun on tässä valtiossa kerta kaikkiaan vastattava lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemisestä, se on äärimmäisen tärkeätä. Minä näen sen niin tärkeänä, että minä laittaisin sen pääministerin alaisuuteen.

Minulta hyvin usein kysytään, mistä se syrjäytyminen oikein alkaa. Minä olen siihen yleensä vastannut niin, että syrjäytyminen alkaa siitä, kun unelmat katoavat. Puhemies, [Puhemies koputtaa] meidän pitää rakentaa tästä maailmasta ja tästä yhteiskunnasta sellainen, [Puhemies koputtaa] että siellä unelmat kantavat. — Kiitos.

17.35 Sheikki Laakso ps: Arvoisa puhemies! En tosiaankaan ole täällä tästä asiasta ensimmäistä kertaa kertomassa, ja en tiedä, kuinka moni teistä tosiaan tietää, mitä on maata ojassa läpimärkinä pari tuntia ja odotella vaaran ohi menemistä, ja se on kuitenkin vielä sitten se parempi päivä. Minä tiedän sen, ja sen takia olen sitä mieltä, että tämän asian eteen pitää tehdä kaikki, mitä pystytään tekemään, ja oikeastaan yksi niistä kimmokkeista, mikä on saanut minutkin edes lähtemään tähän taloon, on juuri se — niin kuin edustaja Heinonen melkein ensimmäisissä puheenvuoroissa puhui siitä — että tästä on puhuttu ja tästä on puhuttu ja tästä on puhuttu.

Minä näen sen ongelman niin, että se ei ole kiinni siitä, ettei meillä tässä salissa sympatiaa riittäisi tämän asian korjaamiseen, vaan se ongelma on enemmänkin siinä, miten me haluamme korjata sen asian. Täällä tunnutaan ihan selkeästi haluttavan korjata se asia jotenkin hienovaraisesti tai hienosti, akateemisesti tai jotenkin muuten. Tästä on äärettömän hyvä esimerkki se, että kun muutama vuosi takaperin paikallisen moottoripyöräkerhon porukka kävi koulukiusatun viemässä kouluun, niin siitä pöyristyttiin. Siitä revittiin otsikoita, ”pelollako lietsotaan tätä hommaa”. Ei se ollut kuitenkaan mikään rikollisjärjestö, moottoripyöräjengi, mikä sinne meni, vaan ihan normaali moottoripyöräkerho, mutta niillä oli oikeasti juuri se tapa, millä pystytään vaikuttamaan siihen asiaan, niihin, ketkä siellä kiusaavat. Ne kiusaajat tänä päivänä... Ne silloin minunkin nuoruudessani vähät välittivät siitä, että sinne tulee joku keski-ikäinen täti-ihminen sanomaan niille ”soo soo”. Ne leuhkivat sillä, kun ne pääsevät sieltä puhuttelusta pois. Olkoon sitten kuka mitä tahansa mieltä siitä, mikä on se hieno tapa ja missä ne rajat menevät, niin onko se muka epäkorrektia, että moottoripyöräporukka tulee ja tuo sen pojan kouluun ja kiusaajat katsovat, että eivät välttämättä uskallakaan kiusata sitä poikaa — jos me pelastamme sillä tyyllillä sen pojan loppuelämän, miksi meidän pitää täällä pöyristyä siitä asiasta? Tärkeintä olisi se, että me pelastamme sen koululaisen elämän. Tämä on minun mielestäni se suurin ongelma. Me emme halua tehdä niitä tiettyjä, helpostikin ja pienellä rahalla tehtäviä korjauksia sen takia, kun me yritämme olla jotain parempia ihmisiä. Meidän paremmuuden takia jatkuvasti, oikeasti tuolla koulumaailmassa lapset joutuvat kärsimään koko loppuikänsä.

Itse kävin täällä, olisiko, vuosi takaperin pöntössä puhumassa, ja siitä ei oikein tullut yhtään mitään. Pitkään oikeasti mietin sitä, olivatko siinä loppupelissä enää ne taustat, mitä itse olen joutunut kokemaan, koska olen itse asiassa päässyt niistä aikuisuuden aikaisessa vaiheessa jo eroon ja olen jostain käsittämättömästä syystä saanut siitä itselleni päinvas-toin voimavaran. En tiedä, oliko se sitten kuitenkin jopa sitä, että täällä rupesivat ne tunteet tulemaan just sen takia, kun tiesi, että on pärjännyt. Minä oikeasti haluaisin, että näitä esimerkkejä tulisi enemmän ja me pystyisimme oikeasti puuttumaan näihin asioihin, että me saisimme niitä ihmisiä sieltä pelastettua — tai minä sanoisin näin, että lapsia. Omassakin tuttavapiirissäni on riittävän paljon niitä, ketkä ovat samanikäisiä kuin minä ja kärsivät edelleen siitä asiasta. Minä olen siinä onnellisessa asemassa, että minä en siitä enää kärsi. Minun tehtäväni kuitenkin on sen asian eteensaattaminen, että me saamme tämän asian vihdoin viimein korjattua.

Tähän oikeasti kannattaa käyttää resursseja rahallisesti, mutta ei vain ajatella sitä, että tehdään jollain rahalla jotain hienoa. Minun mielestäni meidän pitää saada tehtyä sellaisia systeemeitä, että me saamme tuloksia, eikä niin, että me ensi eduskunnan täällä istuessa puimme taas tätä samaa asiaa. Se kiusaaminen on nykyajan nuorilla paljon raadollisempaa ja monimuotoisempaa kuin mitä se oli omassa lapsuudessani.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

En voi mitään muuta kuin toivoa, että tähän löytyy oikeasti kannatusta, joka ikiseen hankkeeseen, mitä tässä on, ja niihin pystytään ohjaamaan riittävästi sitä rahoitusta ja myös lopetetaan se pöyristyminen silloin, kun joku tekee oikeasti sellaisia ratkaisuja, mitkä auttavat jotain nuorta. — Kiitoksia.

17.40 Janne Heikkinen kok: Arvoisa puhemies! Aluksi haluan kiittää edustaja Koposta siitä, että hän on tarttunut aloitteessaan äärimmäisen oleelliseen asiaan. Poliitikkona en koskaan lakkaa ihmettelemästä sitä, että täällä eduskunnassa tuntuu olevan niin, että sellaiset asiat, joista me olemme kovinkin riitaisia, etenevät kyllä päätöksentekoon mutta tällaisille asioille, joissa me olemme liki herttaisen yksimielisiä, ei kuitenkaan riittävästi saada tehtyä — se on hämmästyttävää. Tässä edustaja Koposen aloitteessa on kuitenkin vihdoin tartuttu sellaiseen seikkaan, johon on saatava muutos.

Edustaja Kilpi tässä keskustelun aikana nosti minusta hyvin esiin sen seikan, ettei tämä ole pohjimmiltaan yksin resurssikysymys vaan kysymys on oikeiden toimintamallien ja velvoitteiden sekä vastuiden määrittämisestä. Eivät asiat kouluissa sillä tavalla ratkea, että toimivaltaisten ihmisten määrää lähdetäisiin kasvattamaan, jos ei ole alkuunkaan keinoja sille, miten riittävän lujaoitteisesti pystymme kiusaamiseen puuttumaan. Näen, että opettajille ja rehtoreille on luotava sellaiset toimintamallit, joilla he voivat puuttua kiusaamiseen välittömästi sitä havaitessaan.

Edustaja Kiljunen tässä keskustelun aikana oli nähdäkseni aivan oikeassa siinä, että ongelma ei ole yksin Vantaan kaupungin, ja sen vuoksi toivoisin, että näin laaja-alaista ongelmaa pyritäisiin ratkaisemaan kokonaisvaltaisesti. Tällä, puhemies, tarkoitan sitä, että meidän olisi syytä kiinnittää huomiota kiusaamisessa myös koulumatkoilla tapahtuvaan kiusaamiseen, ja oma problematiikkansa liittyy myös siihen, että vieläkin liian usein salassapitoseikat ajavat kiusatun lapsen edun edelle.

17.43 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Minä edustaja Asellin tavoin kiinnitin huomiota edustaja Räsäsen aikaisempaan puheenvuoroon täällä siitä, että hallituksen sote-esityksessä oltaisiin koulupsykologit ja kuraattorit viemässä koulusta pois. Minusta jotkut muutkin opposition edustajat olivat samaa sanoneet. Edustaja Asell siteerasi aivan oikein sitä hallituksen sote-esitystä: ideana ei ole viedä koulupsykologia ja kuraattoria koulusta pois, vaan heidät sijoitetaan joko oppilaitokseen tai aivan sen välittömään läheisyyteen. Tietenkin tämä kysymys siitä, missä näiden kuraattoreiden ja psykologien tulisi olla, on minusta tärkeä. Tietysti voidaan valiokuntakäsittelyn yhteydessä vielä täsmentää tätä hallituksen esitystä niin, että ei synny epäselvyyttä siitä, että on mitä järkevintä ja tärkeätä, että kuraattorit ja psykologit ovat koulun välittömässä tuntumassa niin, että oppilaat tunnistavat sen, että nämä heidän tarjoamansa palvelut ovat osa sitä kouluyhteisöä. Se täytyy varmistaa kaikissa oloissa, koska on ehdottomasti näin, että jos fyysisesti tällaiset aikuiset sijaitsevat kaukana, niin se on jo este monelle. Muodostuu ihan tällainen tavoittamaton tila, ja täytyy varmistaa, että oppilailla on välitön pääsy näitten tärkeätä työtä tekevien ihmisten luokse.

17.44 Jouni Ovaska kesk: Arvoisa puhemies! Täällä edustaja Koponen taisi nostaa aikaisemmin keskusteluun juuri tunnekasvatuksen, ja kyllä se on yksi keskeisimpiä asioita. En halua sanoa, että... Tässä tuli esiin tämä, että tarvitaan sekä hienovaraisuutta ja akateemisuutta että sitten näitä esimerkkejä ja sitä työhön tarttumista. Mutta se, mikä itseäni on yl-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

lättänyt esimerkiksi tämän tunnekasvatuksen osalta: Opiskelin luokanopettajaksi jo 10—15 vuotta sitten. Silloin sitä ei ollut. Ja nyt, kun olen opettajankouluttajana ennen tänne tuloa seurannut opettajankoulutusta, edelleen se kunnan tunnekasvatus puuttuu sieltä opetus-suunnitelmista ja se, miten valmistuvat opettajat opetetaan antamaan tunnekasvatusta ja kohtaamaan erilaisia tilanteita siinä normaalissa koulun arjessa.

Eli olen huomannut läheltä kollegoita, jotka tutkivat tätä asiaa ja ovat tuoneet eri malleja sinne koululuokkaan, että miten hienosti ne ovat toimineet kiusaamisen vähentämisessä ja siinä, että oppilaat ovat oppineet luottamaan toisiinsa, kun on alettu myöskin käsittelemään niitä tunteita — ja ennen kaikkea niiden toisten oppilaiden tunteita myöskin — ja käyty niin myönteisiä kuin kipeitä tunnekokemuksia läpi rakentavasti. Eli tämä on ollut erittäin suuri yllätys, että meillä ei ole kuitenkaan tähän niin paljon panostettu opiskeluvaiheessa, eikä varmaan myöskään ammatissa olevilla opettajilla: heillekin on tullut tämä tunnekasvatus sitä kautta ikään kuin uutena.

Eli kyllä minä ajattelen, että vaikka meillä erilaisia ohjelmia ja keinoja yritetään hakea tähän kiusaamisen vähentämiseen ja niille on tilausta, niin kun me elämme tämmöisessä murroksessa — jatkuvasti yhteiskunnassa tapahtuu muutoksia — niin niillä on niin iso vaikutus sinne perheiden arkeen ja näiden lasten arkeen, että näitä ei välttämättä edes pystytä käsittelemään siellä kotona. Miten niitä sitten pystyttäisiin koulussa käsittelemään ja se turvallinen ilmapiiri pystyttäisiin rakentamaan edes siellä koulussa? Eli ehkä tämä osaltaan voi olla sitä, että tarvitaan myöskin tätä akateemista puolta siinä, että oikeasti ne ihmiset, jotka meidän lastemme ja nuoremme kanssa tuolla työskentelevät, kykenevät siihen parhaalla mahdollisella tavalla vastaamaan.

17.46 Lulu Ranne ps: Arvon puhemies! Ensin kiitos tästä hyvästä keskustelusta. Täällä on tullut loistavia puheenvuoroja. Aika monet kertovat henkilökohtaisista kokemuksista ja siitä, mitä ovat nähneet, mutta minä nostan esiin pari asiaa.

Ensinnäkin ihmettelen todella syvästi sitä, onko se asia todella niin, että meidän lasten ja nuorten oikeuksia ja niiden toteutumista tuolla koulumaailmassa ei itse asiassa valvo kukaan. Aikuisten työyhteisöissä on avit, siellä on työsuojeluvaltuutetut, siellä on terveysvalvonta, siellä on pääluottamusmiehet, siellä on myös poliisi, mutta sitten kun katsotaan, millä lailla lasten perusopetuslaki tai kouluterveydenhuoltoon liittyvä lainsäädäntö tai nämä toteutuvat, niin eipäs sitä valvokaan kukaan. Tämä on aika järkyttävää, koska kuitenkin kunnilla, niiden kouluilla ja rehtoreilla on vastuu tarjota se turvallinen opiskeluympäristö lapsille ja nuorille.

Iso riski on tässä myöskin sillä, että nyt kun kunnat ovat erittäin huonossa taloustilanteessa ja kroonisesti tähänkin asti alibudjetoineet lasten ja nuorten palveluita, niin ajatellaan, että kun syntyvyys laskee, niin voidaan vähän leikata tuolta lisää, vaikka siellä pitäisikin nähdä tämä asia itse asiassa mahdollisuutena niin, että nyt uudelleen koulutetaan ja siirretään niitä resursseja, jotka ovat ehkä olleet ihan siellä neuvolatoiminnassa, perheitä tukemaan ja niihin vaikeisiin tilanteisiin ja varhaisiin vuosiin muualla.

Erittäin hyvä, että täällä on käyty tällaista fiksua ja asiallista keskustelua. Edustaja Kilpi nosti esiin tämän konkretian eli nämä ongelmat. Meillä on jo olemassa vastuutahoja, meillä on olemassa lakisääteisiä tehtäviä, mutta mistä tämä kertoo, että siitä huolimatta meillä esimerkiksi lasten tekemät kantelut oikeusasiamiehelle ovat valtavassa kasvussa? Eihän se voi olla näin. Konkretiaa ja todellista tukea ja niiden resurssien kohdentaminen, jotka ovat jo olemassa, entistä enemmän sinne alkupäähän perheiden alkutaipaleille, ja lisää sitä laa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

tua ja todelliseen tarpeeseen, ei mitään tällaisia. Vielä täytyy edustaja Kilpeä tässä kehua, että ihan totta, siis näitä kaikki täällä hymistelevät ja kaikki ovat yhtä mieltä siitä, että lapsia pitää pelastaa ja lapsia pitää suojella ja sitä sun tätä, mutta siltikin tilanne on koko ajan mennyt vain pahempaan suuntaan.

Tämä on varmasti semmoinen meitä kaikkia yhdistävä, ja nyt sitten vaan sitä konkreettista. Vähemmän rahaa EU:lle, enemmän suomalaisille lapsille.

17.49 Kristiina Salonen sd: Arvoisa puhemies! Muistan jo aikaisemmasta keskustelusta, niin kuin tämänpäiväisestäkin keskustelusta, että myöskin moni kansanedustaja on kokenut koulukiusaamista, ja sitäkin kautta varmasti moni tässä salissa tietää, mistä puhuu — jos ei itse suoraan, niin ehkä läheisen kauttakkin sitten loput edustajista. Se kertoo siitä, kuinka pitkäaikaisesta ongelmasta on kysymys, koska kun nyt katson meitäkin tässä salissa, niin emme ole juuri kouluamme päättäneet. Tätä koulukiusaamista siis on ollut kautta historian, ja tuntuu vain, että tekojen tavat yhä moninaistuvat, kun maailma muuttuu.

Muistan jo viime kerralta edustaja Laakson oman tarinan, joka oli hyvin koskettava silloin ja on yhä edelleen. On kuitenkin ehkä jollain tavalla hankala toimia yhteisen asian hyväksi, jos ikään kuin puhujapöytästä todetaan, että täällä hienot ihmiset puhuvat jotenkin hienosti asioista. Mitä me olemme määrittämään toinen toisiamme jonkinlaisiksi ihmisiksi, eikä itse asiassa koulukiusaamiseen puuttumisessa ole kysymys siitä, oletko moottoripyöräharrastaja tai sitten se keski-ikäinen tati. Tärkeintä on se, että aikuiset puuttuvat, oli pa kyseessä sitten keski-ikäinen tati tai se moottoripyöräkerhon jäsen. Mitä useampi aikuinen puuttuu, mitä useampi aikuinen ei salli kiusaamista, sen paremmaksi tämä yhteiskunta muuttuu, ja siitä meidän aikuisten on vastuutettava toinen toisiamme.

Työskentelyssä on lähdettävä siitä, että meidän on tehtävä toimia jo ennen kuin se kiusaaminen alkaa. Kun puutomme kiusaamiseen, me olemme aina jo liian myöhässä. Sen vuoksi — täällä puhuttiin jo aikaisemmin tunnetaitojen opettelusta ja monista muista tärkeistä asioista, vaikka ne sitten kuinka kuulostavatkin akateemisilta tai miltä hyvänsä, liian pehmeiltä keinoilta — kun se työ lähtee jo sieltä päiväkodista, missä opetetaan lapsille toinen toistensa hyväksymistä, yhteistä työskentelyä, omien tunteiden käsittelyä, toisten tunteiden ymmärtämistä, niin me olemme jo edellä asiassa.

On myöskin muistettava se, että ne lapset, jotka saavat kotona esimerkiksi fyysisiä väkivaltarangaistuksia, alistamista tai väheksyntää, ovat todennäköisesti niitä, jotka purkavat sen tavalla tai toisella johonkin, joko vihaamalla itseään, vihaamalla toista tai vihaamalla yhteiskuntaa. Siksi meidän on nähtävä perheet ja autettava perheitä, koska kitkemällä perheiden pahan olon me saamme kitkettyä myöskin koulukiusaamista pois.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.